

הישיבה המאתיים-ושישים ותשע של הכנסת השביעית

יום שני, כ"ט שבט תשל"ב (14 פברואר 1972)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם: חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשל"ב-1972 - הצעת חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר; חוק יסוד הכנסת (תיקון); חוק תבחירות לכנסת (נוסח משולב) (תיקון), תשל"ב-1972 - הצעת חבר-הכנסת מאיר אביהור. הצעת חוק זו באה במקום הצעת חוק שהוגשה על-ידי ביום 29 ביוני 1971.

כן הונחה חוברת בנושא: "עמדות הציבור בנושא יחסי עבודה" - מטעם הממונה הראשי על יחסי עבודה.

הי"ר ר. ברקת:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נש' מע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ח. ליאור:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הגני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת: לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 8), תשל"ב-1972; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 8), תשל"ב-1972.

ב. שאילתות ותשובות

בכנסת ביוני 1971, יוקצב לרמלה מספר דירות נכר. ב-1971/72 הוקצבו כ-75 דירות, ברם טרם סוכם סופית חלקן של כל ישוב בתכנית-החומש. הסיכום יתקבל עד סוף שנת התקציב 1971/72 ולקראתו נערכים עתה בידוי-דים במקומות ובמחוזות.

2. ביצוע המסקנות של ועדת העבודה בעניין הפער בין השכבות העניות

חבר-הכנסת דניאל י. לוי שאל את שר השיכון ביום כ"ח בכסלו תשל"ב (16 בדצמבר 1971):

ב-4 בפברואר 1970 התקיים דיון בכנסת בהצעה לסדר-היום שהוגשה וגושה: "גידול הפער הכלכלי, החי-נוכי והחברתי בין השכבות השונות".

הנושא הועבר לוועדת העבודה וזו הניחה בחדש יולי 1971 על שולחן הכנסת את מסקנותיה.

אבקש לדעת:

1. האם אימצו השר ומשרדו את המסקנות הנ"ל?
2. מה נעשה במשרדו לאור המסקנות הנ"ל?

שר-השיכון ז. שרף:

משרד השיכון הגיש לאישור הממשלה תכנית-חומש לפתרון מצוקת הדיוור של 47,000 משפחות. הודעתי על פרטי התכנית לכנסת בנאום על התקציב ביום ה' תמוז תשל"א - 28 ביוני 1971, ואין בידי להוסיף.

3. תביעת "רסקו" לתשלום החוב של הגברת גוריה חיים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולזנו שאלה את שר השיכון ביום כ"ח בכסלו תשל"ב (16 בדצמבר 1971):

הוגנתה אלי פנייתו של הגברת גוריה חיים, מקדום גוריה צ'קון, הגרה ברחוב יצחק שדה מספר 1 בפתחי תקוה, לחברת "רסקו" בעניין הדירה שרכשה ב-1958 בסכום של 9,200 לירות. עד 24 בנובמבר 1961 נותרו

הי"ר ר. ברקת:
אנו עוברים לסעיף א' של סדר-היום: שאילתות ותשובות. לפני שאבקש את שר השיכון לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות של חברי הכנסת, אני רוצה להעיר הערה אחת, הנוגעת לכל חברי הכנסת שאינם כאן. לא ייתכן להגיש שאילתות ולבקש תשובות לשאלות, ובאור-תו זמן לא לחלוק כבוד לכנסת ולשר על-ידי היעדרות מיישיבת הכנסת. הייתי מבקש מאוד את חברי הכנסת לקחת את הערתי זו לתשומת-לבם.

1. הטבת הנאי הדיור של תושבי העיר העתיקה ברמלה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולזנו שאלה את שר השיכון ביום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971):

בישיבת מועצת עיריית רמלה נמסר: "43 דירות בעיר העתיקה רמלה, שבה מתגוררות 2,200 משפחות, מוגדרות כמסוכנות למגורים. בדירות אלה מתגוררות משפחות מרובות ילדים ומעוטות הכנסה, וכמתצית המשפחות נמצאות בטיפול לשכת הסעד.

נוכח העובדה שרוב רובן של משפחות אלה לא תוכלנה לפתור בעיות שיכונם בכוחות עצמן, אבקש לדעת:

1. האם נערך סקר על-ידי משרד השיכון על מצב המגורים ברמלה?

2. אם כן, מה היו ממצאי הסקר?

3. הקיימת תכנית להבטחת שיכון נאות למשפחות המתגוררות בדירות מסוכנות ובתל-מתאימות ברמלה?

4. אם כן, כמה דירות יעמדו לרשות משפחות אלה בשנים הקרובות?

שר-השיכון ז. שרף:

בשנים האחרונות לא נערכו סקרים על-ידי "עמידר". בתכנית-החומש להטבת הנאי הדיור, שמסרתי עליה

חיים תקינים. מספר זה מהווה כ-40% מכלל דיירי "עמידר".

הסקר מציין כי מצב דומה או אף גרוע ממנו קיים בנכסי מינהל מקרקעי ישראל ומשקף את מצב הדיוור של כ-40% מתושבי ישראל.

כן מציין הסקר שנסיון העבר מורה, כי לגבי שני שלישים מן המשפחות אי-אפשר יהיה לפתור את הבעיה על-ידי הרחבת דירות ושיפוצן.

הסקר גם מציין כי תוצאות אלה התקבלו אף-על-פי שמינימום השטח שהוגדר על-ידי הסקר כדרוש לדיוור הוא גמון בהרבה מן המקובל בחוץ-לארץ. למשפחה בת 4 נפשות נקבע מינימום של 54 מ"ר, ל-7 נפשות — 75 מ"ר, למשפחות בנות 9 נפשות ויותר 90 מ"ר לגפם.

אבקש לדעת:

א. האם הסקר הנ"ל הובא לידיעתו?

ב. אם כן, האם הסטנדרט הממוצע של הדירות הנבנות היום לעולים, משפחות מרובות ילדים, מפונים וזוגות צעירים אינו גורם להמשך קיומו של המצב שהת-הווה?

ג. מה בדעתו לעשות בכדי להקל את הצפיפות אשר כבר קיימת?

ד-השיכון ז. שרף:

א. אינני מקבל את הגדרות המינימום שהגחו את מומיני הסקר.

ב. הדירות הנבנות עתה על-ידי משרד השיכון מתוכננות במיגון של גדלים, דהיינו 1, 1.5, 2, 3, 3.5 ו-4 חדרים.

ג. הממשלה אישרה תכנית-חומש, שהוגשה על-ידי משרד השיכון, לביצוע 47,000 פתרונות דיוור. הודעתי על כך בכנסת בנאום התקציב ביום ה' תמוז תשל"א — 28 ביוני 1971.

6. דיוור חליף לידידי מבנים רעועים ביהוד

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר השיכון ביום ט"ו בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):

המועצה המקומית יהוד תובעת. ממשרד השיכון לה-שיג בהקדם דיוור מתאים לכ-100 משפחות הגרות בבתי-מגורים רעועים שמרחפת עליהם סכנת מפולת. לאותם בתים הוצאו צווי הריסה ואלה אינם מבוצעים כל עוד אין אפשרות להעביר את הדיירים לבתים אחרים.

אבקש לדעת:

מה עושה משרד השיכון כדי להבטיח דיוור חליף לאותן משפחות ביהוד הדרות במבנים מסוכנים?

הי"ר ר. ברקת:

לאחר מה שהערכתי בראשית הישיבה, אני מוצא חובה לעצמי, לפני שאבקש את שר השיכון להשיב על שאלתה של חבר-הכנסת סנה, לשלוח לו ברכת החלמה מהירה ושלמה.

ד-השיכון ז. שרף:

ביהוד הוצאו 66 צווי הריסה, שלא מומשו.

24 דירות, הנמצאות עתה בבניה, מיועדות להטבת תנאי המגורים. בתקציב 1972/73 יהיו פתרונות נוספים ליהוד, במספר דומה.

לה לתשלום 1,400 לירות. היא נאלצה להפסיק את התשלומים החל בתאריך הנ"ל בגלל המצב הקשה שנוצר לאחר גפול בעלה במלחמת סיני, כשהיא נשארה לבדה עם ילדיה.

הגברת גוריה חיים קיבלה בימים אלה מ"רסקו", מכתב, שעליה לשלם, במקום 1,400 לירות שנותנו לתש-לום, סכום של יותר מ-10,000 לירות, ואם לא תסלק את חובה תועמד למשפט ותסולק מן הדירה.

בהיות גוריה חיים אלמנת חייל צה"ל, הנתונה במצוקה והזועקת לעזרה, הגני מתכבדת לשאול את כבודו:

1. האם הידיעה שמוסרת הגברת גוריה חיים, שהיא נדרשת לשלם סכום למעלה מעשרת אלפים לירות במקום 1,400 לירות היא נכונה?

2. מה יש בדעת השר לעשות כדי לסייע בפתרון הבעיה שעוררה הגברת גוריה חיים?

ד-השיכון ז. שרף:

1. הידיעה נכונה. אין המשרד אחראי לפעולתה של חברת "רסקו".

2. לאחר שהלווה הודיעה כי היא עומדת לקבל דשיון למונית, נמסר לנו כי בנק אפוזיקאי מוכן להמ-תין לתשלום חובותיה.

4. מלאי הדירות הפנויות בארץ

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר השיכון ביום ח' בטבת תשל"ב (26 בדצמבר 1971):

נוכח הידיעות בדבר מלאי של דירות-שיכון בלתי-מכורות אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הוא מלאי הדירות המושלמות, שנבנו על-ידי משרד השיכון ולא נקנו, המצוי כיום בארץ?

2. כמה דירות-שיכון שלא נקנו יושלמו בשנה הנו-כחית?

3. אילו אמצעים נוקט משרד השיכון כדי למכור דירות אלה?

4. האם מלאי הדירות הלא-קנויות הקיים כיום, והעתיד לגדול בתום השנה הנוכחית, מספיק לנוכח הצ-ריכה הצפויה במשק, ולאור תחזיות העלייה?

5. אם כן, האם נשקלת האפשרות של הגבלת בנייתן של דירות חדשות בשנה הקרובה?

ד-השיכון ז. שרף:

1-3. לכל הדירות יש מועדמים בפועל או בכוח.

4-5. מאחר שהשאלתה מבוססת על פירסום בלתי-מדויק אין בפי תשובה. ידוע לשואל הנכבד כי עקב גל העלייה הגואה, והתחייבויותינו לזוגות צעירים זכאים ולמשפחות הדרות בצפיפות ובדיוור פגום, אין אנו שוקלים הגבלת בנייה של דירות חדשות. הלואי ויכולנו לבנות יותר.

5. הצמימות בשיכוני "עמידר"

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר השיכון ביום ח' בטבת תשל"ב (26 בדצמבר 1971):

בעתון "מעריב" מיום 19 בדצמבר 1971 נמסר על סקר, שנערך על-ידי חברת "עמידר", בנוגע לצפיפות הדיוור בדירות החברה. הסקר מגלה כי 41,000 משפחות חיות בתנאי צפיפות שמתחת למינימום הדרוש לקיום

מקלטים ביתיים, כ-350 מחסות ישינים, 6 מקלטים בשלבי מסירה. מבחינת גודל האוכלוסיה יש היום כיסוי מלא. ייבנו מספר מקלטים נוספים על-מנת להלוו את הפיזור הרצוי.

נוסף על כך בנה משרד השיכון 733 חדרי בטחון. 386 נוספים נמצאים בתהליך בנייה או אושרו לבנייה. בשנת 1972 ייבנו 252 חדרי בטחון נוספים. בהתאם לתכנית האב דרושים עוד חדרי בטחון. חדרי אלה ייבנו בתכנית רב-שנתית.

10-11. הבטחת דיור לעובדים בכירים הבאים לעבוד במפעל הטקסטיל בבית-שאן

חבר-הכנסת דוד לוי שאל את שר העבודה ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

נודע לי כי עובדים בכירים הנחוצים להפעלת הת-קינה של מפעל הטקסטיל בבית-שאן, שהוא מקור הפרנסה הראשי בעיירה, ואלה אשר הופנו לבית-שאן על-ידי היחידה להכוונה לעיירות פיתוח, מתקשים בקבלת אישור לדיור.

אבקש לדעת:

1. האם עובדה זו ידועה לשר?
2. האם ניתן להבטיח לעובדים אלה דיור מראש, בטרם יופנו על-ידי היחידה?
3. האם ניתן לשריין מספר דירות למטרה זאת?

חבר-הכנסת דוד לוי שאל את שר השיכון ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בביקורי במפעל הטקסטיל בבית-שאן, שהוא מקור הפרנסה הראשי לתושבי המקום, הוברר לי, על-ידי המנהל מר אליהו ויסר, כי המפעל נתקל בקשיים בקשר להשגת עובדים בכירים וכתוצאה מכך סובלים המפעל ועובדיו. מקור הקשיים הוא עיכובים במשרד השיכון באי-שורי דיור — דהיינו סירבול ביורוקרטי.

אבקש לדעת:

1. האם עובדות אלה ידועות לשר?
2. האם ידוע לו על הקשיים שנתקלים בהם עוב-דים בכירים, הרוצים לעבור לעבוד במפעל הג'ל אך אינם מקבלים אישור מהיר לדיור בבית-שאן?
3. האם ידוע לו שעובדים שכבר נתקבלו לעבודה במפעל רוצים לעזוב בגלל העדר אישור שיכון בבית-שאן?
4. האם בירר משרדו את הבעיות הג'ל עם הנהלת המפעל?
5. מה נעשה על-ידי משרדו לזירוז ההליכים בעניין אישורי השיכון?

שר-השיכון ז. שרף:

(1) משרד השיכון במחוז הגליל העמיד 30 דירות לרשות בעלי מקצוע הרוצים לעבור מן הערים הגדולות לבית-שאן.

נקבעו מועדים לכל הדירות דרך המרכז להכוונה לעיירות פיתוח במשרד העבודה.

(2) בכל מקרה של צורך בדירה על המפעל לפנות למשרד השיכון במחוז.

(3) בדרך כלל ניתן לבנות לכל מפעל דירות שיוז-מנו ומשרד השיכון ידאג למשכנתה בהיקף משמעותי.

7. הקמת יחידות דיור נוספות בקריית-ארבע בחברון
חבר-הכנסת מ. צ. נריה שאל את שר השיכון ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

מפי מתנחלי חברון שמענו שעוד לפני שמונה חוד-שים הובטח להם שבנוסף על 250 יחידות הדיור שעמדו בבנייתן יוקמו מיד עוד 250 יחידות דיור.

אבקש לדעת:

1. מדוע הופסקה הבנייה הגוספת, בזמן שרבים הם המעוניינים לגור בקריית-ארבע היא חברון?
2. האם נכון הדבר שמשרד השיכון הפסיק את ההרשמה לקריית-ארבע? אם כן, מדוע?

שר-השיכון ז. שרף:

לפני חמישה ימים היה דיון בכנסת בנושא קריית-ארבע ואין לי להוסיף על דברי בדיון זה.

8. דיור חלוף לדיירי מבנים רעועים ביהוד

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר השיכון ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום 23 בדצמבר 1971 הופיעה ידיעה, כי "המועצה המקומית יהוד תובעת ממשרד השי-כון להשיג בהקדם דיור מתאים לכ-100 משפחות הגרות בבתי-מגורים רעועים שמרכפת עליהם סכנת מפולת. לאותם בתים הוצאו צווי הריסה שאינם מב-צעים כל עוד אין אפשרות להעביר את הדיירים לבתים אחרים...". עוד מצויין בידיעה כי ראש המועצה המ-קומית מר סעדיה חנוכה הזהיר, כי אם לא יודרו משרד השיכון להיענות לתביעה, תיאלץ מועצת יהוד לשכן ארעית כמה משפחות בבניין המועצה המקומית, והדבר ישתק את כל עבודת המועצה.

אבקש לדעת:

1. מתי ייענה השר לדרישת המועצה המקומית?
2. מה הן תכניות משרדו לשיקומם של התושבים בבתיים רעועים אלה?

שר-השיכון ז. שרף:

ראה תשובתי מהיום לשאלתה של חבר-הכנסת משה סנה באותו עניין.

9. המחסור בחדרי בטחון בקריית-שמונה

חבר-הכנסת ז. גולן שאל את שר השיכון ביום ז' בשבט תשל"ב (23 בינואר 1972):

ביום 10 בינואר 1972 התקיימה בקריית-שמונה הפגנה של משפחות מרובות ילדים תביעה להקים חדרי בטחון, לאור העובדה כי באין מחסה בבית אין מספיקים להורדי את הילדים למקלט בשעת אזהרה.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה על מחסור בחדרי בטחון בקריית-שמונה נכונה?
2. אם כן, מה מתכוון השר לעשות על-מנת לפ-תור את הבעיה?

שר-השיכון ז. שרף:

השאלה הזאת הופנתה אל שר הבטחון, אולם הועברה אליו, כי אנו מבצעים את כל הבנייה הזאת, אף כי את ההנחיות קובע משרד הבטחון או הפיקוד.

1-2. עד כה בנה משרד השיכון 50 מקלטים חד-שים. קיימים במקום 35 מקלטים ציבוריים ישינים, כ-120

שר-השיכון ז. שרף:

1. מצב הדיוור באילת קשה. הסיבה העיקרית — מחסור בכוח-אדם.

2. אין עיכובים בבנייה. ברם, משך הבנייה באילת ארוך יותר עקב המחסור בכוח-אדם ובקבלנים. משרד השיכון גרם להכנסת שני קבלנים חדשים לפעולה בעיר, בנוסף על שני הקבלנים הפועלים.

3. עתה נמצאות באילת בשלבי בנייה שונים 644 דירות. מהן 236 שתחילת בנייתן בשנת התקציב 1971/72.

14. זירוז התייעוש של הבנייה בישראל

חבר-הכנסת ש. לוי שאל את שר השיכון ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

נציגי מחלקת עבודות ציבוריות במחוז תל-אביב וחברת שניא הציגו לפני קהל קבלנים ומהנדסי בנייה שיטה חדשה של בנייה מתועשת. לפי הערכת המומחים אפשר לסיים בניית בית בודד בן 16 דירות תוך 7.5 חוד-שים ("על המשמר", 4 בינואר 1972).

בקשר לכך אבקש לדעת:

א. מה עשה משרדך עד כה כדי לתעש את הבנייה ומה העלו מאמציק בתחום זה?

ב. כיצד אפשר, לדעתך, לזרז את תיעוש הבנייה בישראל?

ג. האם נבנים בחוץ-לארץ מוסדות חינוך לפי השי-טה שהוצגה בארץ? אם כן, האם משרדך משתמש במידע זה כדי לקדם בנייה לצרכי חינוך בישראל?

שר-השיכון ז. שרף:

א. יקצר המצע לפרט הכל. להלן החשובים שבין הדברים שעשיתי:

(1) מכרזים מתועשים ל-400 דירות בעכו, ל-470 דירות באשדוד, ל-200 דירות בנצרת, ל-650 דירות בירי-שלים, ל-300 דירות בגתניה ול-200 דירות ברמלה. סך-הכל כ-7,000 דירות נמצאות בשלבי בנייה בכל הארץ בשיטות הבנייה הטרונית והמתועשת.

(2) עידוד יציקת תקורות קרום — עד כה יש 6 מפעלים אשר בנו כ-1,000 דירות בשיטות תקורות קרום שונות.

(3) עידוד הכנסת שיטת "היבק" על-ידי חברת "גד", היא שיטה שהושאלה מהולנד, החוסכת גם חלק ניכר מעבודת הגמר.

(4) יציקה בתבניות גדולות על-ידי חברת "אזורים".

(5) סיוע בהקמת מפעל ליחידות גבס והחדרתן לבנייה הציבורית. המפעל יתחיל לפעול בינואר 1973.

(6) עידוד ופיתוח הנגרות הסטנדרטית.

(7) עידוד ויזום הקמת מפעלים לייצור "קירות ותאים סניטריים".

(8) עידוד הכנסת תמרים חדשים לריצוף.

(9) סיוע בהנהגת שימוש בטפטים במקום טיח מושלם.

(10) ייזום רכישה של חלקי בניין מוכנים במפעל-על-ידי קבלנים ובונים.

ב. אנו מעודדים קבלנים, בונים, מתכננים ומהנ-דים לאמץ להם את השיטות החדשות הללו ומקווים לראות תוצאות משמעותיות תוך שנה-שנתיים.

הוסכם עם מפעל הטקסטיל. על הזמנת 6 דירות מיוחדות למהגרים או לעובדים בכירים והמפעל יממן את רכישתן בתנאים המקובלים במקום.

ועוד זאת: ועדת האיכלוס המחוזית בישיבתה האח-רונה אישרה 4 דירות חדשות לעובדים שהתגוררו מחוץ לבית-שאן, לפי בקשת המפעל.

12. דיוור לעובדים בשארם א-שייך

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר השיכון ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום י"ז טבת תשל"ב (4 בינואר 1972) נמסר על אסיפה סוערת של תושבים ועובדים בשארם א-שייך, שבה התלוננו מרה על שבגלל המחסור בדיוור מתאים הם נאלצים לחיות הרחק ממשפחותיהם ולהרבות בנסיעות יקרות ומייגעות צפונה.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. מה הסיבות למצוקה ולמחסור בדיוור נאות במ-קום חשוב כמו שארם א-שייך?
3. כמה יחידות דיוור נבנו במקום במשך שנת 1971?
4. אילו צעדים ינקוט השר כדי להבטיח אפשרויות שיכון מתאימות לתושבי ועובדי שארם א-שייך?

שר-השיכון ז. שרף:

מסיבות תקציביות לא התחלנו לבנות דירות בשארם א-שייך עד לתחילת 1972, עת נתחיל בבנייתן של 88 יחידות דיוור. הוכנה תכנית לבנייה רחבה יותר.

הי"ד ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יהודה בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

נמסר לי על-ידי תושבי המקום שהמספר 88 אינו מספק אף לא את האנשים העובדים שם כיום, ונוצר מצב חמור שאנשים ניתקים ממשפחותיהם למשך חוד-שים. השאלה היא אם אין לגשת לבנייה של לפחות אותו מספר דירות שעובדי המקום בלבד, ובכלל זה צבא וגורמים אחרים, יכולים לצל אותו.

שר-השיכון ז. שרף:

כפי שאמרתי, איננו יכולים להגדיל את המספר כל עוד לא עומדים לרשותנו אמצעים נוספים. האמ-צעים לבניית 88 הדירות הללו הועמדו לרשותנו על-ידי המעוניינים בכך, לרבות הצבא.

13. העיכוב בבנייה באילת

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר השיכון ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום י"ח טבת תשל"ב (5 בינואר 1972) הופיעה ידיעה, שראש עיריית אילת האשים את משרד השיכון במחדל חמור בכל הקשור לקצב הבנייה בעיר. לפי הידיעה טען ראש עיריית אילת שמצב הדיוור במקום "חמור והולך ומחמיר".

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. מה הסיבות לעיכוב הבנייה בעיר הנמל הדרומי של המדינה?
3. כמה יחידות דיוור נבנו השנה באילת?

ג. אין כשיטת הבנייה המתועשת לסוגיה המתאימה למבני חינוך. במידה שמשרדנו מתכנן מבני חינוך הוא משתמש בשיטות אלה.

לפני כחודש הבאתי לכנסת הצעת חוק התיאום המודולרי שהיא יסוד לתיקון הבנייה ומסרתי בדברי על קידום העשייה זו.

ג. סקירת שר העבודה על פעולות משרדו

היו"ר ב. ברקת:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: סקירת שר העבודה על פעולות משרדו ודיון. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר העבודה י. א. אלמוגי:

אזינו יושב-הראש, כנסת נכבדה. מונח לפניכם דין-וחשבון משרד העבודה, הכולל סקירה רחבה ומפורטת על פעולות בתחום אחריותו של שר העבודה. דין-וחשבון זה כולל את עיקרי הנושאים שטיפלנו בהם בשנה השר-טפה, שנת 1971/72, והתכניות לקראת שנת התקציב 1972/73.

אתרנו בדברי בשלושה נושאים אשר יהיו מוקדי פעולתנו בשנת התקציב הבאה, שנת 1972/73, ואלה הם:

1. קליטת תעסוקתית של העלייה; 2. הגדלת הפר-יון והתפוקה; 3. העמקת הבטחון הסוציאלי והרחבתו. קליטת עלייה. כולנו רואים בעלייה, בגידולה ובהצ-לחת קליטתה אתגר גדול ומוקד ראשי בפעילותנו. בשנת 1971 הגיעו, כידוע, קרוב ל-42,000 עולים, ומספר העולים מברית-המועצות הגיע ליותר מ-12,000. אין אפשרות לקבוע בוודאות את היקף העלייה, העתידה להגיע אלינו בשנה הקרובה. אולם חובה עלינו להתכונן לקראת אפשרויות שונות, וביניהן גם אפשרות של עלייה בהיקף של 70,000 עולים ואף יותר.

המשך תגובתה של העלייה נתון אמנם בידי גורמים שאין לנו שליטה עליהם, אולם ברור הוא כי גם לקליטה, לטיבה ולרמתה יכולה להיות נזדעת השפעה לא מעטה על גדלה וקצבה של העלייה מכל הארצות.

קליטה נבחנת בראש וראשונה בדיון, תעסוקה וחב-רה. זאת היא שרשרת אשר חזקה תלויה בכל אחת מחול-יותיה.

בשלב הנוכחי הקושי המיידי והעיקרי הוא בתחום השיכון והספקת הדיון בזמן ובהיקף המתאימים.

משרדי אחראי לאחת החוליות, והיא התעסוקה, ובכך אתרנו.

עד עכשיו הצלחנו לספק תעסוקה לכל דורש עבודה, פרט לחריגים מסויימים. אולם אם אכן תגיע העלייה בשנה הקרובה להיקף שאנו צופים לו, הרי לא מן הנמנע הוא כי התעסוקה תיהפך לאתגר הראשון במעלה להצ-לחת קליטת העלייה.

העלייה הנוכחית — והעתידה — שונה היא מן העליות הקודמות בהרגלים, בהרכב הגילים ובמיוחד בהת-פלות המקצועית. בעוד שבעליות של שנות ה-50 היה שיעור בעלי המקצועות האקדמיים והחפשיים פחות מ-10%, הרי בעלייה הנוכחית מגיע שיעור בעלי משר-לחיי אקדמיים וחפשיים ל-40% לערך.

שיעור זה של עלייה אקדמית נבזה כמעט פי-שלושה מזה המצוי עתה בחברה הישראלית. עובדה זאת, של הרכב מקצועי מעולה, אשר ברובה ועושר בו לחברה ולפרט והיא נכס לאומי כלכלי ומשקי, מהווה גם אתגר גדול מבחינת הקליטה התעסוקתית.

בשנת 1971 נוספו למשק הישראלי קרוב ל-50,000 עובדים, מתוכם כ-15,000 עובדים מן השטחים. מתוך 35,000 עובדים ישראליים, שנוספו לכוח העבודה במשק הישראלי, קרוב לשליש בא מקרב העולים. בהתאם לנ-תונים שבידנו כ-40% מן העולים המועסקים נקלטו בתעשייה על שלוחותיה, לרבות מכרות, כ-25% בשירותים ציבוריים, וכ-20% בשירותים אחרים. משרד העבודה טיפל בשנת 1971 ביותר מ-10,000 עולים דורשי עבודה, כלומר ברוב המכריע של המפרנסים מקרב העלייה. שר-רות התעסוקה, המרכז לעולים אקדמיים, הכשרה והסבה מקצועית הגישו יותר מ-10,000 פתרונות והצעות תעסו-קה להכשרה מקצועית, אשר נקלטו ואיפשרו את קליטתה הפרודוקטיבית של רובה של העלייה. סקרי מעקב אחרי קליטת העולים בתעסוקה שנערכו ב-1971 מלמדים ש-90% מן העולים מסתדרים בעבודה תוך שנה מעליי-תם. כן מעניינת העובדה שמלמדים עליה הסקרים שג-ערכו, כי רוב העולים נמצאו שבעי-רצון מן העבודה בתום שנה ראשונה לעלייתם, אם כי "לא היו שבעי-רצון מתלוש המשכורת".

חברי כנסת נכבדים. סביר מאוד להניח כי ההרכב וההתפלגות המקצועית של העלייה בשנה שתלפה יהיו דגם להרכב העלייה של שנת 1972. אי לכך ניתן לחזות שיתווספו לכוח העבודה — בהנחה של עלייה בהיקף של 70,000 נפש — כ-25,000 דורשי עבודה; מהם כ-10,000 בעלי משלח-יד אקדמי ובעלי מקצועות חפשיים, כ-5,000 עובדי תעשייה ומלאכה, כ-5,000 מנהלים ופקי-דים ואחרים.

אנו מניחים כי בשנת 1972 גידול התפוקה יימשך בשיעור של בין 7% ל-8%.

בפעילות המשקית הצפויה נוכל לעמוד בקליטה תעסוקתית אם גיעך כראוי ונעשה מאמצים גדולים, אירגוניים, הכשרתיים, מקצועיים וחברתיים. במשימה קליטתית זאת אנו מבדילים בין סוגים שונים של עולים מבחינת כישוריהם המקצועיים, ובהתאם לכך אף יותאם הטיפול. הסוג הראשון: העולה המחוסר משלח-יד והמור-כן לעבוד בכל עבודה. לאלה תסופק תעסוקה ללא כל השוהה. הסוג השני: עולה מחוסר מקצוע המוכן לר-כוש מקצוע. הוריתי לאקף להכשרה מקצועית להכין 5,000 מקומות הכשרה מקצועית למטרה זו בשלוחות האקף השונות. מקומות הכשרה אלה, המצויים בכל הארץ, יאפשרו לעולה, אשר ירצה בכך, לרכוש מקצוע מבוקש דרוש למשק ברמות המקצועיות השונות — החל מרכישת סוג "מופל מקצועי" ועד לתעודת טכנאי והנ-דסאי. הסוג השלישי: בעלי מקצועות אקדמיים הדרושים במשק ואשר קיים לגביהם מחסור בכוח-אדם מתאים. את אלה נלמד עברית על-מנת להבטיח את השמתם במקצועם. הסוג הרביעי: "בעלי מקצוע מבוקש", מבו-קש מאוד, הזקוקים להשלמות ידיעותיהם ולהתאמת מומ-חיותם לצרכים הספציפיים של משקנו. לאלה נאפשר, בשיתוף עם שאר הגורמים הקולטים, תקופות השתלמות קבוצתיות או אינדיבידואליות, אשר תאפשרנה את קלי-טתם המלאה בשוק העבודה.

חיים לנדאו (גח"ל):

אדוני השר, בטרם זאת, האם עשיתם סקר מה באמת דרוש, מבחינת כוח מקצועי, בכל סקטור וסקטור? בלי זה כל ההסבות אינן שוות דבר.

שר העבודה י. א. אלמוגי:

עלינו לזכור שהעולה מברית-המועצות בא מהווי כלכלי ומבנה משקי שונים מן המצוי במערב ובמשק הישראלי. רצוני להדגיש שבדברי על שוני מקצועי אינני מתכוון להבדלים ברמה מקצועית ולא לכך שהרמה המקצועית אצלנו גבוהה מזו שבארצות המוצא. השוני הוא במידת ההתמחות והספציאליזציה במקצועות השונים. משק של מאות מיליונים ובעל דרכי פיתוח מיוחדים לו ממשיר את עובדיו בצורה שונה ממשק וחברה במדינה של שלושה מיליון. יש שוני גם בטרמינולוגיה המקצועית, בסוגי המרמרים ובטכנולוגיה, והבדלים אלה מחייבים לימוד לצורך הסתגלות.

בעיה מיוחדת מהווים בעלי מקצוע אקדמי וחפשי בלתי-מבוקש או בלתי-דרוש במשק הישראלי. ואנו יודים, חבדי-הכנסת לנדאו, שחסרים לנו כ-1,300 מהנדסים, כ-40,000 עובדים בלי מקצוע — כלומר פועלים פשוטים — ואלפים של מסגרים ומכונאים. וכאשר מדברים על הסבה מקצועית והתאמה מקצועית של עולים חדשים, איננו עושים הסבה כזו אלא אם כן היא דרושה למשק.

כפי שאמרת, בעיה מיוחדת מהווים העולים שיש להם מקצועות בלתי-מבוקשים. סוג זה כולל מקצועות בשטחים שונים, אך בעיקר במדעי רוח מיוחדים, בכמה מן המקצועות החפשיים, ועוד. אלה יהיו חייבים לעבור הסבה מקצועית אשר תאפשר להם לרכוש מקצוע מתאים חדש ומבוקש. בתקופה האחרונה הפעלו קורסים להסבה מקצועית לאקדמאים ולבעלי מקצועות חפשיים בהיקף של כ-250 בוגרים לשנה. תחזית העלייה הגדולה והרכבה המיוחדת מחייבים הרחבת הפעולה להסבה המקצועית, ואנו נזקין תכניות ואפשרויות להסבת כ-1,000 אקדמאים למקצועות מבוקשים.

ולבסוף אוכזר בעלי מקצוע בתחומים בלתי-מקובלים ובלתי-ידיועים במשק הישראלי; מקצועות אשר מציאותם במשק הישראלי תאפשר פיתוח ענפי ייצור ושירות חדשים, שיתרמו להרחבת פוטנציאל הייצור והיצוא של משקנו. עצם הימצאותם של בעלי מקצוע מסוג זה יהווה אתגר וסיכוי לקברניטי המשק לפיתוח תעשיות חדשות, שתתבססנה על מאגר הידע המקצועי והספציפי. אנו נאפשר לבעלי המפעלים — על-ידי מימון תקופת ההכשרה של בעלי המקצועות הללו — לבדוק אפשרויות הפיתוח החדשות שתיווצרנה בעקבות עליית בעלי המקצוע המיוחזרים. אוכזר לדוגמה: פיתוח תעשיות ייצוא של שידותים דמואיים, אשר תנצל את המאגר הרפואי ההדשי. וזאת רק דוגמה אחת מני רבות.

ברור לנו כי המבנה הנוכחי של המשק אינו ערוך עדיין לקליטה נוספת של 10,000 עולים, אקדמאים ובעלי מקצועות חפשיים, בשנה אחת.

במשך שלוש השנים 1969 עד 1971 נוספו לנו כ-17,000 בעלי מקצועות חפשיים ואקדמיים מקרב העולים. תוספת זאת בלבד מהווה תוספת של 15% ממספר בעלי המקצועות האקדמיים והחפשיים אשר היו במשק הישראלי בשנת 1968, כאשר התוספת מן העלייה לכוח העבודה ברמות המקצועיות האחרות הגיעה ל-3%. ובכן, זכינו לתוספת של 3% בכוח-האדם הרגיל, הכללי;

ו-15% בכוח האקדמי. תוספת העולים האקדמאים, העתידים להצטרף אלינו בשנה הקרובה, תבוא לאחר שכבר הגיעו אלינו אלה — 17,000 עולים.

כבר עתה עדים אנו לקשיים בקליטת 600 רופאים לשנה, המהווים כ-10% מן הכוח הרפואי במדינה. לכן ניאליץ לא רק להרחיב ולגוון את ההסבה המקצועית, אלא לפתח ענפים חדשים ההולמים כוח עבודה חשוב ועשיר זה המתוסף מן העלייה.

בנוסף על האספקטים המקצועיים של הרכב תעסוקתי של העלייה הצפויה קיים גם שוני במנטליות של העולה מרוסיה. העולה מברית-המועצות רגיל לראות בתעסוקה מתאימה זכות מיידיה לקליטתו הפרודוקטיבית בחברה, זכות אשר היתה ניתנת לו בעבר באופן מוסדי-מרכזי ובאחריות הממשל ומקובלת כנורמה חברתית; מכאן שהעולה אינו מבין את כללי המשחק של השוק החפשי אשר מאפשר תקופות אבטלה, ולו גם חיכוכות וזמנית.

העולה המגיע אלינו מארצות המזרח מצפה שהתעסוקה המתאימה והאחריות לאספקתה תהיה בתחום אחריות הממשלה והוא עצמו מגלה, יחסית, פחות יממה בשטח זה מאשר עולים מארצות אחרות.

בגלל המאפיינים המיוחדים הללו נדרשו שירותי התעסוקה, המרכז לאקדמאים ונציגי משרד העבודה המטפלים בענייני קליטה להיערך היערכות מיוחדת שמוקדה במרכזי הקליטה. בכונתנו להציב בכל מרכז קליטה עובד מיוחד אשר יטפל בבעיות התעסוקה של העולה, החל בראיון הראשון ועד השמתו בעבודה המתאימה.

לצורך היערכות זאת פנינו גם למתנדבים, בנוסף על ציבור העובדים הקבוע של המשרד ושל שירותי התעסוקה. גורם ההתנדבות בא להשלים את הצורך בעובדים נוספים בלא הוספת מנגנון ממשלתי קבוע, וגם מאפשר קבלת עובדים הרואים בקליטה אתגר אשר מוכן גם להתמודד איתו. הגני שמוח להדגיש שנענינו בפנייתנו זאת למתנדבים, ועד כה קיבלנו כבר 20 מתנדבים, אשר יחד עם עובדי שירות התעסוקה והמרכז לאקדמאים מהווים צוות של 40 עובדים המטפלים בבעיות תעסוקה ב-40 מרכזי קליטה.

בנוסף על כך קבענו בכל לשכת עבודה עובד תעסוקה מיוחד, שמתפקידו לטפל אך ורק בעולים שאינם נמצאים במסגרת של מרכזי דירוג ומגויים, אלא מגיעים ישיר למקום דירוג הקבוע. בהיערכות אירגונית זאת הנו רואים אמצעי שבא לאפשר את הטיפול היעיל והצמוד בעולה, בחיפוש אחר תעסוקה והכשרה מקצועית מתאימה.

חברי הכנסת הנכבדים. בדברי עד כה סקרתי את האספקטים השונים בשטח הקליטה התעסוקתית והייערכות של משרד העבודה באירגון ובתכניות לקראת העלייה החזויה.

דיברתי על עלייה בהיקף של כ-70,000, אולם ההיערכות שתוארת תאפשר קליטת עלייה, מבחינה תעסוקתית, גם אם תעבור אומדן זה. במשק מצויות עדיין רזרבות של מקומות עבודה פנויים, אשר יאפשרו גמישות באפשרויות הקליטה. כן מצויות עדיין תכניות השקעה בבניין, בתעשייה ובשירותים ציבוריים, שלא הופעלו עד כה בעיקר בגלל חוסר כוח-אדם. יש לזכור שמחסור בכוח-אדם שימש מאפיין עיקרי של פעילות משקנו בשנים האחרונות.

המשק, תוך פגיעה פחותה בקצב העלייה של רמת החיים.

שיעור הגידול השנתי הממוצע בתפוקה לשעת עבודה בשלוש השנים האחרונות היה כ" 4.5%. שיעור זה הוא מן הגבוהים בעולם, ועל כך גאוותנו. אולם בשנת 1971 היינו עדים לכמה תופעות אשר חייבות לשמש לנו אות וסימן לבדיקה עצמית. גידול התפוקה הריאלי לשעת עבודה בשנת 1971 היה כ" 3.8%, לעומת 5.2% ב-1970, ולמועסק היה אף קטן יותר והגיע ל" 3.3%, לעומת 5% ב-1970. הסיבה לפיגור בקצב גידול התפוקה למועסק, לעומת שעת העבודה, נעוצה בעובדה שמספר שעות העבודה למועסק בשנת 1971 ירד לעומת זה של שנת 1970.

מערכת הגורמים הקובעת והמשפיעה על התפוקה לעובד ושיעור גידולה סבוכה ומורכבת היא. אולם נציין את העיקריים שבהם:

(1) הקצאה נכונה של העובדים וההון בין ענפי המשק השונים; (2) טכנולוגיות מתקדמות בייצור ובני-הול; (3) האדם וזכויותו לעבודה ולמאמץ, או מה שקוראים: מוסר העבודה.

עם כל החשיבות שאנו מייחסים לנושא הפריון והתפוקה והאתגר שאנו רואים בהצלחתם, עלינו לדעת שאין קפיצות דרך בשטח זה, מאחר שהמדובר בשנים של הרגלים ומסורת, וברכישת ידע ומיומנות שהם במקרים רבים תהליך ממושך ומורכב.

המחסור הגובר בכוח-אדם מקצועי, ויוקר ההון מחייבים הקצאה נכונה ויעילה של גורמי הייצור היקרים בין ענפי המשק השונים. דבר זה מחייב ינידת של כוח-אדם, אשר תאפשר העסקתו בענף ובמפעל ובמקום שם תפוקתו תהיה רבה יותר.

התחיקה להפעלת ביטוח פנסיוני ממלכתי, הפעלת הקרן לביטוח אבטלה, שמטרתה תהיה בין השאר להי-אבק נגד אבטלה סמויה וחסיכות - תכליתן להקל ולאפשר את המוביליות הדרושה להקצאה יעילה של גורמי הייצור.

המחסור בכוח-אדם מחייב הסתגלות לטכנולוגיות חדשות וליישומן המהיר בייצור ובמינהל. במסגרת זאת תפקיד נכבד נועד לשימוש במחשבים ובאוטומציה בת-הליכי הייצור והניהול של המפעל המודרני.

המכון לפריון העבודה, המופקד על נושאי הייעול והגברת הפריון במשק, משקיע מאמצים רבים במגמה להחדיר את תודעת השימוש במחשבים ובתהליכי ניהול מודרניים. מאמצים אלו מלווים בפעולות הדרכה, מחקר וסיקור להעלאת רמת הניהול ולגילוי נקודות התורפה הטעונות שיפור וייעול. השנה יוקם בשיתוף עם מוסדות האו"ם מרכז לעיבוד נתונים אוטומטיים, שיהיה מופקד על קידום נושא המחשבים במשק הישראלי. מרכז זה יקים מערכת למידה שבה תשולב המגמה להכשרה וקידום כוח-אדם בכיר בתחומי המחשבים עם המגמה לרכישת ניסיון מעשי ביישום הנושא לדרגים ניהוליים.

חברי כנסת נכבדים. עם כל הערכתנו לטכנולוגיה, למיכון ולאוטומציה הדי עדיין נשאר האדם העובד הגורם הראשי לפעילות המשקית. טרם ביררנו כל הסיבות לירידה בשעות העבודה האלו של הפריון והתפוקה בשנת 1971 לעומת 1970. גידול שעות העבודה והמערכת המיטית היתה השפעה שלילית על הגידול בפריון ובתפוקה.

בטרם אסיים את דברי על קליטה תעסוקתית של העלייה רצונו להאיר את הנושא האחד גוספת. העלויות השונות אשר הגיעו אלנו בעבר הביאו אתן ייחוד ותרומה מיוחדים להתפתחות המשק והחברה. כל עלייה ואתגרה, והאתגר והייחוד מהווים את המנוף בקליטת העלייה ובהשדרותה בחברה ובמשק. הנני מאמין שגם העלייה הנוכחית הצפויה, אשר פרצה חומות ומכשולים ללא ספור, תתרומם את תרומתה המיוחדת בהתפתחותה של המדינה.

בשל סיבות ותנאים בארץ מוצאם, עדים אנו גם לתופעות של רחיקה מגילוי יזמה אישית בשלבים הראשונים של הקליטה בארץ ומערכים של התיישבות ופיתוח אזורי הספר. אבל בטוחני, שלאחר חודשי הסתגלות לתנאי הארץ ולאחר הכרת ייחודנו הערבי והחברתי תצביע לעצמה גם עליה זו אתגרים בפיתוח אזורי הארץ, בהקמת קואופרטיבים יצרניים, באיוון מסגרות חברתיות מיוחדות במשק ועוד.

הצבת האתגרים והגשמתם יהוו ללא ספק מנוף לכל תכניות הקליטה התעסוקתית והמשקית שדיברתי עליהן. ולסיכום אגיד: אנו מקווים וצופים לעלייה גדולה בשנה הקרובה. יש להניח כי יהיו גם קשיים בקליטתם התעסוקתית, קשיי התאמה והסתגלות, אך הם ניתנים לפתרון וראויים לכל מאמץ של פתרון; ובכך הנני רואה את האתגר הראשון של משרדי לקראת שנת 1972.

הצורך בהקצאת מקורות ומשאבים הולכים וגדלים לבטחון, לקליטת עלייה ולבטחון סוציאלי משאיר למשק ולחברה ברירה בין שתי אפשרויות:

האחת - פגיעה ברמת החיים של אוכלוסיית המדינה והתאמתה לרמת תפוקה וייצור נתונה; השנייה - העלאת רמת התפוקה והייצור והתאמתה לצרכים ולרמת חיים המבוקשת.

בעוד שהורדת רמת החיים אינה רצויה והיא סותרת את המשימות והאתגרים שאנו מצביעים לעצמנו, הרי העלאת התפוקה והייצור היא אפשרית, הכרחית ורצויה לשם הבטחת המקורות והקצאתם למטרות השונות, וזאת תוך שמירה על רמת חיים נאותה לחברה תרבותית, מתפתחת וקולטת.

מדיניות כלכלית ומוניטרית כוללת ונכונה מאפשרת תעסוקה מלאה, הפעלת הפוטנציאל של כל גורמי הייצור בתנאי ייצור ופריון נתונים. מדיניות זאת מכוונת להשגת תעסוקה מלאה של כוח העבודה, והודות לה יכול המשק להגיע לתפוקה המתקבלת על-ידי הפעלת מלאו הפוטנציאל הקיים במשק.

מדיניות כוח-אדם, ייצור ופריון נאותה באה להגדיל ולהרחיב את פוטנציאל הייצור על-ידי שינוי ושיפור התנאים הקיימים והנהלים המקובלים. בעוד שמדיניות כלכלית באה להוציא את ה"יש" מן הכוח אל הפועל, באה מדיניות הייצור, הייעול והפריון לשנות ולהגדיל את ה"כוח" הצפון במשק ובחברה.

בשנים שלאחר המיתון היה תפקיד המדיניות הכלכלית להפעיל ולהעסיק את הכוחות המובטלים והם שתרמו עיקר תרומתם להגדלת התפוקה. עתה, כאשר שוררת במשק תעסוקה מלאה, עולה משקלה של מדיניות הייצור ופריון העבודה, שתכליתה להגדיל את הפריון והתפוקה לעובד, להעלות את פוטנציאל הייצור לרמות גבוהות יותר. כל אחוז נוסף בגידול התפוקה לעובד מאפשר הקצאת משאבים נוספים לצרכי החברה ולפיתוח

תפוקה, יתן הדבר אותותיו לגבי אחרים. ואכן בזאת התחלנו. אביא דוגמה אחת: כתוצאה ממבדק אשר נעשה בבית-חולים אחד הוכח, שאפשר לחסוך כמיליון לירות בשנה, וזאת על-ידי שניונים אירגוניים קטנים יחסית, במערכת המלאי ובכוח-האדם. לאור דין-וחשבון זה הוחלט להרחיב את הפעולה בשאר בתי-החולים.

חיים לגדאו (גח"ל):

אדוני השר, ידוע לך שוועדה זאת החלה לטפל במשק הציבורי ובמנגנון הציבורי. הוועדה פועלת כבר זמן רב. האם יש בידך סיכומים?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

ברגע זה אני מדבר על כך. הבאתי לדוגמה פעולה בבית-חולים אחד.

חיים לגדאו (גח"ל):

שאלתי על הפעולה במשק המדינה, במשרדי הממשלה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

ועדה זו התחילה לפעול כשהיית שר הפיתוח. היא לא התחילה במשק הממלכתי. קבעו לפעולתה חמישה מפעלים פרטיים ומספר מפעלים ממלכתיים. מספר המפעלים הפרטיים עלה עד 14, ומן המפעלים הממלכתיים סיפרתי על אחד, ויש עוד.

חיים לגדאו (גח"ל):

ברור היה שמנגנון המדינה הוא הנושא המרכזי.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

זה לא ברור, כי לעניין זה יש ועדת ייעול ממשלתית. אבל לא נתווכח על זה באמצע הנאום.

בתעשייה נעשתה פעולה בשמונה מפעלים. בשישה שבהם נסתיימה פעולת הבדיקה והאיבחון, הוכח שאפשר להויל את הייצור בין 30% ל-50% על-ידי הורדת ההוצאות ו/או הגדלת התפוקה, וזאת אפשר להשיג בתוך זמן קצר ובלא השקעות גדולות. אלה הם פרטים שיוכלו ללמד על הכלל, ובזה חשיבותם.

יש בכוונתי לבקש את המוסד לחקר התפוקה וההכנסות, אשר שותפים בו הממשלה, העובדים והמעבידים, לנתח וללמוד את הסיבות לירידה בשיעור גידול התפוקה, שהיינו עדים לה בשנת 1971.

אולם בטוחני, שאם כל מנהל ויוזם יבין, כי בתקופה של מחסור בידים עובדות גידול תפוקת מפעלו תלוי בראש וראשונה בקידום דרכי הניהול והייצור וביעולם, ואם נחזיר את התושייה וההבנה לכל עובד ויוצר, כאשר ראי ושותף לכלל המשק, כי השיפור בשכרו ובהכנסתו יבוא בעיקר על-ידי הגדלת תפוקתו, נפעל ונתרומם בלא ספק רבות לגידול התפוקה והפרייון במשק, נוסף על כל הפעולות שמניתי.

חברי הכנסת הנכבדים. בתקופה האחרונה, כאשר קיימת רגיעה יחסית בחזית ובגבולות, גברה ההכרה בצורך לצמצם את המוצק והסוציאליזם בחברה הישראלית ולזרז את התהליכים לפתרון בעיותיהן של שכבות מעוטות הכנסה וטעונות קידום.

הביטוח הלאומי משמש מכשיר מרכזי ורב-עוצמה במדיניות הסוציאלית של הממשלה, המכוונת לחיזוק שכבות טעונות קידום ולהגברת יכלתו של הפרט לעמוד בזמני מעבר ומבחן. מדיניות זאת מבוצעת על-ידי

המענקים למקבלי שכר נמוך מחד גיסא והמשכורת הגבוהה למקבלי שכר בינוני וגבוה מאידך גיסא. היותו תמריץ שלילי לרצון העובדים להטיב רמת חייהם על-ידי הגדלת פרייון ותפוקה.

אילו, לדוגמה, היו המועסקים בישראל עובדים בממוצע בשנת 1971 אותו מספר שעות ליום כפי שעבדו לפני שנהיים, הרי היה מתווסף להכנסה הלאומית השנתית אחוז אחד, שפירושו כ-170 מיליון לירות. דעתי היא כי במאמץ משולב של כל הגורמים ניתן להעלות בשיעור ניכר את הפרייון והתפוקה בכוח-האדם הנתון ובגורמי הייצור הקיימים; שיעור שיוכל להגיע עד 10% לעובד בחלקי משק וניכרים. אילו השגנו יעד זה, היינו משנים את פני המשק והחברה ויכולנו, אולי, לספק את כל הצרכים שלנו בלי להגדיל את חובותינו וגרעונותינו.

יעד זה הוא לדעתי בהישג ידינו ולקראתו אנו חותמים, כאשר האמצעי הראשי הוא הגברת המוטיבציה האישית של העובד להעלות הפרייון והתפוקה.

בלי להתייחס למערכת השכר הכללית ולמרכיביה, הנקבעת במשאל-ומתן בין נציגות העובדים והמעבידים, רצוני לציין שפיתחנו מערכת שכר עידוד המאפשרת הצמדתו לתפוקה. כיום עובדים בישראל לא יותר מ-80,000 עובדים בתעשייה, בחקלאות ובשירותים בשיטת גורמות מדודות, המאפשרות על-ידי המכון לפרייון העובד דה והייצור. עשרות אלפי פועלים אלו מקבלים את שכרם בצמוד לתפוקה, לפי שיטות קלאניות מאושרות ומדודות. אולם במפעלים ובענפים רבים אין אפשרות למדוד את תפוקתו האישית של כל עובד ועובד. מכאן ההכרח לעבור לשיטות שכר המתבססות על תמריצים ומדידות קבוצתיות ולשיטות מדידה מתקדמות המותאמות לסוגי עבודות שאינן ניתנות למדידה כמותית ישירה. בהתאם לתכניות אשר ביינו הגנו מקווים לצרף אוכלוסיה חדשה ונוספת של 150,000 עובדים, אשר תוכל ליהנות משכר עידוד המבוסס על שיטות מדידה חדשות.

חשיבות פיתוח השיטות הללו גדלה במיוחד עם גידול משקלן של ענף השירותים במשק. משק מתקדם ורמת חיים עולה מגדילים בהכרח את משקלם של ענפי השירותים בתפוקה ובהכנסה הלאומית.

משק שירותי מגוון ורחב כולל בתוכו את שירותי הממשלה, העירוניים, שירותים עסקיים ופיננסיים ועוד. מכאן החשיבות הרבה ל"מתקפת הייעול והשיפור" על ענף השירותים, שמטרתה: שיפור רמת השירות והעלאתה; בדיקת אפשרות של החדרת שיטות שכר עידוד לשירותים; ושיפור האיכות בענף זה.

כבר ציינתי את הגורמים השונים השותפים לתפוקה במשק, שהמשותף לכולם הוא הצורך המתמיד בהעלאת הרמה המקצועית של כל אחד מהם: המנהל, העובד, איש המקצוע והיועץ. לצורך זה פותחה מערכת הדרכה ענפה על-ידי השלוחות השונות של משרד העבודה, הפועלת להעלאת רמתם של אלפים רבים של מנהלים ועובדי ייצור, מדי שנה בשנה.

לפני סיימי פרק זה רצוני להזכיר את תכנית על"ם, שהודעתה עליה בדברי לפני שנה. תכנית זו לקידום הייעול במשק החלה בפעולתה השנה ועשתה פעולה ברוכה, אם כי בצנעה, והיא זוליה נוספת במערכת הכוללת להגדלת הייעול והפרייון במשק. יסודה בעקרון הדוגמה "ממנה יראו וכן יעשו". הנחנו שאם נוכיח להכה למעשה שבמפעלים בענפים שונים, אשר יתנו ידם לפעולות ייעול, אפשר להויל הוצאות ולהגביר

חברי הכנסת הנכבדים, אעבור לנושאים ספציפיים העומדים על סדר-יומנו.

אני מקווה שתוך חודשיים או שלושה חודשים יובא לקריאה שנייה ושלישית חוק הביטוח בפני אבטלה. ענף חדש זה יהיה אחד הענפים הגדולים ביותר במערכת הביטוח הסוציאלית שלנו. עם הקמתו של ענף זה יופעל מכשיר רב-עוצמה, שתפקידיו יהיו לפעול להקטנת אב-טלה סמויה ואבטלה חיכוכית ולהתאמת כוח העבודה לצרכי העתיד במשק, על-ידי מתן הכשרה מתאימה לזקוקים לכך.

בדעתי להציע לפני המועצה הציבורית, אשר תוקם לענף זה, הכנה מראש של חכניות תעסוקה, אשר ניתן יהיה להפעילן בתקופת האטה בפעילות המשקית או האצה בעלייה. בשני המקרים חובה עלינו להכין תכניות פיתוח מוכנות לביצוע. יחד עם זאת יהיה עלינו לדאוג לתהליכים וסדרים אשר יקלו, מחד גיסא, על הזכאים לממש את זכויותיהם ומאידך גיסא למנוע ניצול לרעה של כספי הקרן. ועדה מיוחדת, אשר הוקמה לפני כשנה, כבר הגישה לא את מסקנותיה והמלצותיה בדבר הלי-כים אירגוניים לביצוע ולהפעלה מיידית של ענף חשוב זה.

אשר לביטוח נכות: הובטח לי על-ידי פרופסור מן, יושב-ראש הוועדה הציבורית לחוק זה, להגיש מסקנות הוועדה תוך השבועיים הקרובים ונאמר לי כי בשבוע הבא יישבו יום שלם כדי לסכם את הדיון-וחשבון. עם קבלת הדו"ח והמלצות הוועדה אתחיל בהליכים תחיקתיים הקשורים בהפעלת ביטוח הנכות.

על יסוד דו"ח ועדת בר-ניב יש בכונתי להציע השתתת חוק הפנסיה על שלושה רבדים:

(1) ביטוח תשתית של כל האוכלוסיה, אשר יבוצע באמצעות הביטוח הלאומי, כאשר התשלומים יוצמדו לפי חוק - ועל יסוד עקרונות ברורים - לשכר הממוצע במדינה; (2) הרובד השני יכלול את העצמאיים ובאמ-צעות יוכו לפנסיה יחסית להכנסה; (3) הרובד השלישי יכלול את כל השכירים ויבטיח להם פנסיה משלימה על-פי הסכמים קיבוציים.

במקביל יוקם גוף ממלכתי על-פי חוק אשר יסייר את הביטוח הפנסיוני על כל חלקיו ויפקח עליו.

בכל הביטוחים הסוציאליים, כגון ביטוח בריאות, אבטלה, דאגנו שהעולה החדש המגיע והנקלט בחב-רתנו לא יקופח עקב היותו חדש וכי זכויותיו תובטחנה בהתאם לצורך ולאפשרויות.

בשנה החולפת הודעתי על רצוני לבצע רפורמה כוללת לגבי העזרה הניתנת למשפחות מרובות ילדים. גם עתה אנו ממשיכים להיות בדעה כי הרפורמה הכ-רחית וחיונית היא, אך בגלל היותה מקיפה ויסודית אנו מציעים לבצעה בשני שלבים.

בשלב הראשון יורחב ענף משפחות מרובות ילדים ויכלול גם את הילד השלישי של השכירים. בעקבות תיקון זה נקיי כ-160,000 משפחות במדינה וכ-410,000 ילדים, אשר יקבלו את הקיצבה במישרין מן הביטוח הלאומי.

בשלב השני תמוגנה שתי הקרנות - ילדי שכירים ומשפחות מרובות ילדים - לקרן אחת, תוך הגדלה ניכרת של הקיצבאות לילדים. הקיצבאות תחוייבנה במס הכנסה. שתי פעולות אלו, הגדלת הקיצבאות וחיוכין במס הכנסה, יעלו בצורה ניכרת את הכנסתן של משפחות

מערכת מגוונת של פעולות כספיות וחברתיות, והיא מיועדת בעיקרה למנוע מצבי מצוקה של שכבות ופרטים בחברה הישראלית.

חברי הכנסת הנכבדים, אתם בודאי זוכרים את הוויכוח שהתעורר בכית הזה לפני כשנתיים, בשעה שהועלו דמי הביטוח הלאומי בצורה ניכרת ותלולה, בשיעור שלא היה כדוגמתו בכל שנות קיום המוסד. רבים מחברי הכנסת האשימו אותנו, כי הפכנו את הבי-טוח הלאומי למכשיר לספיגת כספים, המשרת צרכים פסיקליים. חברי כנסת לא מטיים הביעו חשש, שהרצון לספוג כספים מן הציבור בא על חשבון ייעודו הסוציאלי של הביטוח הלאומי.

והנה חלפו שנתיים מאז המיפנה, ורצוני לנתח מעט את העובדות והמספרים השופכים אור על הגעשה בת-חום הביטוח הלאומי.

במשך שנתיים הוגדל היקף הגבייה מ-481 מיליון לירות ב-1969/70 עד 1,280 מיליון לירות ב-1971/72. בתקופה זו העלינו תשלום הגימלאות הגבייתיות והבלתי-גבייתיות מ-565 מיליון לירות עד 947 מיליון לירות.

תשלומי הגימלאות - שהם אחד האמצעים הח-שובים לחלוקה מחדש של ההכנסה הלאומית - הס-תכמו בשנת 1969/70 ב-4.3% מן ההכנסה הלאומית, ועלו עד 5.4% מן ההכנסה הלאומית - גימלאות על כל סוגיהן - בשנת 1971/72.

בשנת 1971/72 גבה המוסד לביטוח לאומי 1,280 מיליון לירות, כפי שאמרתי, וסכום זה כולל גבייה של 267 מיליון לירות על חשבון קרנות חדשות - ביטוח אבטלה ונכות, שתי קרנות אשר טרם הופעלו.

יש להדגיש, שקרן ביטוח בפני אבטלה מעצם טבעה מהווה צבירה של כספים בתקופות של תעסוקה מלאה, כמו התקופה שאנו שרויים בה עתה.

אם ננתח את כל פעולות המוסד, להוציא אבטלה ונכות, ניווכח שגבינו בעד ענפים פעילים 1,013 מיליון לירות ושלמנו גימלאות לסוגיהן השונים 798 מיליון לירות - סכום שהוא 80% מהיקף הגבייה השוטפת. המספרים הללו מוכיחים נאמנה את תפקידו הנוכחי של הביטוח הלאומי בחלוקה מחדש של ההכנסה הלאומית ואת עליית כוחו בתחום זה.

גידול מרשים זה בהיקף התשלומים של הביטוח הלאומי חל בתקופה של צורך בספיגת כספים מן המשק, צורך הקיים בזמן של פעילות כלכלית מוגברת. אולם בתקופה של אינפלציה ושל עליית מחירים נפגעות השכ-בות החלשות, ורמת חייהן הדלה נפגעת יותר, יחסית, משל אחרים. על-ידי העלאת הגימלאות לסוגיהן השונים החלטנו לבלום את השחיקה הסוציאלית של שכבות וקבוצות חלשות הטעונות עידוד וחיוזוק. חיוזקו והרחבנו את המערכת הסוציאלית המיועדת לשמור על החלש בחברתנו ולמנוע הגדלת הפער והסבל בקרבנו.

העלייה בהיקף התשלומים הגדילה את הערך היחסי של הקיצבאות למקבליהן. בשנת 1965 היוותה קיצבה לזקן בחד 10.3% מן השכר הממוצע לשכיר; בשנת 1971 - 12.8%. שכיר, הורה לארבעה ילדים, קיבל תוספת מן הביטוח הלאומי שערכה היה בשנת 1965 7.4% מן השכר הממוצע, בשנת 1971 נע ערך התוספת בין 11.7% עד 12.5%. המשרתים במילואים קיבלו בעבר 60% עד 80% משכרם, כיום רובם מקבלים 100% - עד 1,500 לירות.

טוח לאומי יתבצע בשלושה שלבים:

בשלב א', החל ב'1 לאפריל השנה, ישולמו המענקים — משלמים ההכנסה — לבעלי משפחות עם ילדי שנים ילדים ויותר.

בשלב ב', ב'1 לאוקטובר השנה, יצורפו למסגרת זו כל הזכאים מבין בעלי משפחות עם ילדים.

בשלב ג', ב'1 לאפריל 1973, ישולמו כל המענקים, במישרין, באמצעות הביטוח הלאומי לכלל הזכאים בעלי שכר נמוך.

חברי הכנסת הנכבדים. על שולחן ועדת השרים לענייני חקיקה מונח תיקון חוק הביטוח הלאומי (מס' 8). קודם היה זה מספר 8. בינתיים קפץ חוק קטן שתפס את המספר 8 וזה יהיה כנראה 9. תיקון חוק זה כולל עשרות סעיפים ופרטים, הבאים לזקל ולשפר את זכויות המבוטחים ודרכי הזכאים לקבלת תשלומים ולמימוש זכויותיהם בענפי הביטוח השונים.

אני מקווה כי בקרוב תהיה לי האפשרות להביא את התיקונים, גם מס' 8 וגם מס' 9, למליאת הכנסת ולהסביר את משמעותם והשלכותיהם.

חברי הכנסת הנכבדים. לסיכום דברי רצוני לחזור ולהדגיש כי בדברי אלה אך הוספתי דגשים מעטים לפעילותו של משרד העבודה על שלוחותיו.

החוברת הצנועה המונחת לפניכם מבטאת מאמץ כוללים מצד כל עובדי משרד העבודה, הביטוח הלאומי, שירות התעסוקה, המכון לפרויקט העבודה והייצור, מחלקת עבודות ציבוריות, מחלקת המדידות, עובדי בטיחות, הקואופרציה, הכשרה מקצועית ועוד.

כל העובדים בתוך הקו הירוק ואלה העובדים בשטחים, לכולם הברכה וההוקרה על עבודתם המסורה והנאמנה.

דין

ה"ר ר. ברקת:

אנחנו עוברים לדין. ועדת הכנסת הקציבה לדין זה ארבע שעות. רשות היכור לחבר הכנסת ארידור, ואחריו לחברת הכנסת ארבל-אלמוליו.

יורד ארידור (גח"ל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. יש השואלים מה הוא ערכה של אופוזיציה, מה היא יכולה לעשות, מה היא יכולה לתרום? אין לאופוזיציה רוב; אין לה שליטה על אמצעי הביצוע; לפיכך — יש אומרים — האופוזיציה היא מדבר. איזה מדבר? בתחום הסוציאלי רבים מן הרעיונות ההולכים ומתבצעים בישראל נורע, טופח, צמחו וגודלו במדבריה של האופוזיציה. השלטון הסוציאליסטי בישראל התנגד להם; ראה בהם גידולי בוסר. טלו את הרעיון של ביטוח מפני אבטלה: הרי הצמח הזה צמח במדבר של האופוזיציה. רק אחרי התנגדות רבת-שנים, בשם אידיאולוגיה מיושנת, אומץ גם על-ידי המשתלה הממשלתית.

ומתחום אחר — הרעיון של התערבות החוק בהסדר יחסי העבודה, ניסו להטביעו בקטיונות של בוז. והיום גם הוא צמח הגדל במשתלה הממשלתית. אמנם אין זה עדיין חוק בוררות ממלכתית שיפוטית בשירותים חיוניים, עדיין לא חוק תיווך מוקדם ביתר השירותים; אמנם עדיין יש בהצעת הממשלה פגמים רבים; עדיין

במערכה לביטול העוני — האם יש תכנית? ביטול

העוני נוגע למשרד העבודה לא פחות מאשר למשרד הסעד. הוא נוגע בעיקר למשרד העבודה, כיוון שביש-ראל, במשתלה הממשלתית, לא במדבר של האופוזיציה, צומח הגידול הממאיר הקרוי עוני של אנשים עובדים. אבל בין כל המלים שהשתמש בהן היום השר, אף פעם אחת לא השתמש במלה עוני. האם יש תכנית לביטולו

במעבר ממקצוע למקצוע, בגלל סכנת פגיעה בזכויות הסוציאליות. יש אבטלה סמויה של גורמי ייצור במשק התעשייתי - כאשר הצידוד הקיים במשק אינו מנוצל. עובדים בממוצע 1.2 משמדות ליום עבודה, והן מנצלות רק 74% מכוח הייצור, כשהסיבה העיקרית לכך נובעת ממחסור בכוח-אדם ולא מקשיי מימון ושיווק.

74% - פירוש הדבר שאפשר להגדיל, על-ידי תוספת כוח-אדם, את הייצור התעשייתי בשליש.

אמר שר העבודה: "בכמה ענפים, כמו בקונפקציה או תעשיית השימורים, השכר ההתחלתי נמוך ביותר. זאת בעיה מסובכת מאוד. המחסור בכוחות עבודה בענפים אלה גדול מאוד, פוגע אפילו ביצוא. ואנחנו איננו יודעים איך לפתור את הבעיה".

נוצר מעגל שוטים - שכר נמוך - מחסור בכוח עבודה - פגיעה בייצור - פגיעה ביצוא - פגיעה ברווחים - פגיעה באפשרויות העסקה - שכר נמוך.

ולידו עוד מעגל שוטים, גם הוא סביב המרכז של שכר נמוך: שכר נמוך - מענקים למעוטי יכולת - תמריץ שלילי לעבודה - פגיעה בעבודה - שכר נמוך.

את המעגלים האלה יש לפקק. הם פוגעים ברמת ההכנסות, ברמת הייצור, ברמת היצוא.

האם יש מקורות לתוספת כוח-אדם? מצד אחד יש חלוקה בלתי-רציונלית של כוח העבודה: מפעלי תעשייה רבים נאלצים לדחות הזמנות לאספקה לשוק המקומי, ליצוא ואפילו לצרכי בטחון נוכח מחסור בעובדים. מפעלים רבים אינם יכולים להפעיל ציוד משובכל ויקר שברשותם, לא רק במשמרת שלישית, אלא אפילו במשמרת שנייה.

אך באותו זמן אומר שר העבודה: חסרות 15,000 נשים במפעלים והפוטנציאל הבלתי-מוצל מגיע ל-40-50 אלף נשים. וידוע לנו - גם זאת אומר שר העבודה - שיש עוד 20-25 אלף נערים נעלמים, שאין הם לומדים, ולא ידוע לנו שהם עובדים.

אין אפשר לעודד תעסוקת נשים? הקלות מס. אך להקלות משמעותיות מתנגד משרד האוצר. מעונות יום לילדים - אך בזה אין שיתוף פעולה מספיק עם מפעלים. אפשר היה לשנות את שעות העבודה של נשים, כלומר מספר שעות העבודה ביום, אך גם זה לא נעשה.

אנו זועקים כאן לכוח-אדם נוסף. האם אנו מנצלים כראוי את כוח-האדם שיש לנו? בין משרד העבודה למשרד הקליטה נטוש ויוחז האם נקלטים בעבודה כראוי העולים מברית-המועצות ואין יש לקלטם. למשל, סקר של משרד הקליטה סבור, ש-50% מן העולים החדשים שנקלטו בעבודה אינם מרוצים ממנה. במשרד העבודה מתכננים מרכז להסבה מקצועית, אבל גם זה רק בתיכנון. ולאחר שמיעת סקירת השר היום לא ברור לי האם נוכח הספקות בעניין זה במשרד הקליטה יבוצע הדבר.

ומה בקשר לקליטתה בעבודה של העלייה מארצות אחרות, מארצות הרווחה? כאן דרושים עובדים. שם אנשים המועדים לעלייה מחפשים עבודה. בינינו וביניהם יש אוקיינוס. אבל בתנאי התקשורת החדשים גם על אוקיינוס אפשר להתגבר. אך מה קורה? אומר היועץ לענייני תעסוקה של הסוכנות היהודית בארצות-הברית ובקנדה, מר עוזי ברעם: יש בעיות תעסוקה חמורות ללא הצדקה אובייקטיבית. אין תיכנון לטווח רחוק. מפעלים לא יודעים מה יהיו צרכיהם. אין הבטחה מראש

של העוני הזה? תוך שנה, שנתיים, חמש שנים, עשר שנים - האם יש בכלל איוז שהיא תכנית? האם אפשר לומר למאות אלפי אנשים בישראל, החיים בעוני או על סף עוני, כי לא מחר, מחרתיים, לא השנה, אלא בעוד שנה, שנתיים, חמש שנים הם ייצאו מן המצב הזה? הצענו לפני חצי שנה הקמת ועדת חקירה פר-למנטרית לבדיקת בעיית העוני בישראל ותכנית פעולה לביטולה. ההצעה נדחתה. אילו היתה מתקבלת, היינו עומדים עכשיו כבר בדיון על דין-וחשבון הוועדה - עם תכניות ביצוע. בכך הרוב לא רצה. וכך צומחים, זה מורכב על זה, במשתלה הממשלתית, עקרונות סוציאליסטיים ישראלים ועוני של אנשים עובדים. הם כרוכים זה בזה, ואי-אפשר לבטל את השני בלי לבטל את הראשון.

זהו שורש הרע: אין תכנית לביטול העוני. ושיקוץ לים הסתדרותיים מעכבים. אין חוק שכר מינימום - כי הנושא שייך להסתדרות. על הצעת חוק ביטוח הבריאות מנסים להשליט את קופת-החולים ההסתדרותית. אין לקרוא למדיניות הזאת? בודאי זו אינה הלאמה, מלשון אומה. אולי זה סידור, מלשון הסתדרות.

יש דרכים לביטול העוני ולקיום רמת חיים הוגנת. הראשונה, הבטחת מינימום הוגן בתחומי השכר, השי-כון, החינוך, האזרח בישראל. השנייה - תמורה מתאימה למאמץ. השלישית - פרוץ ותפוקה. בתחומי השכר צריך לדאוג שאדם יוכל להתפרנס מעבודתו, ולהבטיח למשפחתו קיום הוגן, בלי שיוזקק לשולחנם של מענקי סעד ממשלתיים. מענקים כאלה - ל-200,000 אנשים עובדים - משמעותם הודאה בשלון מדיניות השכר בישראל. העבודה אינה מפרנסת את בעליה, וזאת בשל-טונה של מפלגה הקרויה מפלגת העבודה.

בייחוד סובלות, מעוני או מתנאי סף עוני, משפחות ברוכות ילדים. כמעט כל ילד רביעי בישראל חי בתנאי מצוקה. מה נעשה למענם? לפני שנה הבטיח שר העבודה, בשם הממשלה: "...הוצאת קבוצות נוספות של אנשים מאוכלוסיית הסעד, מבחינת בטחון קיומן, הפעלת כלים חדשים במערכת הביטוח הלאומי למען מעוטי שכר והכנסה, ופריצת דרך משמעותית בכל הנוגע לסיוע למשפחות שבהן יש ילדים, ובעיקר למשפחות עם שלושה - ארבעה ילדים ויותר, מסמנים את תכניותינו ל-1971/72".

איוז פריצת דרך משמעותית? אפילו אין סימטה. מה קרה כאן? מי הפריע לממשלה לקיים את ההבטחות שנתנה בכנסת למשפחות מרובות הילדים? הממשלה התנגדה להבטחותיה שלה? הממשלה היתה באופוזיציה לשר העבודה? שר העבודה בהבטחותיו היה באופוזיציה לממשלה?

מתברר שזו היתה הבטחה חסרת משמעות על פריצת דרך משמעותית לשנת 1971/72.

יש בגמרא: אין הבוש מחר עצמו מבית האסורים. שמרגות, עקדונות סוציאליסטיים מיושנים, חוסר יומה - גם הם כלל. תכניות, הבטחות, הבאות מתוכן, נת-קלות בחומותיו.

אדוני היושב-ראש, בישראל יש מצב של אבטלה, גם אם אין מי שאיננו עובד. מי מובטל במשק? מה מובטל במשק?

יש מה שנקרא אבטלה סמויה במשק הציבורי, אך אפשרויות הניירות בישראל ממקום עבודה למקום עבודה הן קטנות, בגלל מדיניות השיכון הנוקשה והקשיים

רים לענייני על"ם, והיא רשאית להודיע לאוצר שיפסיק את מתן העדיפות. כבר עשינו את זה ב־12 מפעלים. אני מבין שהשר מסכים, כי אמנם נכון מה שאמר.

שר העבודה י. א. אלמוגי:
כן, כרגיל.

יורם ארידור (גח"ל):

ומה כתוב בדיון-וחשבון על פעולות משרד העבודה, שהונח על שולחן הכנסת, בפרק על על"ם, בעמוד 96? כתוב לאמור: עד עתה לא היה כל צורך לנקוט אמצעים כלשהם כדי לכפות את התכנית על מוסדות או על מפעלים, לא ציבוריים ולא פרטיים.

שר העבודה י. א. אלמוגי:
זה נכון.

יורם ארידור (גח"ל):

שני הדברים נכונים. מצד אחד הפסיקו מתן עדיפות, ומצד שני לא היה צורך באמצעים כלשהם כדי לכפות את התכנית. אני משער ששר העבודה גם בזה מסכים עם עצמו, כרגיל. אחד מן השניים: או שעורך הדיון-וחשבון לא קרא את דברי שר העבודה ב"במחנה", או ששר העבודה לא קרא מה שכתוב בדיון-וחשבון.

איפה חובת הדיווח השנתית של המפעלים? הרי דו"ע שזה לא מתבצע כלל, ואמנם אומר שר העבודה: "גובה השיפור האפשרי בתפוקה נע בין 70% ל־160%. אין מפעל אחד שאין אפשרות לייעול ולשפור".

מה יוצא מן התכנית? תחילה הקימו, למען היעילות, שלוש ועדות ענפיות. קבעו לפני שנה שהוועדות האלה תיומנה פעולות ייעול וסקר ענפי הייעול המוסדות והשירותים הפועלים בתחומיהן. יעניין בוודאי את חברי הכנסת לדעת מה היה גודל הוועדות האלה, ממדיצי הייעול בישראל, חלוציו ומגשימיו? הן פוזרו לאחרונה בשל אי-פעילות. אין ברירה. לפני שמייעלים את המשק צריך לייעל את המייעלים.

כשלוש הממשלה הוא משולש: גם בתכניות, אם הן קיימות, גם בתיכנון, אם הוא נעשה, וגם בביצוע.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוגי, וליו, ואחריה לחברת-הכנסת טובה סנהדרא.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדיון על משרד העבודה אנו יכולים לצייץ בסיפוק, כי החששות שבאו לידי ביטוי לפני שנה, בדיון על תקציב משרד העבודה, כי המעבר ממשק של מדינה הנתונה במצב של לוחמה למשק של ימי שלום, או לפחות של הפוגה בלוחמה, יביא לצימצום בתעסוקה, וכתוצאה מכך גם לאבטלה — נתבדו לחלוטין. הייצור גדל, הייצוא התרחב והמחסור בכוח-אדם קיים גם כיום. הפער בין הביקוש להיצע בכוח עבודה לא הצטמצם בשנה האחרונה, וזאת על אף ארבע רבבות פעולים שהגיעו לארץ בשנה האחרונה וצימצום מספר הנקראים למילואים וקיצור תקופת שירותם.

המחסור בכוח-אדם, זוהי הבעיה הקריטית של המשק. המחסור מורגש בתעשייה, בחקלאות ובבנייה, וכתוצאה היינו עדים לכך שמפעלים מסוימים היו גאל-צים לצמצום את הייצור על אף ההזמנות שהיו להם.

של תעסוקה, ועולים רוצים לדעת מראש איפה יעבדו, לפני שהם עולים. רק 10–15 אחוז עולים בידעם איפה יעבדו. האינפורמציה הנמסרת בארצות-הברית היא כל-לית, בלי פירוט של מפעלים.

האם אי-אפשר לדעת את הצרכים? מה אפשר לדעת? מפעלים מחפשים עובדים, עובדים מחפשים מפעלים — וביניהם מפרד, מלבד האוקיינוס האטלנטי, אוקיינוס של חוסר ידע ושל חוסר קומוניקציה.

גם אלה שעובדים, האם לא יכלו להגדיל את תפוקתם? הרי העלאת רמת החיים, ביטול העוני יבואו לא רק על-ידי סיוע ממשלתי, אלא גם על-ידי הגדלת הסך-הכל העומד לרשות המשק.

כאן ניצבת החומה של מדיניות המיסוי. אומר מנהל המכון לפירון העבודה והייצור: "אין כל דחף למאמץ נוסף ולהעלאת פירון, הן ברמה של המנהלים והן ברמה של העובדים... נסיונותינו לפתור בעיה זו כונו לאפיקים של המצאת חריגים ויוצאים מן הכלל... הגענו בהדרגה למערכת מעוותת שקשה להתמצא בה".

אכן, גם שר העבודה, שדיבר היום בשם הממשלה, מותח ביקורת על מדיניות המיסוי. אולם למדיניות זו אחראית הממשלה, שבשמה מותח השר את הביקורת. אם הממשלה מותחת בדבריה ביקורת על מעשיה, אני זכאי להניח שזו הפעם הצדק אתה.

זוהי מדיניות מיסוי הפוגעת במוסר העבודה. מדיניות מיסוי חסרת-יומה ותמריץ. מדיניות מיסוי הקרבת שהתוספות לשכר הן תשובות יותר מן השכר עצמו.

לד החומה הזאת של מדיניות מיסוי קיימת ושלובה בה החומה השנייה של פירון הייצור. אנו עובדים יותר ימים מאשר בחוץ-לארץ, בארצות המפותחות, שם מספר ימי העבודה בשבוע הוא המישה, ובסך-הכל כ־220 ימי עבודה בשנה, בעוד שכאן — קרוב ל־270. אך הייצור — פחות ב־30% בממוצע לעובד. גם זו אבטלה סמויה. אם אין מייצרים כל מה שאפשר לייצר בעזרת גורמי הייצור הקיימים, הרי יש אבטלה סמויה. נכון שהתפוקה הריאלית לשעת עבודה בתעשייה עולה משנה לשנה. אולם בשנה האחרונה יש ירידה בשיעור העלייה. שיעור העלייה ב־1971 היה רק 3.8%, בעוד שבשנים שקדמו לכך השיעור היה כ־5.5%.

האם יש תכנית ייעול? תכנית על"ם איננה ממלאת את התקוות שתלה בה שר העבודה. מה היתה התכנית, כפי שהציג אותה שר העבודה בכנסת לפני שלוש שנים? אני מצטט: "על-פי הצעת התכנית לייעול ממלכתי יהיה על כל מפעל, הגנה מהלואה או מתמיכה מממשלתית או אחרת, או הבא במגע עסקי עם הממשלה, לייעל את תהליך הייצור שלו. מפעל או מוסד כזה יתחייב להגיש לממשלה מדי שנה בשנה דיווח על ביצוע תכנית הייעול לשנה נסתיימה ותכניתו לייעול עצמי לשנה הקרובה".

במה מדובר בכלל היום, לאחר שלוש שנים? שלב ניסוי בשמנה מפעלים. בדיקה בבית-חולים אחד. האם הפסיקו מתן סיוע למפעלים? האם מפעלים משתפים פעולה?

בראיון בעתון "במחנה", מיום 22 ביוני 1971, אמר שר העבודה: "נגיח שמפעל מסוים נהנה מעדיפות של עזרה ממשלתית והחלטנו לשלוח לשם מומחה. ברגע שהמפעל אינו מסכים לכך, המומחה מודיע לוועדת הש-

עובדים ואיגום לומדים, מוגבלים ופנסיונרים. הואיל ובק" רוב תניה ועדת העבודה על שולחן הכנסת את מסקננו תיה על האמצעים שיש לנקוט כדי להגדיל את מספר הנשים בעבודה, בעקבות הצעות לסדר-היום שהוגשו על-ידי חבר-הכנסת גולדשטיין ועל ידי למליאת הכנסת, אמנע הפעם מלהתייחס לבעיה הזאת.

אך מטרידה אותי הבעיה שעליה גם דובר פעמים רבות בכנסת — בעיה זו מעסיקה גם את שר העבודה ואת כולנו — והיא מה צריך לעשות כדי ש-20—25 אלף נערים שנשרו מהלימודים וטרם נקלטו בעבודה, או מרצונם עזבו את העבודה, מה לעשות כדי להכשיר אותם, לשלב אותם בחיי העבודה ולהפוך אותם לאלמנט פרודוקטיבי בחברה הישראלית. הרגשתי היא שלא נעשה די בשטח זה, ועל כך נל הצטער מאוד.

איננו עושים די גם כדי לנצל את כוח העבודה של הפנסיונרים שפרשו מעבודה, והמסוגלים עדיין ויכו" לים להמשיך לעבוד, ולו גם בעבודה חלקית. זה היה מוסיף למשק כוח עבודה רב, בעל נסיון ובעל ידע רב. הוא הדין במוגבלים. יש לנצל אותם, ועל-ידי לימוד מק" צוע, הסבה מקצועית, להתאים אותם לעבודה הדרושה.

כבוד היושב-ראש. צרכי המדינה מחייבים הרחבת הייצור כדי להגדיל את היצוא ולצמצם את היבוא. העלייה מצד אחד, והתוכה המוטלת עלינו כלפי דיירי משכנות העוני והזוגות הצעירים, מחייבים זירוז והרחבת הבנייה במדינה. מדינה שאימצה לעצמה את מדיניות הסעד חייבת לספק שירותים חיוניים לאוכלוסיה בתחום החינוך, הבריאות והסעד. כל זה יחייב תוספת של רבבות עובדים מדי שנה בענפי הייצור והשירותים החיוניים. הפתרון לצורך דחוף והכרחי זה תלוי בראש וראשונה בשינוי הדרגתי במבנה המפרסים במדינה. רבות דובר על כך, אך מעט מאוד נעשה לשינוי המצב.

איננו מתעלמות מן העובדה שכלל שמעמיקה מדי- ניות הסעד במדינה, יגדל אחוז המועסקים בשירותים. אך אין אנו המדינה המפותחת היחידה בעולם, והמצב הקיים אצלנו בתחום התפלגות העובדים בענפי הייצור השונים לעובדים בשירותים כמעט שאין לו אח דוגמה לא במזרח ואפילו לא במערב. ויש לציין בדאגה שהמצב בשנים האחרונות לא שופר, כי אם החריף.

אם בשנת 1968 הועסקו בתעשייה, לרבות חשמל ומים, לפי דיון-וחשבון של בנק ישראל מחודש מאי 1971, 25.3%, הרי ב-1970 האחוז היה 25.5% — עלייה ב-0.2%. אך לעומת זאת מספר המועסקים בחקלאות ירד מ-10.4% ל-8.8%. זאת אומרת שבענפי הייצור, תעשייה וחקלאות ירד מספר המועסקים במשך השנתיים מ-35.7% ב-1968 ל-34.3% בשנת 1970. לעומת זאת בשירותים הציבוריים היה האחוז בשנת 1970 — 24%, לעומת 22.6% בשנת 1968, כלומר עלייה ב-1.4%.

לפי הנתונים של בנק ישראל היו מועסקים בשירותים הציבוריים והפרטיים 49.9%; בתעשייה, בחשמל ובמים, ובחקלאות — 34.3%; בבנייה — 8.3%, ובתח"ב — 7.5%.

מספרים אלה מחייבים הסקת מסקנות, כי ריבוי מספר המועסקים בשירותים נובע בראש וראשונה מן העובדה של קיום אבטלה סמויה בממדים גדולים בשי- רותים אלה.

כבוד היושב-ראש. דרוש עוז לתמורה בעוד מועד, לשינוי יסודי של המצב, כי המשך קיומו טומן בחובו

כמו כן קיים פיגור גדול בביצוע תכניות הבנייה עקב המחסור בכוח-אדם בענף זה.

מצב זה חייב להדאיג אותנו. כי במידה שיתרחב הפער בין הביקוש לכוח עבודה ואספקתו, יגרם הדבר לבלמיית ההתפתחות המואצת של המשק, או ניאלץ להגדיל את מספר העובדים מן השטחים מעבר לכל מס- גרת מותרת ורצויה, וייתכן שבאין מנוס יאלץ המשק להתחיל לחפש פתרונות בהבאת עובדים מחוץ-לארץ, כפי שהוצע על-ידי אירגון קבלני הבניין.

כבוד היושב-ראש. העבודה היתה, הנה ותהיה עוד שנים רבות המרכיב העיקרי הקובע בגידול התוצר ה-ל- אומי בישראל, והגורם הבלעדי כמעט המשפיע מצד אחד על רמת החיים של האוכלוסיה והתקדמות המשק לק- ראת עצמאות כלכלית. הגשמת יעדים אלה מותנית בניצול מקסימלי של כוח העבודה המצוי, הן מבחינה כמותית והן מבחינה איכותית.

בחוברת שהונחה על שולחן הכנסת נאמר שכוח העבודה גדל בשנת 1971 ב-31,000 נפש, והגיע ל-1,032,000, כאשר אחוז השייכים לכוח העבודה, מכלל האוכלוסיה מעל גיל 14, היה 49%. ואם ניקח בחשבון שבשנת 1968 האחוז היה 50.6%, ב-1969 — 50.1%, וב-1970 — 49.3%, הרי מסתמנת לעינינו תופעה מד- איגה של ירידה מתמדת באחוז כוח העבודה מכלל האוכלוסיה בבגרות. ואם נזכור שכל אחוז פירושו 9,000 איש, הרי נבין שבמשך שנתיים מאז 1969 עד 1971, לו היה נשמר האחוז של שנת 1969, היו נמצאים במעגל התעסוקה עוד 22,000 איש.

לדאבוני לא צוינו בחוברת הסיבות לתופעה זאת. דק צוין שמאז 1967 יש ירידה מתמדת באחוז הגברים לעומת עלייה קלה באחוז הנשים בכוח העבודה.

במשך ארבע שנים אלה ירד כוח העבודה של הגב- רים מ-72% ל-69%, בו בזמן שאחוז הנשים עלה מ-28.5% ל-29.5%. אני מניחה שהסיבות לכך הן שתיים: האחת חיוניות והשנייה שלילית. החיונית — העלאה מת- מדת במספר הנערים, בגילים 14—18, הלומדים, וכן עליית מספר הסטודנטים באוניברסיטאות. הסיבה הש- לילית שצריכה להדאיג, וחבל שלא נמסרו נתונים על ממדיה, היא מספר הנכים, כתוצאה מתאונות בעבודה ותאונות בדרכים, שנכותם הוציאה אותם ממעגל העבודה.

אין להתעלם מן התהליך הטבעי של התדקנות האוכלוסיה, הגורם לגידול מספר הפורשים מעבודה מדי שנה.

כבוד היושב-ראש. אחד התפקידים המוטלים על משרד העבודה, וזה גם במדינה דמוקרטית שקיים בה משחק חפשי בין ההיצע לביקוש בכוח העבודה, הוא לעשות את כל האפשרי כדי לקיים יסוּת נאות של כוח העבודה המצוי, הן בהתאם לצרכים הדחופים של ענפי המשק השונים, והן מבחינת ראייתם של צרכי המ- שק לעתיד לבוא.

השאלה הניצבת לפנינו היא איפה נמצאים מאגרי כוח העבודה הדרום, שאפשר לשלב אותם במעגל הת- עסוקה. ושנית, מה ניתן לעשות כדי לנצל בצורה יעילה ביותר מבחינה משקית את כוח העבודה המועסק כבר.

דובר רבות על כוח העבודה הדרום. קיימים שלושה מאגרים שניתן לללות מהם כמה רבבות עובדים נוספים, והם: נשים עקרות-בית, נערים בגילים 14—18 שאינם

הן לטובת העובדים, גראתה בעיני בעלי התעשייה ביש-
דאל לא פחות מאשר ביטול הרכוש הפרטי.

רוצה אני לקוות שהתוצאות החיוביות משיתוף
העובדים ברווחים שהיו במפעלי "כור" יסללו את הדרך
גם בסקטורים האחרים.

כבוד היושב-ראש. בפרק על כוח-האדם הדרוש עלי
לציין שתי תופעות הגורמות לביובו רב של כוח-אדם
פעיל, ולרוב מקצועי, ביזבו הגורם הפסד של מיליוני
לירות למשק, כוונתי לימי עבודה המתבזבזים בעקבות
תאונות בעבודה וימי העבודה ההולכים לטמיון בעקבות
העדרות מעבודה.

בשנת 1970 בוזבו 2,900,000 ימי עבודה כתוצאה
מתאונות בעבודה; ב-1971 מעריכים שמספרם יעלה על
3 מיליון. תאונות בעבודה שגרמו למוות ב-1970/71 הס-
תכמו ב-170 קרבות, בעוד שב-1969/70 היו 132 מק-
רים — זאת אומרת, עליה של 27%. מספרים אלה
צריכים להדליק אור אדום, כי יש בהם לא רק אסון
לפרט הנפגע ומשפחתו, אלא גם ביזבו משווע של ימי
עבודה וכספים הן כתוצאה מהפסד עבודה והן כתוצאה
מפצויים המשתלמים לנפגעים על ידי הקרנות. ימי
העבודה שאבדו למשק כתוצאה מתאונות בעבודה מה-
ווים כמחצית תוספת ימי עבודה, שנוספו למשק בשנת
1971 כתוצאה משילובם של 32,000 המועסקים הנוספים.

כבוד היושב-ראש. רצוני לברך מעל במת הכנסת
את ההסתדרות על החלטתה לכלול סעיף על שכר מיני-
מום בהסכמי עבודה שנחתמו עם המעסיקים. רצוני גם
לציין בחיוב, שלאחר היסוסים רבים נענתה לשכת התי-
אום של האירגונים הכלכליים לתביעה זאת. ההחלטה על
הנהגת שכר מינימום היא צודקת מבחינה חברתית, אפ-
שרית מבחינה כלכלית ומחוייבת המציאות מבחינת הצדק
הסוציאלי — הבטחת שכר מינימום בתוקף צווי הרכבה
שיאנם כלולים בהסכמי עבודה, כפי שאני מקווה שיעשה
שר העבודה. הנהגת שכר מינימום יטיב במידה מסוימת
את מצבו של ציבור פועלים מקופח רובו ככולו: נשים
עובדות ופועלים בלתי-מקצועיים, אשר לרוב עבדו בע-
בודות הדורשות עמל ומאמץ, ושכר העבודה שקיבלו
בעד עבודתם לא איפשר קיום מינימלי הוגן. עובדה
עגומה זו לא נעלמה מעינינו. וזה אילץ את הממשלה
להעניק מענקים שונים למשתכרים שכר נמוך. המרת
המענקים בשכר עבודה שמשלמים תמורת עמלו של
העובד היא הכרחית וחיונית מבחינה המוראל בעבודה
והצורך להקנות הרגשת בטחון לעובד ולעובדת שהם
יכולים להתקיים מעמל כפיהם, ואסור להביאם למצב
שיאלצו להזדקק ללשכת הסעד.

חבר-הכנסת ארידור — אני מצטערת שאיננו באו-
לם — דיבר באירונות על הסוציאליזם. אני יכולה להגיד
שהוא דיבר מתוך להט סוציאליסטי. אמנם הוא לא הר-
חב את הדיבור על שכר המינימום, אבל אנו עקבנו אחרי
ההופעות שלו בוועד הפועל של ההסתדרות שהוא חבר
בו. הוא לא הסתפק בשכר המינימום של 425 לירות
שהוסכם עליו בין ההסתדרות ובין לשכת התיאום של
האירגונים הכלכליים. לדעתו שכר המינימום צריך להיות
525 לירות, ומיד, ולא תוך שנתיים. אין ויכוח ששכר של
525 לירות איננו מוגזם. שום משפחה של עובדים לא תח-
סוך משכר כזה, וגם לא תחיה חיי קונטרס. אך הבעיה היא
— היכולת המשקית. אני מלאת קנות לרדיקליזם המ-
הפכני של חבר-הכנסת ארידור. רצוי היה שיקדיש חלק
מן הפתוס שלו כדי לשכנע את חבריו לסיעה בצדקת

סכנה למשק ולחברה הישראלית. השינוי המתחייב והגת-
בע תלוי בראש וראשונה בממשלה ובדשויות המוניצי-
פליות. ואני מרשה לעצמי להעלות הצעות מספר בת-
חום זה, גם כשאני יודעת שהן עלולות להיות לא כל כך
פופולריות.

(1) יש לצמצם את מספר המשרדים הממשלתיים
על-ידי מיזוג המשרדים הזהים או הממלאים פונקציות
משלימות. צימצום משרדי הממשלה יביא בעקבותיו גם
לצימצום המנגנון.

(2) מיזוג של רשויות מוניציפליות, ובמיוחד רשויות
קטנות וצמודות האחת לשנייה. כיום קשה לתחום תחו-
מים בין רשויות מוניציפליות שונות. והפיצול הקיים,
שהוא תולדה של העבר, גורם לתוספת עובדים ופוגע
לא אחת בטיב השירותים הניתנים לתושבים.

(3) מיזוג בתי-ספר כתוצאה ממיזוג מוניציפלי, דבר
שיביא לחסכון ושיפור רמת הלימודים.

(4) מיזוג ושילוב מערכות מסים שונות.

(5) פישוט בתהליכים אדמיניסטרטיביים — דבר
שיחסוך הן בכוח עבודה והן בניירת.

(6) קביעת תקנים לכוח-אדם במוסדות הממשל-
תיים והמוניציפליים, מתוך מגמה לשפר את השירותים
ולחסוך בכוח-אדם.

בטוחני שאם הממשלה תנקוט אמצעים לחסכון
בכוח-אדם לא יפגע הדבר בטיב השירותים הניתנים
על-ידה. דבר זה ישמש דוגמה ליתר השירותים במדינה,
שגם בהם קיימת אבטלה המוגדרת כסמויה, אך במציאות
זאת היא אבטלה דוקרת עיניים וגלויה לכל.

(7) יש לעודד ולהגביר ניידות עובדים ממפעל למפ-
על ומוענק תעסוקה אחד לשני. הגברת הניידות של כוח-
האדם הכרחית כיום, על-מנת לאפשר העסקת עובדים
בענפי תעסוקה מועדפים מבחינת התועלת שמביאים
למשק ולחברה, תוך התאמת כוח העבודה לשינויים המת-
חוללים במשק. ניידות עובדים תושג רק במידה שיווצרו
התנאים המקלים והמעודדים תופעה זאת.

הגשמת ניידות עובדים תלויה בשיתוף בין שלושה
גורמים: המעסיקים, ההסתדרות והממשלה. ורצוי להקים
מטה משותף לשלושת הגורמים האלה, שמתפקידו לאפ-
שר העברת עובדים מענף אחד לשני וממקום עבודה
אחד למקום אחר תוך שמירה על זכויותיהם של העובדים
שרכשו במשך שנות עבודתם, ובכלל זה הבטחת רציפות
זכותם לפנסיה.

כבוד היושב-ראש. אינני משלה את עצמי ששינוי
במבנה המפרנסים וצימצום האבטלה הסמויה אפשר
להגשים במטה-קסם תוך לילה — אני יודעת שזה תה-
ליך קשה, מסובך וממושך. אך צו השעה מחייב להת-
חיל בכך. פעולה זאת לא צריכה לבוא במקום ועל
חשבון פעולה מתמדת להעלאת פריון העבודה של העוב-
דים הן כתוצאה מהעמקת תהליכי האוטומציה בייצור
ובשירותים, הן כתוצאה מהרחבת הידע וההכשרה המק-
צועית של העובדים והן כתוצאה מציירת תמריצים חמ-
דיים לעובדים המעלים את פריון העבודה, המשפרים את
טיב המוצר והגורמים על-ידי כך הולדת עלות המוצר.

אני משתוממת נוכח הגישה השמרנית המאפיינת את
בעלי התעשייה בישראל שקיבלו בצוננים את הצעת ההס-
תדרות להנהיג שיתוף העובדים ברווחים של המפעלים.
שיטה הנהוגה על-ידי חברות קפיטליסטיות בארצות-
הברית ובגרמניה, שהניבה פירות הן לטובת המעסיקים

בעתות שאין ביכולתו להתקיים מעמלו, רמת חיים נאותה וקרובה לרמת החיים שהיתה לו בזמן שקיים את עצמו. על הנחות יסוד אלה מושתת חוק הביטוח מאבטלה, ויש להניח שעל הנחות יסוד אלה יושתת גם חוק הפנסיה.

לפני שנה נאמר לנו שיובאו לדיון בכנסת בזמן הק" רוב ארבעה חוקים בסיסיים, והם יונחו תוך שנה על שולחן הכנסת: חוק ביטוח מפני אבטלה, חוק ביטוח בריאות ממלכתי, חוק הנכות וחוק הפנסיה. למרבה הצער, מארבעה חוקים אלה רק חוק ביטוח מפני אבטלה נמצא בשלבי דיון סופי בוועדת העבודה. לגבי חוק ביטוח בריאות התבשרנו שיונח על שולחן הכנסת בשבועות הקרובים. אני מקווה שזה יתגשם. לעומת זאת שני חוקים חשובים — חוק הנכות, שכבר גובים דמי ביטוח בשביל מ-1 באפריל 1970, וחוק הפנסיה, שהוועדה הציבורית בראשותו של נשיא בית הדין לעבודה, מר ברייב, סיימה את עבודתה בו לפני חודשים מספר — אנחנו עדיין ממתנים להם, ואני רוצה לקוות שהוועדה היום של שר העבודה, כי בקרוב נוכל לזכות לכך שחוקים אלה יונחו על שולחן הכנסת, גם היא תתגשם בהקדם האפשרי.

כבוד היושב-ראש. בתחום הביטוח הסוציאלי נעשה רבות בשנים האחרונות, אך המציאות החברתית הקיימת מחייבת תיקונים מיידיים בחוק הביטוח הלאומי בתחומים הבאים:

הגדלת ההקצבה לילדים. בחברה הישראלית קיים חוק בלתי-כתוב, הקובע כי ככל שהמשפחה היא מרובת ילדים כך גם מצוקתה מרובה יותר. לפי מחקר סטטיסטי שנעשה לאחרונה רק 12% מכלל המשפחות היהודיות במדינה יש להן 4 ילדים או יותר, אך לזכותן יש לזקוף 49% מכלל הילדים; 82% ממשפחות אלה הכנסתן הכרזתה נחותה מ-7000 לירות לחודש. נדמה לי שמספרים אלה אינם טעוים הבהרות, הם מדברים בעד עצמם ואין צורך בהסבר נוסף על המשתמע והמתחייב מכך, נוכח מציאות זו והצורך להבטיח לכל משפחה בישראל תנאים נאותים לגידול הדור הצעיר, הנני מציעה להגדיל את המענק הניתן על-ידי הביטוח הלאומי ל-50 לירות לילד, תוך אימוץ העקרון הסוציאלי במענק זה על-ידי חיוב המענקים הללו במס הכנסה.

כבוד היושב-ראש. רצוני להיות לפה לציבור רחב של אזרחים, שאין בכוחם להפעיל לחץ ולהציג תביעות אולטימטיביות, כי אין בכוחם להשתיק את גלגלי הייצור ולהשביט שירותים חיוניים, ולדאבונם, הם גם אינם מאורגנים במסגרת ייצוגית. אני מתכוונת לאותו ציבור של זקנים וזקנות המתקיימים מקיצבת הביטוח הלאומי ואין להם הכנסות נוספות, לא תגמולים וגם לא הכנסות ממקורות אחרים. רבותי, מצוקתה של שכבה זו היא המצוקה החריפה ביותר במדינת ישראל. האם מסוגלים אנו לתאר לעצמנו כיצד יכול לקיים את עצמו זקן, לרוב תשוש-כוה, חולה, בקיצבה של מקסימום 145 לירות לחודש, כאשר מסכום זה צריך הוא לשלם שכר-דירה, מסים עירוניים, מים, חשמל וגם להתקיים?

עדים לספעים לזעקות קורעות לב מיחידים, המגיעים לסף של יאוש וחוסר מוצא. חלק מציבור זה הם עולים חדשים שהגיעו לארץ בגיל מבוגר ולא הצליחו לצבור זכויות פנסיה; חלק מהם תושבים ותחיקים שלא רכשו לעצמם זכויות בקרנות הגמל וכיום כל פרנסתם תלויה בקיצבת הביטוח הלאומי. לפי הערכת הביטוח

טענותיו, את המשא-ומתן בשם ועדת התיאום ניהל מר סוזאבי, חבר כנסת לשעבר מטעם אחת המפלגות המהוות את גח"ל כיום. והוא נמנע והתנגד משך ימים, עד כדי סכנת פיצוץ המשא-ומתן, להנהגת שכר מינימום של 425 לירות תוך שנתיים.

חבריו של חבר הכנסת ארידור בסיעת גח"ל לא התמוגגו מנחת לאחר שקראו בעתונות את הכרוזים שפורסמו בשם סיעת גח"ל בהסתדרות. נדמה לי שבטרם נמתחה ביקורת על כרוז זה על-ידי מוזכר ההסתדרות, קדמו לו חברי הכנסת בגין וספיר בהסתייגות מן הכרוז, לאחר שלא ראו נחת מן התביעות המקסימליות של סיעת גח"ל בהסתדרות, שתבר-הכנסת ארידור הוא היושב ראש שלה. כנראה חששו שרבים יגדירו תביעות אלו כדמוגוגיה סוציאלי.

אני מקווה שלא יחלוף זמן רב, אדוני היושב-ראש, והכנסת תיתן גושפנקא ממלכתית להישג זה שההסתדרות השיגה, ותחוקק חוק שכר מינימום שיחייב את כל המעסיקים במדינה.

משה נסים (גח"ל):

מדוע התגדתם עד עכשיו לחוק שכר מינימום?

עושה ארבלי-אלמוזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
אין התנגדות לשכר המינימום. השאלה היא מה טוב יותר לעובד, אם הדבר יושג באמצעות חוק או באמצעות ההסכמים הקיבוציים.

(חבר-הכנסת מ. נסים קורא קריאת-ביניים)

קודם כל היתה התנגדות של המעסיקים.

כבוד היושב-ראש. גם לאחר חתימת הסכמי העבודה השנה, שהושם בהם הדגש בהגדלת ההכנסה הפנויה לעובד על-ידי תשלום תוספת יוקר והקלות במס הכנסה שיינתנו החל משנת התקציב החדשה, חייבים אנו לזכור שבשנתיים האחרונות רמת החיים של רוב רובם של העובדים לא רק שלא עלתה אלא ירדה, וזה כתוצאה מעליית המחירים התלולה שהיתה בשנה האחרונה ותוספת המסים. מציאות זו גרמה להרחבת הפער בין הרב-דים השונים של החברה הישראלית, כי בו בזמן שהרב-נסה הפנויה של העובדים לא עלתה, גאו הרווחים ובמיוחד בענפים העוסקים בתיווך, מסחר, בנקאות, ייצור בטוחני, בנייה וכדומה. מציאות זו גרמה לירידה נוספת בחלקם של השכירים בחלוקת ההכנסה הלאומית. היא העמיקה את אי-השוויון הסוציאלי בחברה —

משה נסים (גח"ל):

מדוע אינכם גונתים רווחים ממפעלי חברת העובדים במידה שהם קיימים?

עושה ארבלי-אלמוזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
— שביטוייה הם: מותרות, ביוב, סנוביות מצד אחד, אל מול חיי מצוקה וסבל של רבבות משפחות מצד שני.

כבוד היושב-ראש. אנו יכולים לציין בסיפוק שהביטוח הסוציאלי נמצא בתהליך מתמיד של הרחבה והעמקה. ההכרה שעל המדינה מוטלת אחריות על גורלו וקיומו של הפרט הביאה לכך, שאם בהתחלה הדאגה היתה להבטיח קיום מינימלי במקרה של נכות ומינימום קיום כקיצבת זיקנה לפורשים ממעגל העבודה, הרי כיום המגמה המנחה את הביטוח הלאומי היא להבטיח לאזרח,

מקווה שהצעת החוק תונח בקרוב ולא תהיה בגדר צילום של המצב הקיים. טענות רבות הושמעו נגד העתקת המציאות והפיכתה לחוק. הנקודה העיקרית נגד רעיון זה מתבססת על חשש כי קרנות הפנסיה הקיימות לא תוכלנה לעמוד בנטל העצום של תשלומי פנסיה בעוד שלוששים, ארבעים או חמישים שנה, כי מי מפקח וכיצד מפקחים על השקעותיהן של הקרנות? מי ילדנו יתקע שלא נעמוד, ולו בחלק מן הקרנות, לפני שוקת שבורה בזמן מן הזמנים? על כן הצעתי היא שבביטוח הפנסיה, אם אכן יהיה במסגרת הקרנות הקיימות, תהיינה כל הקרנות קשורות בקרן פנסיה מרכזית. הקרן המרכזית תהיה בפיקוחה של הממשלה ולידיה נמסור את האחריות לכל הגושא וכל המשתמע ממנו. הקרן המרכזית תפקח על הקרנות השונות כדוגמת בנק ישראל המפקח על הבנקים. הפיקוח יהיה על דרך גיהולן של הקרנות, על טיב השקעותיהן, ובעיקר תשמור הקרן המרכזית על יכולת הפרעון, על יציבות מתמדת. אחרת, רבותי חכרי הכנסת, הוושטת אני שאורחים רבים בהגיעם לגיל מתקדם יעמדו חס וחלילה לפני שוקת שבורה במקרה שקרן כלשהיא תתמוטט או תסתבך. זאת ועוד: האוצר יקבל עידוד לחסוך בקרנות הפנסיה כאשר יידע שהוא מבטח על-ידי קרן פנסיה ממלכתית.

בקשר לביטוח פנסיה יש להבטיח שלא יהיה לאחר פרישה קשר בין ביטוח הפנסיה לבין הביטוח הלאומי. מקובל כיום שקרן הפנסיה מקטינה את הסכום שעליה לשלם במחצית הסכום המתקבל על-ידי המבוטח מן הביטוח הלאומי. ייתכן שקרן הפנסיה חייבת להביא זאת מלכתחילה בחשבון ולשנות את שיעור התשלום מצד המבוטח. אבל העיקר הוא לא לנכות מן הפנסיה כל סכום שמקבל האיש מן הביטוח הלאומי, אפילו לא את חלקו.

אני עוברת לבעיית בוררות חובה. הצעת חוק ישוב סיכסוכי עבודה עברה את הקריאה הראשונה ונמצאת בדיון בוועדת העבודה. אבל הגה מתברר כי עדיין קיימים ויכוחים על כמה מסעיף חוק מרכזיים בין ההסתדרות הכללית לבין שר העבודה ומשרד העבודה, ויש לי הרושם, והוא לא בלתי-מבוסס, כי גם אם יעבור החוק המוצע קריאה שנייה ושלישית, לא יהא בכוחו לבלום את גל השביתות הגואה. אנו עומדים כנראה גם היום לפני גל חדש אשר עלול להפעיל את הפעילות הכלכלית במדינה, וראינו מה יכולה לגרום שביתת ענק בבריטניה, כאשר מאות אלפי פועלי פחם השביתו את עבודתם.

הגשתי פעמים מספר הצעת חוק בוררות חובה בשירותים חיוניים, אך הצעותי נדחו. נראה לי היום, יותר מתמיד, כי רק בקבלת הצעה דוגמת זו שהגשתי נמצא מתרון, מה, לפחות בענפי התעשייה החיוניים. וכדאי, לדעתי, ששר העבודה יעניין בהצעה פעם נוספת.

אך אחזור להצעת החוק הקיימת: אחד הוויכוחים בין משרד העבודה וההסתדרות נוגע לכתובת - מי יהיה רשאי להכריז על שביתה. קיימת הסתדרות העובדים והוועד הפועל בראשה שהוא, לפי הצעת החוק ולפי דעת רבים, צריך להיות המוסמך לכך, ולא איגודים אזוריים או ארציים. אין ספק כי בעקבות האישורים של האיגודים תיתכן אנדרלמוסיה ביחסי העבודה, ולא לכך רוצים אנו להגיע. אני מציעה איפוא כי ההחלטה הסופית תהא שהוועד הפועל יהיה הגוף היחיד שבידו הזכות להכריז על שביתה. אני מציעה זאת אף-על-פי שמפלגתי אינה

הלאומי יש כ-100,000 קשישים הנתונים במצב זה. מאז נקבעה לראשונה קיצבת הזיקנה חלה ירידה מתמדת בשיעורי הקיצבה לעומת השכר הממוצע במשק. אם בהתחלה היא היתה קרובה ל-20%-22% מן השכר הממוצע במשק, הרי כיום, בשנת 1971, ירד האחוז ל-12.8%. רבותי, תיקון מצבם של אזרחים אלה הוא חוב מצפוני המוטל על מוסדות הביטוח הלאומי, ושר העבודה נתבע לתקן קיפוח זה שאין לו הצדקה כלכלית. זה עוול חברתי. יש לנתק את הקשר של תשלום קיצבאות הזיקנה מטעם הביטוח הלאומי לשיעור הגימלה המשתלמת מקרן נות הפנסיה. אין להמשיך בקשר זה ביניהם כאילו אלה הם נישואים קתוליים.

רצוני לסיים את דברי בפנייה ובתביעה לשר העבודה. יודעת אני את רגישותן לזכויות העובדים והנה המאבקים שניהלת נגד קיפוחם של עובדי הייצור. הגיע הזמן להפסיק את הקיפוח הקיים בתחום פיצויי פטור-רים לבני העובדים בענפי הייצור השונים, אשר החוק הקיים מקנה להם שכר של שבועיים לכל שנת עבודה לעומת שכר של חודש שמקבלים העובדים במשכורת, ולרוב אלה הם עובדי השירותים הציבוריים והפרטיים. מציאות עגומה זו היא ירושה של המשטר הקולוניאלי שהיה קיים בארץ-ישראל ושאינו לו שום הצדקה, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית. המשך המצב הקיים יוצר הרגשת תיסכול ומרירות בקרב מאות ואלפי עובדי הייצור, שאינם יכולים בשום אופן להבין ולהשיג לים עם כך שהעובדים בפקידות יחד אתם באותו מפעל תעשייתי זכאים לפיצויי פטורים בגבולות של חודש לכל שנת עבודה, בו בזמן שהם זכאים לפיצויים של שבועיים. אם החברה מעוניינת לעודד הכוונת כוח-אדם מן השירותים לענפי הייצור, חייבים לפעול לביטול האפ-ליה הקיימת ולעשות להשוואת הזכויות הסוציאליות של עובדי הייצור לאלה הקיימות בשירותים, וככל שגמר-הר לעשות זאת נטיב למשק ולחברה גם יחד.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת טובה סנהדראי, ואחר-התבר-הכנסת משה כרמל.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. משרד העבודה עומד זה שנים מספר לפני אתגרים רציניים בתחומים רבים. בזמן האחרון אתגר קליטת העלייה בשירותים רבים עסוקה הוא ודאי אחד הקשיים המעמידים את המדינה לפני מבחן הכושר לקלוט, וטוב שאנו חיים במצב של אפשרויות סבירות. אני מקווה שהמשרד גם ישיביל לקלוט את כל העולים, והדתיים ביניהם, בלי לעורר לא תלונה ולא מרידות, ושהיו כולם שווים באפשרויות הקליטה בשירות התעסוקה.

משרד העבודה הגיח על שולחן הכנסת חוקים סוציאליים רציניים, ביניהם במסגרת הביטוח הלאומי, שיש בהם קידום ניכר בחיי החברה, לביטחון, ובמידה מסוימת, אם כי קטנה, הקטנת הפער החברתי. מי יתן והממה הזאת, לרבות תחומים נוספים, תביא אותנו להרגעת הרגישות בחברה המגוונת שלנו.

ומכאן למספר בעיות מצומצם שרצוני להבליט. ביטוח פנסיה - זה זמן רב מבטיח שר העבודה להניח את הצעת החוק על שולחן הכנסת, אך עד עתה לא הונחה אף-על-פי שעוד בסוף הכנסת השישית דובר על כך. מסיבות שונות נשאר העניין תלוי ועומד. אני

באותה עבודה ממש ובעלי אותו ותק בענף תעשייה כל-שהוא, שהאחד, שיפוט, יקבל את הפיצוי לפי חודש לשנה, והשני — לפי שבועיים לשנה? יש לדאוג אחת ולתמיד לשוויון מלא בנושא זה. יש לבטל את המושג המוזר הנקרא "עובד יומי" לגבי עובד קבוע, שאתו עשרות שנות ותק.

גם בנושא זה הגשתי הצעת חוק, שמטרתה לבטל את ההבדל בין העובד בשכר לעובד במשכורת, אך אנשי האוצר ומשרד העבודה ממשיכים להתנגד להצעת, והימוך הוא ודאי כספי. והיכן הנימוק המוסרי, מה יהיה עליו? מן הראוי ששר העבודה יסביר את עמדתו בעניין זה בדברי תשובתו ואף יביע לנו באותה הזדמנות לא רק עמדה חיובית, כי אם הבטחה להביא בקרוב הצעה לתיקון החוק.

חוק עבודת הנוער נדון בכנסת לפני זמן לא רב, ומשום כך אקצר בדברי בנושא זה. רצוני רק להעיר שתי הערות קצרות: קשה לקבל את גישת החוק המוצע, המחייב נוער עובד ליום לימודים בלי להעמיד לרשותו מבנים מתאימים. יש להבטיח לכל נער עובד אפשרות שווה לעבוד וללמוד. החוק המוצע קובע מסגרת אחרת. הוא קובע שהנער חייב ללמוד יום לימודים אחד בשבוע, אבל אינו מעמיד לרשותו את המבנה המתאים. נוצר מצב שבזמן שלנוער העובד יש כ"ז, או 28 בתי-ספר לעניין זה, לנוער העובד הדתי רק בית-ספר אחד. האם חושב מישהו שתהיה אפשרות לחייב את הנער הדתי להיכנס למסגרת לא מתאימה לו, רק משום שה-אירגון שלו לא הצליח לבנות לבדו את המבנים המתאימים?

והערה השנייה — חוק חינוך חובה מחייב שתי מגמות. גם חוק עבודת הנוער מחייב אותה צורה, כלומר, שתי מגמות — כל נער ייקלט במגמה הרצויה לו. חוק עבודת הנוער חייב איפוא לומר דבר זה בהחירות מחייבת. מכאן, כמה מלים בעניין עידוד נשים לעבודה. שר העבודה גילה מזמון עניין רב בעידוד נשים לצאת לעבודה. דה. ועדת העבודה משקיעה בנושא זה חודשים רבים של עבודה והתייעצויות עם הדרכים שיש לנקוט כדי להגיע למטרה הרצויה. הגענו להצעות מתקדמות, מהן למשל, הרחבת המסגרת של מעונות-יום בהשתתפות הממשלה ובשיתוף עם אירגוני הנשים והמוסדות המוניציפליים. אני מקווה שהעניין הזה יהיה גורם רציני לעידוד של האשה לצאת לעבודה.

אולם לדעתי אין זה הכל. עידוד נוסף ומעשי הוא פטור ממס הכנסה בשיעור מתאים. הצעת משרד העבודה והאוצר היא לפטור ממס סכום של 650 לירות לשנה. הצעה זו אינה ריאליט לפי דעתי. אני מציעה איפוא לפטור סכום של 250 לירות לחודש מן הסכום החייב במס. זהו סכום מינימלי שעתידי לעודד את האשה, למעשה, לצאת לעבודה. אני מציעה ששרי העבודה והאוצר יבחנו את הצעתי זאת, שבנוסף על הקמת מעונות-יום היא, לדעתי, הקובעת ותעודד נשים רבות נוספות להשתלב בעבודה במשק המדינה.

הי"ד מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת לורנץ.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בתקופה זו של תעסוקה מלאה ועלייה גוברת נדמה לי, כי ארבעה הם

מיוצגת ואינה חברה בהסתדרות, אבל נראה לי שרק סמכות מרכזית עליונה תוכל במידה מסוימת לשים סכר לגל השביתות.

ועוד להיתרי עבודה בשבת. הבעיה הועלתה מעל במת הכנסת פעמים מספר. היא הובלתה בכל חריפותה עם פירסום החוברת של העתונאי יונה כהן, וחבל מאוד שעובדים מוסמכים של משרד העבודה לא הגיעו עד היום לכלל הכרה בנחיצות לבחון הצעות שהוצעו בנדון. זה זמן רב שבעיה זו חרגה אפילו מתחום בעיה של עבודה בשבת בלבד, ועברה גם לתחום הרגשי של יחסים בין יהודים דתיים ושאינם שומרי מסורת בארץ ומחוצה לה. חבר-הכנסת בן-מאיר ואנוכי התרענו בזמננו על כי המציאות הקיימת הופכת את היהודי הדתי מהרבה בחינות לאזור ממדרגה שנייה במדינה הזאת. האם בכך מעוניין שר העבודה או כל גורם אחר? האם מעוניינים אנו ליצור חיץ בין הציבור הדתי לציבור הלא-דתי גם בשטח התעסוקה?

יהודי דתי נמצא כאן לא באקראי. היהודי הדתי חי ופועל בארץ כי מוטלת חובה עליו, חובה דתית ולא-מית, להיות בארץ ולבנותה. האם מיישור רשאי עקב אמונתו להפלותו לרעה? ומה היא טענת שר העבודה? שר העבודה אומר: יש כיום עודף היצע בשוק העבודה, ולפיכך למה צריך העובד הדתי לבחור במקום עבודה דווקא במפעל שאינו שובת בשבת? יכול הוא ללכת למקום עבודה שאין עובדים בו בשבת. אדוני שר העבודה, זו טענה שיש לדחותה מכל וכל. זהו טיעון אנטי-חברתי, אנטי-דמוקרטי, ואני מתפלאת מאוד שאיש תנועת העבודה משתמש בטיעון זה. כי מה יכול להיות מחר? שמה מחר תהיה אבטלה, ואז מה יטען שר העבודה?

אדוני שר העבודה, העניין מתסיס ומסעיר את כל קהילות ישראל בכל אתר ואתר. הבעיה נבדקת עתה בוועדת העבודה והוזמנה השתתפותם של מדעני המכון הטכנולוגי לבעיות הלכה. אני מקווה שחברי הוועדה יטו ארון קשבת ואף ישתכנעו שאכן יש אפשרויות טכניות למעט וגם לחסל פה ושם העסקת פועלים רבים, אפילו במפעלים חיוניים. בשבת. אני מסכימה לדעת שר העבודה שאין אנו רוצים ב"גוי של שבת" בארץ וגם לא במצב שיטלי עבודות שבת רק על מי שאיננו שומר מצוות. אולם שומה עלינו לעשות כמיטב יכולתנו כדי לפתור את הבעיה במפעלים חיוניים עד לכורח הבלתי-נמנע. הדרכה בכיוון החיובי תינתן בוודאי על-ידי ההשתתפות של המכון הטכנולוגי שבו אנו מדברים, ואני מקווה שהדבר הזה גם יינתן. ומכאן שהשר ואנשי משרדו צריכים לחשוב על הדרך למתן סטטוס חוקי למכון הטכנולוגי-מדעני לענייני הלכה ולהטיל על האנשים המוסמכים לאשר היתרי עבודה בשבת חובת התייעצות בנושא הזה עם המכון. אני מקווה שהשר אינו מעוניין בשריפה, כי אם במיניעתה. הדרך היחידה לפתרון הנראית לי היא בשיתוף פעולה עם המכון, שיתוף מלא.

אדוני השר, נושא זה של עבודה בשבת, יותר מכל נושא אחר בתחום העניין של יחסים בין דתיים לשאינם דתיים, מתסיס ומסעיר ויוצר מצב העלול לגרום נזק חמור לתדמיתנו בחוץ-לארץ. וברור לי שאין אתה מעוניין בזה.

גם אני רוצה לנגוע בבעיית חוק פיצויי פיטורין. החוק התקבל בשנת תשכ"ג. אני מתרעיה על אנומליה הקיימת אצלנו בתחום הרגיש של פיצויי פיטורין מאז קבלת החוק. כיצד מוסבר היום ששני עובדים העוסקים

יעדים חדשים. הכל שותפים לאחריות; הכל שותפים

לגמול על המאמץ. החסכון שיושג בדרך זו, או הרווח שיגדל על-ידי הפחתת עלות הייצור ושיפור הטיב, ישמש קנה-מידה לחישוב ההישגים של המפעל. היתרון שיושג — הן המפעל והן העובדים ייהנו ממנו. מכאן מוטיבציה להגיע לתפוקה מירבית, לפריון גבוה ולצימצום בהוצאות.

תיתכן אמנם אפשרות למתן עדיפות באחוזים לקצת בוצות עובדים מקצועיות מסוימות, שיש להן משקל מיוחד בהשגת היעד המשותף, אך בתנאי שהדבר ייעשה על דעת העובדים ונציגותם; קורה שהכל מעוניינים במאמץ מיוחד של קבוצה מסוימת במפעל, שכלל העובדים או כלל הייצור תלויים בהם במיוחד.

אינני רואה ניגוד בין הפרמיה הכוללת לבין שכר העידוד האישי. הפעלת השיטה של שכר עידוד כולל מחייבת: שיתוף נציגי העובדים בקביעת יעדי המפעל ותכניות הפיתוח; קירוב כלל העובדים לבעיות המפעל; קידום מקצועי, הכשרה והשתלמות, בהתאם לצרכי הייצור המתקדם.

אני רואה את הדרך הזאת כדרך יעילה הרבה יותר הן למפעל והן לעובדים מאשר אותו ניסוח סתמי של שיתוף עובדים ברווחים. זוהי לפי הכרתי הדרך לשיתוף תוך אינטרס משותף של הנהלת המפעל והעובדים וכן קירוב העובדים לבעיות של המפעל וחניכונם לקראת אח"כ ריחוק למפעל כולו.

מקובל בכמה ארצות, כמו אנגליה או יפן, לחתום לא רק על הסכמי שכר אלא גם על הסכמי פריון. בהסכם הפריון נקבע היעד שרוצים להגיע אליו וכן התמורה שעובדי המפעל יזכו לה אם יעדים אלה יושגו. כמובן התנאי לכך הוא שהיו הקלות מתאימות במיסוי, אשר יאפשרו ויצדיקו את הכנסת השיטה הזאת בהיקף גדול. נוכחתי בעצמי במפעלים מסוימים בארץ שם הונהגה השיטה הזאת ונתנה תוצאות טובות מאוד. שיטה זו היא חשובה בעיקר בתקופה של תעסוקה מלאה או של מחסור בעובדים. אני יודע שבמפעלים מסוימים עלתה התוצרת בתחומים מסוימים גם כאשר פחת מספר העובדים. הפועלים שם אינם מעוניינים להרחיב את המסגרת של קבלת עובדים נוספים, ובמקרה שפועלים עוזבים את המפעל — הם אינם מעוניינים בכניסת עובדים נוספים. הם מוכנים לעשות את העבודה בעצמם כדי לשפר את מצבם הכלכלי ולהעלות את רמת חייהם.

הבעיה של יחסי עבודה קיימת בעיקר בסקטור הציבורי, שבו חלה החמרה נוספת בשנה החולפת. חשוב לציין תוך הדגשה, שקיימת רגיעה יחסית ביחסי העבודה במשק — בתעשייה, בחקלאות, בניין, בשירותים השונים — ומבחינה זו אנו נמצאים במצבן של המתקנות באומות העולם. אולם 64% מכלל ימי העבודה שהלכו לאיבוד עקב סיכסוכי עבודה בחודשים ינואר-ספטמבר 1971 — היו בסקטור הציבורי; 58% מכלל השביתות המלאות היו בסקטור הציבורי; 78% מן השביתות החל-קיות היו בסקטור הציבורי. באותה תקופה חלה ירידה בהיקף השביתות בסקטור הפרטי מ-33% ל-23%.

בסקטור הציבורי יחסי העבודה הם מעורערים. קיים משבר אמון עמוק. קיימת תופעה של אי-יכבוד התחייבויות...

משה נסים (גח"ל):

מצד מי? מצד הממשלה? הסקטור הציבורי — זה בעיקר הממשלה.

נושאי המוקד המרכזיים בשטח העבודה בארץ: הגדלת התפוקה והעלאת הפריון; הטיפול הנכון בבעיית יחסי העבודה; קידום השכבות מעטות ההכנסה והחלשות; וקליטה יעילה ופרודוקטיבית של העלייה המגיעה.

פועלי ישראל הם בעלי הכרה במידה מספקת כדי להבין שקידום המשק הוא אינטרס חיובי להם כאזרחי המדינה ולכל עובד עצמו. אין ליצור יש מן האין, ואין לקדם את החברה הישראלית ואת העובד בישראל אלא בקידום, בהתפתחותו ובשיגשוגו של המשק.

יש ארבע דרכים לקידום הפריון והתפוקה: המשך מזורז של הפיתוח המדעי והטכנולוגי של אמצעי הייצור; קיום שיטות ניהול משוכללות ויעילות; קידום הכשרה והשתלמות מקצועית; ושיטות עידוד ותמריץ של העובדים לאותם שותפים בהישגים של המפעל שהם עובדים בו.

כ-140,000 עובדים במשק הישראלי כלולים במסגרת של שכר עידוד בשיטות הנורמות והפרמיות: רובם בתעשייה ומיעוטם בשירותים. שיטת שכר העידוד נתנה תוצאות רבות והביאה עליה בפריון העבודה, לעתים עד 50% מכלל התפוקה לעובד. הכנסת העובד עלתה והמפעלים התקדמו, התבססו והתפתחו. שכר העידוד חייב איפוא הרחבה רבה במפעלים נוספים בהיקף גדול.

הצורך לקדם את המשק, להעלות את רמת הייצור ולהגדיל את ממדי היצוא מחייב התארגנות נכונה להערכת היעילות המפעלים היצרניים על-ידי הפעלה אפקטיבית יותר של כל גורמי הייצור: הנהלה, העובדים, המיכון, הציוד, הטכניקות, האנרגיה והחומר. ברור שהעובדים הם גורם ראשי בתהליך הייצור, אף שהם תלויים, כמובן, בגיוהול, בהתארגנות, בציוד, ואפילו בשיווק.

שיטות שכר עידוד מהוות גורמי הנעה חיוביים ומכשיר רב-ערך בקידום המפעל היצר, הואיל וטובת המפעל וטובת העובד הולכים כאן יד ביד. דבר זה אפשר וצריך ליישם על מרבית המפעלים. הנסיונות שנעשו בתעשייה של ארצות מפותחות בדבר פרמיות כוללות קולקטיביות על בסיס של השגת יעדים בתחומי הפריון, החסכון ורמת הטיב של התוצרת — פותחים מסלול רב-חשיבות לקידום המפעלים ולהגדלת הכנסת העובד.

עיקר הרעיון של הפרמיה הכוללת לעובדי המפעל, עם השגת יעדים שנקבעו, הוא בהיותה מכשיר הנעה ועידוד לכלל העובדים במסגרת לשיתוף פעולה קונסטרוקטיבי בין ההנהלה והעובדים. שיתוף פעולה זה מושג לא על יסוד הטפה ותביעה, אלא על יסוד אינטרסים והבנה הדדית. בדרך זו מוגעים להפחתת העלות ליחידת תוצרת מזה, וגמול לעובדים מזה.

חשיבות שיטה זו נעוצה בכך שהיא יוצרת מסגרת משותפת, אינטרס משותף ואחריות משותפת של כל הנושאים את המפעל והחיים מן המפעל. זהו נדבך נוסף על השכר ולא במקומו.

שיטת שכר העידוד הקולקטיבי נוגדת באופן בולט את מדיניות השכר הסלקטיבית, המבקשת להיטיב עם בודדים ולהקפיא את השכר וההכנסה של הרבים — דבר שהוא בלתי-צודק מבחינה סוציאלית. נושא בחובו גרעוני קונפליקט בין העובדים לבין עצמם ובין העובדים והמפעל, ומשום כך מזיק למשק. המדובר בגידול ההכנסה לכל עובדי המפעל בעקבות גידול התפוקה. דבר זה תואם את הדינמיקה של משק מתפתח החותר להשגת

— סקירת שר העבודה על פעולות משרדו (דיון) (כרמל, נסים, אלמוגי, ד. לוי, שערי, זכין) —

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
מצד מי שמפר.

משה נסים (גח"ל):
כולל הממשלה.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
לי ידוע שעובדים הפרו הסכמים. לא ידוע לי שה-
ממשלה הפרה הסכמים.

שר העבודה י. א. אלמוגי:

זה מה שחבר הכנסת נסים רצה לשמוע.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
יש גילויים של הפרת הסכמים וכן סחבת בהסדר
עניינים דוחקים לא רק מצד עובדים אלא גם מצד
הנהלות של מפעלים.

מה קורה? אנו חייבים לשאול את עצמנו: למה
השוני הקטני בין הסקטור הציבורי והפרטי? האם
כוח האדם הממוכן בסקטור הציבורי הוא שלילי עד
כדי כך? האם כל אלה המכריזים על השביתות הפר-
איות, האם כל פראי האדם — התרכזו בשטח זה? מה
קרה?

משה נסים (גח"ל):
זו קבוצה קטנה.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
זו לא קבוצה קטנה בלבד, וזה לא בתקופה קצרה
בלבד. לצערנו, זוהי תופעה המלווה אותנו מספר שנים.
לפי דעתי העניין מחייב בדיקה יסודית ומדוקדקת של
יחסי המעבודה במערכת הציבורית.

דוד לוי (גח"ל):
יחסי אנוש.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
יחסי עבודה כוללים גם יחסי אנוש.

הייתי מציע למנות ועדה בדרג בכיר וגבוה, שתשב
על המדוכה ותחקור את הבעיה למה זה מתרחש דווקא
בסקטור זה.

שמה המסגרת המשותפת והקשורה של עובדים
ממקצועות שונים ודירוג אחיד לגבי עובדים בתפקידים
שונים ובמקצועות שונים כל כך — הפכו לסד ולמכשול
להסדר יחסי העבודה? אפשר שהמסגרת של נציבות
שירות המדינה והתלות המלאה של קבוצת עובדים אחת
באחרת בתנאיה בשירות המדינה — משמיטה את הגמי-
שות הנחוצה כדי להסדיר את ענייניהם?

אשרי המאמין — ודומני ששר העבודה הוא בין
המאוששים — שכל הדברים האלה ניתנים לסידור מהיר
וחלק באמצעות חוקים, צווים ותקנות-חירום.

שר העבודה י. א. אלמוגי:
שר העבודה מעולם לא אמר זאת.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
שמעתי ששר העבודה אמר לאחרונה מעל במה
גבוהה, כי הואיל ויש צרות במשק הציבורי ועלולות
להיות שביתות חירום, יש להזדוץ ולהגיש את החוק
ליישוב סיכסוכי עבודה. יהיה לנו חוק...

שר העבודה י. א. אלמוגי:
חוק הוא אחד האמצעים.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני אינני מאמין שהחוק יסדיר את העניין. לפי
מיטב הכרתי, אין תחליף למשא-ומתן חפשי, לקשרי
עבודה רציניים וליחסי אנוש תקינים בעבודה. אינני מציע
שום פשרה בכל הנוגע להכרח בכיבוד הסכמים, אבל
חייבים לחתור לכך שהדבר ייעשה מרצון, מהסכם,
מתוך כבוד הדדי.

משה נסים (גח"ל):

עד היום היו הסכמים, וראינו מה היו התוצאות.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
זאת הצעתי לבדוק. האם בתעשייה עובדים מלא-
כים, צדיקים גמורים? בתעשייה לא היו שביתות ושם
עובדים אותם פועלים, שבאו מאותן ארצות או נולדו
בארץ הזאת באותן שכונות. מה קרה שבתעשייה, בחק-
לאות, בשירותים השונים ובבניין אין שביתות? ואם
יש פעם שביטה, יוצאת דופן לפי דעת כולנו, הרי זה
יכול לקרות במשטר דמוקרטי. צריך לבדוק עניין זה.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
שובתים אלה ששולטים על מוקדי כוח. זהו פיתוי.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
מוקדי כוח הם לא רק בשירות הציבורי. יש מוקדי
כוח בשירותים הפרטיים בדיוק כמו בשירות הציבורי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
בעיקר בשירותים. יש הבדל בין השבתת מפעל
תעשייתי ובין השבתת נמלים, חשמל או מים.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
אפילו המאמינים ביכולת המאגית של החוק ליישוב
סיכסוכי עבודה בלי יניחו את העיקר של יחסים חפשיים
רצוניים ושל כבוד הדדי בתחום יחסי העבודה, שכן
על-ידי חוקים, פקודות, צווים וצוויו ריתוק לא יסדירו
את ענייני העבודה בארץ.

בהזדמנות זאת רוצה אני לומר מעל במה זו:
הממשלה הסמיכה את שר התחבורה להוציא צווי קריאה
לפועלי נמל אילת השובתים, לפי דעתי שובתים שלא
בצדק. דעתם צריכה להישמע, אבל הם אינם יכולים
ואינם צריכים לכפות דעתם על-ידי שביטה. הייתי מייעץ
לשר התחבורה, ואני מייעץ לשר העבודה שייעץ לשר
התחבורה, שלא יודרו לתתם על צווי ריתוק בתחום
העבודה ובתחומים אחרים על-ידי שימוש בחוקים
שנועדו לענייני חירום. אינני מאמין, והלוואי ואתה, בה-
שדרך זו עשויה להסדיר את העניין. היא עלולה להד-
ליק צרות נוספות וקשיים נוספים, אם באילת עצמה
ואם במקומות אחרים.

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):
בעיקר כשהשביתה היא לא על שכן ולא על תנאי
עבודה.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):
עוד שני משפטים על עניינים אחרים שרצייתי לדבר
עליהם. אני מבקר של ההסכם בדבר שכן מינימום. קודם
כל וראשית לכל יש להבטיח שכר המאפשר קיום הוגן
לאנשים עובדים, בלא סעד או השלמה מן הסער. יש
לחתור — ואני מאמץ את ידיו של שר העבודה, שהוא
חותר בהתמדה להרחבת הביטוח הסוציאלי ולהעמקתו.

שרויות הקידום. אין זה קשור רק בשבת. אבל זה קשור גם בשבת. אילו נאמר ליהודי שבא לשירות התעסוקה: אין מקום עבודה בשבילך אלא רק אם אתה רוצה לעבוד בשבת, זה היה דבר אחר". אבל מכיוון שיש עבודה במקום אחר שלא צריך שם לחלל את השבת, אפשר להשיב לו: מצטערים, במקום זה אתה לא תוכל לקבל את העבודה.

ובכן מרחק כזה, ולא במשך עשרים ושתיים שנות המדינה, אלא בשנה אחת.

בצדק ובחכמה העיר אז שופט בית-המשפט העל-יון, ד"ר קיסטר, בקשר להצהרת ד"ר יחיל. ראשית כל קבע כי ודאי קיבלה הכתבנית אינפורמציה כפי שנמסרה, שלא רצוי לקבל אותה לעבודה. אבל העיקר הוא, שקשה לדעת אם בכוחו של ד"ר יחיל יהיה למלא את הצהרתו. הוא היה חכם וראה מראש שד"ר יחיל לא יוכל למלא את הצהרתו, והראיה - בא שר העבודה ואמר שנתן הוראות ברורות, כי מי ששומר שבת באמת לא יוכל להתקבל במקומות עבודה מסוימים. ובכן, כך אנחנו מתדרדרים.

ועכשיו רצוני לעבור לעובדות. בתשובה לשאלתה שלי השיב שר העבודה ש-8,650 יהודים עובדים היום בשבת. כלומר, זאת עלייה של מאה אחוז במשך שבע שנים. אני חושב שהייתי יכול לאחל לכולנו שהלואי ובשבע שנים אלה יעלו היעילות המשקית, ההפקה והרווחים בשיעור כזה של מאה אחוז. אבל האמת היא, אדוני השר, שהמספר שמסרת אינו כולל הכל. זה אינו המספר הנכון. באופן רשמי נכון, אבל זה לא המספר האמיתי, כי זה לא כולל את עובדי חברת החשמל, התעשייה האווירית...

שר-העבודה י. א. אלמוגי:

המספר הזה כולל אפילו עובדים זמניים שעובדים יום אחד, אלא שאלה הם 8,980 מקומות עבודה, ופי' רוש, אם עובדים במשמרות, שזה מקיף ודאי 20,000 עובדים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

תרשה לי לחלוק עליך. תבדוק בבקשה את הדבר ותודיע זאת לכנסת בתשובתך. לי נדמה שהציק אתי, והמספר הזה בהחלט אינו כולל אותם מפעלים שבכלל אינם זקוקים להיתר שלך ואינך יכול לדעת עליהם, כמו חברת החשמל, שם שום עבודה אינה מוגבלת, תעשייה אווירית, שירות הנמלים, דואר ועוד מקצועות שונים שאינם זקוקים להיתר שלך. אשמח אם תבדוק את הדבר ותשיב על כך. אם אני צודק, תודיע מהו המספר פלוס, ואם אינני צודק - אשמח.

נשאלת השאלה: לאן? האם נגיע לכך שיהיו שני סוגי יהודים, סוג אחד אזרחים ממדרגה שנייה?

מי יבין את הדברים טוב יותר מאשר השופט קיס-טר, שאמר בדבריו: "לשם נוחיות אחלק את העובדים מבחינת פגיעה בהם לשלוש קטגוריות. הראשונה - עובדים שבין תפקידיהם נמצא התפקיד לתת הוראות בקשר לעבודה בשבתות או לפקח עליה. עובדים כאלה, אם שומרי שבת הם, לא יוכלו לקבל עבודה במפעל אפילו אם תוצע להם, או להמשיך בעבודה אפילו לא יידרשו להופיע לעבודה בשבתות ובחגים, שהרי אמירה לעשות מלאכה בשבת אסורה, אפילו האמירה היא בימי חול", על סוג זה של עובדים בכלל לא דובר. שום איש

כדי לפתור שורה של בעיות קשות וחמורות בחברה הישראלית.

אשר לקליטת העולים גישתנו צריכה לא רק סידור בעבודה של הבאים אלינו, אלא קליטה קונסטרוקטיבית וחברתית, והצבת אתגרים חלוציים לעלייה החדשה שבאה אלינו. לפי מיטב הכרתי זוהי גם הדרך הטובה ביותר לקליטה עצמה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת שערי.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אקדיש את זמני המצומצם לבעיית העבודה בשבת. לפלא הדבר בעיני, ששר העבודה בהרצאתו המקיפה והמאלפת לא מצא לנכון להקדיש קצת זמן מזמנו הבלתי-מוגבל לנושא נכבד זה.

שר העבודה אמר לפני שבועיים על נושא זה: "הבה נהיה רציניים". גם אני מציע: נהיה רציניים ונגיש לעניין זה בגילוי לב, נגסה לפחות להבהיר את הבעיות.

לפי דעתי יש שתי אפשרויות: האחת אולי קלה, אבל רעה; השנייה אולי קשה, אבל היא טובה. הראשונה, אדוני השר, להמשיך במצב-לא-מצב, להמשיך משנה לשנה לתת היתרי עבודה יותר ויותר, שעלולים חס וחלילה להביא לשני עמים - עם מקדשי שביעי ועם מחללי שביעי, יהודים שומרי שבת, ויהודים שמח-ללים או מבטלים את השבת.

כדי לסמל את ההתדרדרות בנושא זה כדאי להזכיר שאתח השאלות הראשונות שלי, לפני 20 שנה בערך, היתה מופנית לשר התחבורה. השאלתה היתה בעניין מטוס "אל על", שאיחר והגיע לגני-יורק או ללונדון באיחור של שעותיים, בחילול שבת. שר התחבורה היה או יוסף ספיר, ותשובתו היתה: לעת עתה אין לנו יותר משני אווירונים, לפעמים יש צורך בתיוקן, והוא מבטח שכאשר נזכה לרכוש אווירון שלישי לא יהיה עוד חילול שבת, אפילו לא איחור ב"אל על". ברוך השם, מאז יש לנו הרבה אווירונים, וככל שיש יותר אווירונים - יש יותר חילול שבת.

זה היה לפני עשרים שנה, אבל אזכיר משהו מלפני שנה בלבד. בבב"ץ נגד רשות השידור נתן יושב-ראש רשות השידור ד"ר יחיל הצהרה לפני בית-המשפט העל-יון, דובר אז על גברת אחת, בעילום שם, בינתיים נודע השם, גברת דורה קוזניצוב, עולה חדשה מברית-המו-עצות שרצתה להתקבל ככתבת ברוסית בשירות השי-דור. לא קיבלו אותה בגלל היותה שומרת שבת. ד"ר יחיל, יושב-ראש רשות השידור, הצהיר לפני בית-המש-פט: "כל הסיפור על פסילתה של הגברת לעבודה בר-שות השידור בגלל היותה שומרת שבת הוא בדוי מעיק-רי". הוא הבטיח, שכאשר הגברת תפנה לרשות השידור, אם אמנם תהיה משרה פנויה, היא בוודאי תתקבל לע-בודה. ובכן, זאת היתה הצהרה והבטחה לפני שנה, לא לפני עשרים שנה.

לעומת זאת, אם מותר לי לציטט אותך, אדוני שר העבודה, שאתה כל יכול בעניין זה יותר מד"ר יחיל, אם כי אינני מסכים עם דבריך, אמרת אותם בגילוי לב וזה תמיד מועיל - לפני שבועיים אמרת: "לכן הוריתי לפני חודש לכל לשכות העבודה, כי מי שמזמין עובדים יציין פרטים שונים לגבי השבת, השכר ואפ-

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בתקופה של תע-סוקה מלאה, אף יתירה, טבעי הוא שמשרד העבודה שרוי בשביעות-דצון, ואני מצוין לשבח את הנאום של שר העבודה, אשר אל הסתפק רק בציון הישגים שלא העמיד גם בעיות. דווקא תקופה זו צריכה להיות מוקד דעת לרפורמות, כדי להתגבר על בעיות שלא המחסור יצר אותן אלא השפעה ומדובר בעיקר בשלוש בעיות:

ראשית, השימוש האופטימלי בכוח-אדם, תיכנון כוח-אדם לעתיד, ייעול, חיסול עבודה סמויה. שנית, עירעור יחסי עבודה העומד גם הוא בסימן השפעה. לא המצוקה היא אבי השביתות אצלנו, אלא הרצון והיכולת להשיג יותר על חשבון הכלל. בדברי עוד אגיד משהו לגבי הדברים שהשמיע חברי-הכנסת כרמל מעל במה זאת. שלישית, השלמת מערכת הביטוח הסוציאלי הממלכתי, גם כדי לעזור לחלשים ולנתונים במצוקה אף בתקופת שפע, וגם כדי לעודד ניידות של כוח-אדם.

אתרכז בדברי, במסגרת הזמן העומד לרשותי, בעיקר בשתי בעיות: בבעיית המחסור בכוח-אדם ובבעיית יחסי העבודה. מה מאפיין את מערכת כוח העבודה שלנו? ראשית — מחסור בעובדים; שנית — אי-ניצול כוח-האדם שלנו באופן רציונלי ואופטימלי; שלישית — אב-טלה סמויה; רביעית — לא תמיד מכוונת הכשרת כוח-האדם לפי צרכי העתיד.

אמרתי שראשית כל חסרים עובדים. כמה? כנראה 20–30 אלף. המספר אינו גדול, ואני סבור שבנקל אפשר למצוא מספר זה של עובדים בתוך אלה שנתונים לאב-טלה סמויה. לדעתי, אנחנו יכולים לקבל הרבה יותר מכוח העבודה שלנו מאשר אנחנו מוציאים ממנו כעת. זה צריך להתבטא, ראשית כל, בהגדלת אחוז ההשתתפות של הנוער והנשים בכוח העבודה. אחוז השתתפות הנוער בכוח העבודה הוא בין הנמוכים בעולם. אצלנו הוא מגיע ל-25, בארצות-הברית — ל-29, ובאי-רופה — ל-40. אומרים שיש לנו כ-20,000 נערים שנעל-מו, שאינם עובדים ואינם לומדים. צריך להגביר את המוטיבציה לעבודת נערים ודבר זה יכול להיעשות על-ידי שיפור שכרם.

חל אמנם שיפור בהשתתפות הנשים בכוח העבודה, והאחוז עלה מ-29 ל-31, אבל אנחנו עדיין רחוקים מן המקובל בארצות-הברית ובמערב-אירופה. בשבדיה, למשל, מגיע אחוז זה ל-45.

אולם עיקר הבעיה הוא בחיסול האבטלה הסמויה. זה הזמן לטפל בבעיה זו, שממנה אנו סובלים זה שנים. היא קיימת בכל הענפים ובכל הסקטורים, אך בעיקר בשירותים הציבוריים.

הייעול בתעשייה לא היה חייב להביא לפיטורי, כי באותו מספר עובדים הוגדל הייצור. לא כן באדמי-ניסטרציה ובשירותים. כאן ממשיך אצלנו לפעול במלוא תנופתו "חוק פרקינסון": המנגנון יוצר לעצמו תפקידים שהציבור אינו מעוניין בהם.

השאלה היא איפוא של אירגון העבודה, פישוט תהליכים, שימוש במחשבים, ויתור על פרוצדורה מיותרת, סקירת אשנבים, הפחתת הבירוקרטיה והניירת. זה יעלה גם את תפוקת המשק ויקל על האזרח. השאלה היא יצירת תנאים שיאפשרו ויעודדו כיאות את כוח העבודה, התקדמותו והניידות שלו.

בעניין זה רצוני להציע: דיוור בהשכרה, שמירה על זכויות סוציאליות שנרכשו, וכאן התשיבות הרבה של

אינו מכריח אותם לעבוד בשבת, אבל הם לא יוכלו להיות מנהלים ולתת פקודות לעבוד בשבת.

הסוג השני — וגם עליו לא דובר — אלה עובדים ש"במסגרת תפקידם אין עליהם לתת הוראות לזולתם" ואין עליהם לעבוד בשבת, אבל כיוון שהמפעל עובד בשבת, יוכל מנהל המפעל לפנות אליהם בקשר לעבודות יוצאות מן הכלל ולבקש שיואלו לעבוד בשבת. או שיהיה קשה להם לסרב, או שלא יעמדו בנסיון.

הסוג השלישי אלה עובדים המועסקים על-פי היתר ואלה צריכים באמת לחלל שבת, אחרת הם צריכים לע-זוב את מקום העבודה או לא להתקבל אליו. מה שאמר השופט קיסטר קשור לדברי שר העבודה שציטטתי מוקדם, שהם יוכלו בקלות להסתדר במפעלים אחרים וכי יש עבודה די הצורך. אין לי זמן לצטט את מה שאמר בקשר לכך השופט קיסטר, אבל תוכן הדברים הוא: כשניש יע עבודה די הצורך, מה יהיה אם מחר או מחר-תיים — ואני מקווה שלא יהיה, אבל כבר היה — יהיה מיתון וחוסר עבודה? מה תהיה תשובתך, אדוני שר העבודה?

אני רוצה לעבור לאלטרנטיבה השנייה. לדעתי היא גרועה ביותר. אני טוען שהאלטרנטיבה התובעת שמירת שבת כהלכתה, והיוצא מן הכלל יהיה פיקוח נפש, היא האלטרנטיבה הנכונה. אנחנו כולנו שווים בעניין זה. לפי ההלכה אמר הרמב"ם: "כאשר עושים דברים האלו — זאת אומרת פיקוח נפש — אין עושין אותם לא על-די גזירות ולא על-ידי קטנים ולא על-ידי עבדים ולא על-ידי נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על-ידי גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור להתמחמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה".

האם יכול משהו להגיד כמה שווה שבת? זה כאילו הייתי שואל כמה שווה להיות יהודי, או כמה שווים החיים. האם יכול מתמטיקאי לעשות חשבון כמה שילוו במשך הדורות, במשך אלפי שנים, בעד שבת? תגידו: טוב, זו לא שאלה של כסף, נוותר על הכסף ועל אותם מפעלים שעובדים לצרכים כלכליים, אבל האם נוכל בעידן המודרני לוותר על מפעלים חיוניים ולסגור שדה תעופה? בעניין זה אני רוצה לומר שלפני ארבעת אלפים שנה המהפכה לשבת במשך 24 שעות, לפי המושגים של אז, היתה מהפכה גדולה הרבה יותר מאשר להביא לידי כך ששדה התעופה שלנו לא יהיה אמנם פתוח בשבת, אלא במקרי נחיתת אנוס או פיקוח נפש. אצטט בטירקן רומאי מפורסם, יובנאליס, שאמר, בתקופה של אחר חורבן הבית השני, כי שמירת שבת של היהודים גורמת נזק לכלכלה הרומית. איזו אסוציאציה: "פגיעה רבה בכלכלה". והסיבה לכך — עבדי היהודים שובתים ביום השבת, לפי מה שכתוב "ינוח עבדך ואמתך". דבר זה משפיע גם על עבדי הרומים, הלומדים ממעשי חבריהם העובדים אצל היהודים ומסרבים לעבוד בשבת.

גם סנקה, סופר רומאי בזמן חורבן הבית, קרא ליהודים בשם "עם פושע". למה "עם פושע"? כי המצווה של שמירת השבת התקבלה בכל ארצות-מלכות רומי. "המנוצחים הטילו את חוקותיהם על המנצחים". ואמנם כך. כך היינו אור לגויים אז, ונוכל להיות אור לגויים גם היום, אם נלך בדרך הישרה, בדרך היחידה שהעם היהודי יכול ללכת בה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שערי, ואחריו לחבר-הכנסת הורביץ.

ייצור. אמנם הפריזן שלנו הולך ועולה ושיעור ההתקדמות הוא בין הגבוהים בעולם, אבל יש לזכור שהתחלנו מרמה נמוכה למדי. מה שמדאיג הוא - זאת אמר גם שר העבודה בדבריו - שבשנה האחרונה העלייה בפריזן העביר דה והייצור היתה קטנה יותר מאשר בשנים הקודמות. שיעור העלייה היה כ-3.8% לשעת עבודה לעומת 5.2% בשנת 1970.

אנחנו צריכים לשאול את עצמנו: מה הסיבה לכך? לי נדמה שאחת הסיבות היא, שאיבדנו את המוטיבציה הנובעת מקידום בעבודה. שיטת המיסוי נוטלת את ההפ"ש מהכנסה המתוספת מיתר העבודה, ועיוותי המס מעכבים כל התקדמות שאינה מתבטאת בפרמיות וכוונות מות, מכיוון שמשם ההכנסה אינו מכיר בכך. שנית, ההפ"ש דשיות בשכר היא קטנה מאוד ולא כדאי המאמץ כדי לרכוש מקצועיות מועילה.

כאן אני רוצה להגיד לחברי הכנסת כרמל, אשר דיבר נגד סלקטיביות בשכר, כי לדעתי אין דבר צודק יותר מאשר לשלם לעובד לפי ערך עבודתו. אם אנחנו רוצים התקדמות עלינו לאמץ את העקרון הזה. מי שעו"בד יותר, מי שתורם תרומה גדולה יותר, צריך לקבל תמורה גדולה יותר. נכון, צריך לשלם את כולם בהת"קדמות הכלל, ואני חושב שהשיטה הנכונה היא שיתוף העובדים ברווחים, כי אז משתפים את כלל הציבור בפירות שהשיג הכלל. אולם יש למזג את שני הדברים האלה: גם תמורה בעד המאמץ האישי, האינדיבידואלי, וגם תמורה בעד המאמץ הקולקטיבי. לדעתי, מי שמת"נגד למתן תמורה בעד המאמץ האישי, בעד ההתקדמות המקצועית, בעד היכולת והכשרון של האדם, מחבל בהת"קדמות הכלל. האמת היא, שבזכות אלה שדוחפים וסו"חבים את המשק קדימה נהנים גם אלה שתורמים אולי תרומה קטנה יותר להתקדמות הכללית.

אבל יש עוד כמה פגמים בשיטת השכר שלנו. ההתקדמות היא לרוב אוטומטית. מהר מאוד מגיעים לרמה העליונה ואחרי כך אין למה לצפות. המנהל הוא לרוב חסר כוח וסמכויות ויש שהכנסתו נמוכה מזו של הכפופים לו, משום שהוא לא נהנה משעות עבודה נוס"פות, מפרמיות ומגוררות כפי שנהנים העובדים.

לדעתי יש צורך לטפל גם בבעיות אלו. אבל יש צורך גם להתגבר על עיוותים שנוצרו במשך השנים בת"חום הנורמות והפרמיות. אם נבמל חיפה נקבעה בשנת 1953 גורמה של 4,000 תיבות ל"ד" (קבוצה) אי"אפשר כעת לשנות את זה. אך כעת אפשר להגיע ל-10,000. ברים, עושים רק 5,200, כי הפרמיה המוכרת על"י מס הכנסה היא רק של 33%. זאת אומרת שאם אנחנו לא נצא מן המסגרות המיושנות נחבל בכל הת"קדמות.

יש גם צורך שההכשרה המקצועית תהיה מכוונת לפי צרכי העתיד ולא לפי העבר. לא אחת יש לי הרגשה שבהכשרה המקצועית שלנו אנחנו נוהגים כמו הגנרלים שמכנים את המלחמה העתידה לפי המלחמה האחרונה. יש צורך לקחת בחשבון שאנחנו צועדים לקראת חברה מתועשת יותר, אבל בעיקר חברה שירותים. זה מתבטא גם בארץ. ולא תמיד ההכשרה המקצועית מבטאת לא את המצב הקיים, אלא את מה שיהיה בעוד חמש-עשר שנים גם בארץ.

חברי הכנסת. אני עובר כעת לבעיה של יחסי עבודה שהתחדדו מאוד בשנים האחרונות ובתקופה האחרונה. חברי הכנסת כרמל הצביע בדבריו על כך שעיקר השבי-

ביטוח סוציאלי ממלכתי. שר העבודה הצביע בדבריו על חוקים שעומדים כעת בדיון, ואשר יתרמו בוודאי את תרומתם גם בכיוון זה, אם זה חוק ביטוח אבטלה או חוק הפנסיה. אבל אני רוצה להביע גם מעל במה זו - ושוב מעל במה זו - את הספק שלי באשר לאופיו של חוק הביטוח הפנסיוני שמכנים כעת, משום שלמעשה החוק הזה בנוי על צילום המצב הקיים. אין אני סבור שמה שנחוץ לנו עתה הוא רק צילום המצב הקיים. לדעתי אנחנו צריכים לשפר את המצב הקיים. כוונתי לפתרון כל בעיית הפנסיה, ואין להבטיח את ערכה הרי"אלי של הפנסיה בעתיד. אני חושב שתהיה זו שגיאה חמורה מאוד אם מדינה צעירה, אשר אמנם יש לה כבר היסטוריה, ויש לה כבר תנאים סוציאליים קיימים, אך למרות זאת היא מדינה צעירה, אם היא לא תשתדל בראשית דרכה לשנות דברים ולהשתית אותם על יסו"דות מתקדמים יותר, מודרניים יותר ונכונים יותר, במקום שהיא תהיה נתונה בשבי של מציאות שנוצרה בעשר השנים האחרונות. חבל מאוד אם חוק כזה יקדש את הקיים ויסגור לפנינו כל אפשרות לשנות את המציאות בכיוון הרצוי.

לדעתי ביטוח פנסיוני שיהיה במסגרת ממלכתית אחת, שהכיסוי האקטוארי ייעשה על-ידי עצם הדמו"גרפיה של הישוב, על-ידי עצם העובדה שתמיד יש יותר עובדים מאשר פנסיונרים; ביטוח שיקלול במסגרת אחת את כולם; ביטוח שיעניק תנאים אחידים לכולם, ואשר גם לבעיית גידות במקצוע וממקום עבודה למקום עבודה; ביטוח אשר ישמור על הערך הריאלי של הפנסיה והאפשרות לתת פנסיה בהתאם לרמת החיים אשר הולכת ועולה מדי שנה בשנה - הוא הכי"טוח הנחוץ לנו.

אני חושב שכדי להבטיח גידות כוח-האדם יש צורך גם בעוד שני דברים. יש להקים קרן לחינוך מק"צועי מחודש, דבר שקיים, למשל, בשבדיה, ודבר זה אפשר לקשור בביטוח ממני אבטלה. ואולי יש צורך לע"שות עוד דבר, קצת יותר נועז: להקים קרן להבטחת השכר הקודם במקרה של מעבר למקום עבודה המש"תלם פחות. אנחנו יודעים שיש לא מעט עובדים אשר אינם מוכנים לעבור ממקום למקום אם יקבלו שכר נמוך יותר. יש, על כן, צורך להקים מעין גשר אשר יאפשר את המעבר הזה, בלי שייגרם נזק להכנסתו של העובד.

חברי הכנסת, בעיית האבטלה הסמויה לא תבוא לקצה רק בעקבות הצעות פתרון כאלה או כאלה. אפשר להגיד שהמצב בתחום האבטלה הסמויה דומה למה שאמר מרק טוויין על מזג האוויר: כל אחד מתלונן על מזג האוויר, אבל איש אינו עושה דבר לשיפורו. גם בעניין האבטלה הסמויה כל אחד מדבר נגדה, אבל השאלה היא האם אנחנו מסוגלים לשנות את המצב, ולדעתי כאן שאלת השאלות: האם יצרנו מוקדי כוח המסוגלים להתמודד עם הבעיה, והאם השגנו את שיתוף הפעולה של האיגוד המקצועי ושל ועדי העובדים אשר יצטרכו לטפל בפתרון הבעיה הלכה למעשה? זו, אולי, השאלה המכרעת. לכן אני חושב שבעיית האבטלה הסמויה אי"ננה כל כך בעיה של פתרונות, כי אם בעיה פוליטית-תברנית: האם אנחנו מסוגלים - וכאשר אני אומר "אנחנו" אני מתכוון לממשלה, לכנסת ולהסתדרות - להתמודד עם הבעיה, או שאנחנו משלימים עם המצב הקיים.

בעיה חשובה שנייה היא בעיית פריזן העבודה וה-

שביתה גם בזמן קיום הסכם, אם כי לא בענייני שחרור ותנאים סוציאליים, ויכול הוועד הפועל להאציל לכל יתר האיגודים המקצועיים. אם זה יהיה, לשם מה יש צורך בחוק? יש הגיון להגיד: איש אינו יכול להכריז שביתה בזמן קיום הסכם עבודה, כי אז יש מנגנון מיוחד שפותר את כל הסיכוסים. הבעיות העיקריות הן שחר ותנאים סוציאליים. אם על זה אין מוכנים לשבות, את יתר הדברים ודאי שיש דרך לפתור, על-ידי בית-דין לעבודה, בוררות זבל"א וכך הלאה. ובכן ההגיון אומר: לא לתת רשות זו לאיש. אבל כעת באים ואומרים: לא, ניתן את זה לכולם.

אחר כך התעורר ויכוח האם צריך שחוק זה יהול על כל שירות ציבורי. חברי הכנסת, אילו מדובר היה בבוררות חובה, הייתי אומר: רק שירותים חיוניים. אבל כאן מדובר בקיום הסכם שצריך לחול על כל המשק.

דב זכין (המערך, עבודה—מפ"ם):
מה זה רק שירותים חיוניים?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אינני מדבר על זה עכשיו. אני מדבר עכשיו על שירות ציבורי. אז רצוי, כדי לפשט את העניין, להגיד: כל מוסד שהוקם על-פי חוק ושהוא שירות ציבורי — יהול עליו החוק. איך יעשו את המיון? איך יתחילו למיין את כל משרדי הממשלה, ובתוך כל משרד יהיה אגף הוא חיוני ואיזה אגף איננו חיוני?

לכן אני חושב שהחוק הזה שהובא הוא מינימום שבמינימום. יש בו ליקויים, אבל אמרו: יש בו יתרון אחד, הסכמת ההסתדרות. איפה הסכמת ההסתדרות? אמרו, שהוא דחוף. אם כך, למה אישורו נסחב?

חברי הכנסת. אני רוצה להודיע שסיעתי חושבת שהחוק הזה הוא חוק חיוני ביותר. הוא אמנם אינו הולם את כל הצרכים, אבל הוא צעד ראשון בכיוון הנכון. אולם אנחנו לא ניתן את ידנו לרוקן אותו מתכנו ולע"ק קור ממנו את שינוי. אני חושב שאם הממשלה כבר הגיעה להחלטה זו, והכנסת העבירה את החוק לוועדת העבודה, וההסתדרות בשעתה נתנה את הסכמתה לחוק — יש צורך שהחוק יובא בהקדם לקריאה שנייה ושלישית, כדי למנוע משברים שכבר הופיעו שוב באופק. וזוועדים רבים יכולים להיבט בשבועות האחרונים אילו כבר היה לנו החוק. גם את השביתה בגמל אילת, שדובר עליה כאן, אפשר היה למנוע אילו החוק כבר היה קיים. לכן מוטב להביא את החוק הזה בהקדם לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת זכין.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת. משרד העבודה נתון בידיים נאמנות. הוא משרד דינמי, יום ובעל כושר ביצוע בתחום החקיקה, בתחום שירותי הע"בדה והשירותים הטכניים, ובתחומים האחרים שלו. בהתערערות מערכת יחסי העבודה בישראל בודאי שאי-אפשר להאשים את משרד העבודה, שלא הוא הקובע את מדיניות השחר ולא הוא העומד מאחורי כניעתה של הממשלה להחצי העובדים. בעניין זה עלי לומר, אדוני היושב-ראש, כי אני חושש מאוד שמא משרש אצלנו נוהג להקפיא ולהשהות עניינים דחופים וחיוניים מאין

תות הן בשירותים הציבוריים, והוא שאל את השאלה מה הסיבה לכך, האם העובדים בשירותים הציבוריים הם אחרים מאשר העובדים בתעשייה. אני אומר: לא, אלה אותם בני-אדם, אבל לא אחת תנאים מסויימים, הע"ב רכה מסויימת של אפשרויות, מעבירים אנשים על דעתם. העובדה שמישהו עובד במפעל חינוך, והוא יכול לתפוס את הציבור בגרון; העובדה שהוא שולט על עמדת כוח, על עמדה אסטרטגית, על עמדת מפתח במשק, שאם הוא סוגר את הברז במקום מסו"י יים הוא יכול לשחק את כל המשק — עובדה זו מבאיה אותו לא אחת לכך שהוא יגיד: יש לי הכוח, אז אני רוצה תמורה: דולה יותר. לכן השביתה איננו סתם בשירותים ציבוריים. אם תעברו על רשימת השובתים והשביתות — ודאי שיש גם יוצאים מן הכלל — תראו שהשביתות האלה הן בעיקר במוקדי הכוח. ועושים אותן החוקים, לא החלשים, לא אלה שנתונים במצוקה ואין להם ממה להתקיים, אלא אלה שיש להם רמת חיים גבוהה למדי והכנסה גבוהה למדי, אבל הם חוש-בים שהם יכולים להשיג יותר.

לכן שובתים יותר פועלי הנמלים, לכן יש לנו הת-פרצויות מסויימות בקרב עובדי חברת החשמל, ולכן יש לנו התפרצויות בקרב עובדי התקשורת. שם אולי לא תמיד מדובר באנשים בעלי הכנסה גבוהה, אבל התק-שורת בימינו זה ענף חיוני ביותר. אם משתקים את הדואר, אז אפשר לשחק את המשק כולו.

לכן יש צורך באמצעים תחקיקתיים כדי למנוע את ההתדרדרות הזאת. אינני טוען שאמצעים תחקיקתיים הם פתרון לכל הדברים. אבל לא לעשות ולא כלום — זה הרבה יותר גרוע. ועובדה היא כי ברגע שהוברר לציבור כי הממ"שלה והכנסת אינן רוצות להמשיך לשבת בחיבוק ידיים, והובא החוק ליישוב סיכוסים עבודה — היתה רגיעה מסו"י יימת. מתי היתה שוב התעוררות? כאשר ראו שהחוק היה אינו מתקבל. אמרו שיכנסו באופן מיוחד ישיבה של הכנסת בפגרה, כי העניין דחוף כל כך. אנחנו מתקבלים כבר לפגרה השנייה. אולי באמת יהיה צורך לכנס ישיבה מיוחדת בפגרה כדי לגמור את הדיון בחוק. ראו שיש סחבת בוועדת העבודה, ראו שבהסתדרות יש היסוסים, עירעורים ופיקוקים לגבי העניין — וחזרנו שוב למצב הקודם.

אני מלא דאגה נוכח שתי תופעות: (א) נוכח הסח"בת בוועדת העבודה בדיוניה בחוק הזה; (ב) נוכח הנסיון לרוקן את החוק הזה מתכנו. מה בעצם היה הרעיון העי-קרי של החוק הזה, שהוא קטוע, חלקי, אינו מספק את כל הצרכים? הרעיון היסודי היה, שבזמן קיום הסכם עבודה בשירות ציבורי אין שביתה. ברגע שגוטלים רעיון זה אין כבר שום חוק, אין צורך בשום חוק, החוק אינו אומר שום דבר. כבר הכניסו בחוק פירצה מסויימת, שאינה מתקבלת על דעתי, האומרת שהוועד הפועל של ההסתדרות אכן יכול להכריז שביתה גם בזמן קיום הסכם עבודה, אם כי לא בענייני שחר ותנאים סוציאליים. נדמה לי כי זאת תופעה מיוחדת במינה, שהחוק מאפשר למישהו להפר הסכם. בדרך כלל אינני זוכר תקדים תחקיקתי כזה.

הואיל וקיימת סכנה שהוראה זו בחוק תביא לפרי-שת איגודים מקצועיים מן ההסתדרות, כי גם הם ירצו להיות בעלי-יח על עצמם, ושהמוסד העליון שלהם יהיה המוסד האירוגני העיקרי שיוכל להחליט על שביתה — באים ואומרים: לא, את הסמכות הזאת של הכרזת

דיים ממקומות עבודתם ולהעבירם למקום שיש בו צורך אמיתי, רעב חזק, בכוח אדם. השיגרה, ההרגל, הנהגות האישיות אסור להם לשמש גורם מעכב. נעניק לעובדים את מלוא הזכויות הסוציאליות, נעניק להם הכשרה מקצועית, נמדין אותם בתמריצים של קידום אישי ושל קידום בשכר. ברור לי שיש עם גדול של עובדים מיותרים שתמימות תהיה להם כש ינתן בדרך כלשהי להוויים. אבל אין לי ספק שיש מאות ואולי גם אלפים, שאפשר לשכנע אותם כי קידומם האישי וקידום המשק מחייב זאת.

אדוני היושב-ראש. שכר העבודה חייב להיות תלוי בכשור של המשק לשלם ובוכוחו של העובד לקבל את התשלום. השכר תלוי ברווחיות המפעל, בפריון העבודה, בתפוקה. אי-אפשר לדבר על שכר, כפי שנוהגים אחדים לדבר, כאילו הוא איזה מין גורם שאינו תלוי בדבר, אלא רק ברצון או בצורך של עובדים להשתכר יותר. זה נשמע יפה, אבל אי-אפשר להגשים זאת במציאות. ההכרה הישראלית אינה פועלת לפי שיטה זאת, גם כשהיא יודעת שרוב רובם של אזרחי ישראל מתעניין קודם כל בשיעור השכר שהוא משתכר. שיטה כזו היתה גורמת לקפאון, היתה מעכבת את הצמיחה הכלכלית, ובסופו של דבר היתה מסכנת אפילו את רמת השכר הקיימת במשק. יש לנו מערכת מסועפת של שירותי רווחה - אשר ודאי הוא כי צריך עוד להרחיבם ולהעמיקם, ואני שמח לדברים שאמר שר העבודה בעניין זה - ושירותים אלה נועדו מטעם החברה לאותם מפרנסים ששכרם אינו מספיק. אבל השכר חייב להיות מותאם לתקופה, לפריון, לרווחיות, לאיכותו של העובד. לא ייתכן כי העלאת שכר בסקטור מסוים תיפול על שכם הציבור כולו, שישא בעול. משק מפותח ומודרני אינו יכול שלא להצמיד את השכר לתפוקה. התלוש אסור שיהיה תוצאת הלחץ המופעל על-ידי עובדים חזקים, אשר בעצם אינם מרוצים כל כך מן הרעיון של גורמות מדורות וראציאליות וסדרי עבודה מודרניים ותקנים, משום שהדבר פוגע ביכולתם להשתכר הרבה תמורת פחות עבודה. אני רוצה שהם ישתכרו יותר ויותר - אבל תמורת יותר ויותר פריון. אין דרך לעודד פריון בלא תמריצים כספיים, התלויים בשיטת מיסוי שונה לגמרי מזו הנהוגה אצלנו היום. אבל כדי שיהיה יחס ישר בין שכר ותפוקה יש צורך בגורמות מדורות, אמיתיות, שיבטיחו תגמולים כספיים בעד עבודה סדירה ויעילה. לצערנו לומדים כי כפיים בקר עובדים חזקים בתה או שביה משיגות יותר מהגדלת התפוקה, ומצב עניינים זה מנוון את המשק שלנו, מפורר את מערכת יחסי העבודה, את התמריץ להצטיין ולהצליח, ובעיקר - את החשק לעבוד. רק היום מפרנס כי מכלל 740,000 שכירים עובדים רק 170,000 שכירים בעבודות שלגביהן קיימת הצמדת שכר לתפוקה - ואני מקווה, אדוני השר, כי אתה, בעזרת המכון לפריון העבודה והייצור, תצליח להרחיב את המעגל וכי בסקירתך בשנה הבאה תוכל להצביע על התקדמות ניכרת בשטח זה.

אדוני היושב-ראש. במשק הישראלי עובדים עש-רות אלפי פועלים מן השטחים. זוהי תופעה חיונית ואילו מהפכנית. היא מועילה לשני הצדדים. זהו צעד גדול קדימה בדרך לשילוב כלכלי, לקידמה ולדו-קיום בין בני-אדם. אדוני השר, יש להקפיד הקפדה תמורה שעובדים אלה לא ינוצלו לרעה על-ידי מעסיקיהם, שיוכו לכל אותם תנאים שעובדים אחרים זכאים להם ושבהדרגה ובהתמדה יוכלו בתוך מערכת הזכויות והחובות

כמותם בוועדות הכנסת. מה קורה כאן? סערות ומשברים כפי על הממשלה להביא לפני הכנסת את הצעת החוק ליישוב סיכסוכי עבודה. לאחר מאבק ציבורי ופרלמנטרי קשה הועבר החוק לוועדה, ושם, הרחק מן הפומביות, משתהה החוק ואינו חוזר למליאת הכנסת. האם עלינו לחכות לעוד סידרה של שביתות? האם אין להתמוטטות בגמלי הארץ מוכיחה כי יש צורך דחוף בחוק זה?

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

כמה זמן נמשכת החקירה בפרשת "אוטוקרס"?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אתה רוצה שנגמור? אני יודע שאתה רוצה שנגמור את הפרשה בחקירת "אוטוקרס". אבל מה אתה משווה בין שני הדברים?

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני משווה. מדוע אתה מאשים בהשהיית החוק בוועדה?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

מוכיר ההסתדרות, שקיבל חוק זה כשנוסה, נלחם בו עכשיו בטקטיקה של תביעת שינויים ועקירת מעט השינויים הקיימות בו. רק לפני זמן קצר הרגיע אותו שר התעבורה כי בגמלים הכל שפיר. נמצאו כאלה אשר גילו לנו כמה הרוויח המשק הישראלי מכך שהשק הזמני בגמלים נקנה במחיר שנקנה. האם משופרים עכשיו יחסי אגוש בגמלים? הרי העובדות טופחות על פנינו: קראו את המודעה של "צים" המתפרסמת היום בעתונות. ראו כמה גדולים הגזקים. בגמלי אשדוד, חיפה ואילת קיימת התפוררות משום שנפרק הרסן על-ידי הכוח שעלה באשדוד וטופח על-ידי מי שטופח ואינו נותן עוד לשליטה ולרסיון. אני מציע לך, אדוני שר העבודה - ואני יודע שאתה עושה כמיטב יכולתך - לא להניח לחוק להשתהות, ולהביא אותו לקריאה שנייה ושלישית. לא כדאי לנו לחכות לעוד כינוס-חידום של צמרת מפלגת העבודה כדי שבלחץ המאורעות תזויר החקיקה.

אף-על-פי שאני חרד מאוד לגורל מערכת יחסי העבודה בישראל, כשעובדי המלמים שוב גונתים אורירוק לתביעות קיצוניות לעובדים אחרים, לא אעסוק הפעם בשאלת יחסי העבודה. אדבר על שני נושאים אחרים: האבטלה החיובית ופריון העבודה והייצור.

המשק הישראלי נהנה מזה זמן לא קצר מתעסוקה מלאה וביקוש לכוח עבודה, מקצועי ולא מקצועי. מצב זה הוליד תופעות-לוואי שונות, בראש וראשונה תהליך אינפלציוני מחרף והולך. אבל למצב של תעסוקת-יתר יש לפעמים יתרונות מסוימים, או יותר נכון, הוא נותן ההזדמנויות והתקוות מסוימים, שאי-אפשר לבצעם במצב של אבטלה. זוהי ההזדמנות לפעול לקיצוץ דרסטי של האבטלה החיובית במשק הישראלי. אין זה סוד כי קיימים בו, בעיקר בשירותים ציבוריים וממשלתיים, אלפי עובדים מובטלים למעשה. אין אורח שאינו נתקל בהם בנסיונם היומיומי. שנה אחד שנה מדברים אצלנו על הצורך בהפניית עובדים וחשכון בכוח-אדם במשק השי-רותים, אוקיינוס של עקיצות נשפך על חשבונם של הפ-קידים הבטלים והמשועממים, אבל הפקיד המיותר או העובד המיותר הם כצוק סלע. שום דבר אינו יכול לה-זיזם ממקומם. העובד המיותר הוא אחד האנשים הח-זקים ביותר במשק. זוהי ההזדמנות להוציא אלפי עוב-

שמעתי הערב משרד העבודה על תכניות מרשימות וגם על ביצועים מרשימים בתחומים האלה — ואינני רוצה להוסיף — בעיקר בקרב העלייה החדשה. במאמר מוסגר, כבוד השר, רצוני לומר שאני הייתי קולט את קריאת הביניים של חבר הכנסת לדאוג. היה רצוני שמשי-דרך, ישו של כלים, יכין תכניות לטווח ארוך יותר על-פי מקצועות, לפי מה שדרוש לנו, ולפתוח תשקיף שנוכל לעבוד לפיו. אבל מסתבר שההתמודדות, ותהיה הנחרצות ביותר, בבעיות אלה לא תגבר לבדה על שני הזיונות חברתיים המשבשים באופן יסודי את הכוונות הטובות שלך. מדוע? כי נמשכת העדפת השירותים, המינהל וכל מיני פרנסות נוספות באופן בולט בקרב הדור הצעיר.

יש חיוני, אולי אחד המדאומים בחברה הישראלית, של הימלטות מענפי הייצור. הדבר השני המקביל לו הוא זה: נמשכת ומתבצרת מערכת העיוותים — אולי ירשנו אותה מימי המנדט — ביחס לתמורה בענפי עבודה, בענפי ייצור, וכאשר אני אומר "ענפי ייצור" אינני מתכוון רק לתבונת הכפיים, אלא לכל המרכיבים של ענפי הייצור לעומת השירותים, בנקאות, פקידות וכו'.

כבוד השר, איני רוצה להלך אימים, אבל אני בא להוסיף חומרה. מסתבר עכשיו, כי 18% מכוח המועסקים בארץ, 10% של האוכלוסיה, מגיעים כבר לגיל פרישה. אינני רוצה לתת מספרים אבסולוטיים. לעומת זאת קלטנו במאמצים גדולים — ואני משבח את זה — כ-30 וכמה אלפי אנשים חדשים. אינני מחשיב כאן את הפועלים מן השטחים ככוח עבודה. בשבירה, למשל, קיים איזון — איזון בין הפורשים לבין הנכנסים. על אחת כמה וכמה שזה מחייב אותנו להפיק מן התוספת השנתית את המיבר, את המקסימום, אל הייצור. אנוחנו תלויים בזה.

ראיתי רק עכשיו בביקורי בארצות-הברית את הפלאים שמחוללת יפאן. היא מכה כבר את ארצות-הברית בכמה תחומי תעשייה מרכזיים על-ידי העידוד הבלתי-רגיל, המשולב, לכוון הצעיר הזורם לתעשייה.

(קריאה: שם רוצים לעבוד.)

הרי ציינתי את זה ואני מגיע גם לשאלה מה לעשות. אם כן, ודאי שבראש וראשונה בדין להסתייע בחי-נוך, בהסברה ובהשפעתה של חברה ישראלית ערכית יותר ולא אטאטיסטית. אבל גם במוטיבציה חמרית מכוונת; בהגברת תחושת השייכות לשכבה החיונית במערכת והמשקית. מבחינה זו הרי טבלאות השכר ונוהגי השכר בארץ הזאת הם אנאכרוניזם. עד עכשיו, עם כל התיקונים, הם בניגוד דיאמטרלי לחברה טכנולוגית. קשה למצוא מספרים מעודכנים משנת 1971, אבל עינינו במבצב ב-1969 והשווינו מספר דברים. זה לא מדויק, זה סקר של הנכסות שכירים. חקלאות, 4,152; עובדי מלאכה ותעשייה — 5,799; מקצועות חפשיים — 9,249; מנהלים ופקידים — 7,907. הממוצע במשק — 6,645. התעשייה מתחת לממוצע. העדפת הייצור היא לא משימה חברתית; היא המשימה הלאומית בהא הידיעה.

כבוד השר, ניטול, למשל, את המסכת הנרקמת בתחתית הסולם של ענפי הייצור. עם כל ההישגים, אני מתבייש שבשליבים אלה עדיין יש עובדים רבים, באלפים ובעשרות אלפים, שאינם מבטיחים לעצמם קיום מיני-מל, שהם על גבול הסעד. יש לי מספרים, אך לא אביא אותם. כ-18% מכל המעמדות שבראשן עומד שכיר הן בקטגוריה של עוני. אני מעלה על נס את ההסכמים על הבטחת שכר מינימום. לאחד היריחור שני אני יכול לומר

של העובדים בישראל. דווקא משרדים כמו משרד החקלאות או משרד העבודה יכולים לתרום תרומה עצומה לקידום החיים בצוותא של יהודים וערבים בגבולות ארץ-ישראל. מי שטוען נגד שילוב כזה טוען בעצם נגד הקידמה ובעד הפיגור הכלכלי והחברתי, נוסף על ההשלכות המדיניות הגובעות מכך.

השר לשעבר כרמל, חבר-הכנסת כרמל, התנגד היום לחקיקה. הוא אמר שאין צורך בחוק, אלא צריך למנות ועדה שתבדוק מה בעצם קורה ביחסי עבודה במשק. מה היה בזמנו של השר כרמל, שר התחבורה כרמל, במקום מאוד מאוד חשוב? היה שקט שם? אי-אפשר היה למנות ועדות? האם היה זה רק עניין לוועדות? איך הוא נהג בשביתות כאלה? היום אפשר לדבר נגד חקיקה ובעד חקירת העניין; הוא אינו יודע, והוא חושב שרק צריך לחקור ותימצא הנוסחה, והבעיה תבוא על פתרונה.

אדוני היושב-ראש. המספרים שמסר לנו שר העבודה מראים, כי העלייה בתפוקה נמצאת בירידה לעומת אשתדק. השכר עלה בשיעור 17%, אם אינני טועה, ב-1971, ואילו התפוקה עלתה ב-3%. אנו חייבים לערוך מהפכה בגישתנו לשכר, למיסוי על ההכנסה, למיסוי על שכר, אל פרסים "סטכנובוצים", אל דוגמת המצטיין בעבודה ובניהול בכל השטחים.

אדוני היושב-ראש. אמצעי התשלום עלו השנה ב-27% לעומת 13% בשנה שעברה. אנו עומדים באי-פליציה מסוכנת. אנו שומעים עד עתה מכל הדוברים, לא רק מפי מוכיר ההסתדרות, שזה, כמובן, ההובי שלו, על הצורך בעליית השכר ובשיפור הנאמנים, אך אין שום-עם, כי בלא הולדת הוצאות הייצור ועלויות הפריזון לא יוכל המשק בשום פנים להתחרות עם שוקי-חוץ.

אדוני השר, המשק זקוק למנהיגות ולא למחזורים אחרי כל המצפצף על מדיניות הממשלה וההסתדרות.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זכין, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

רב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. איננו חולקים — ובודאי שאני לא אחלוק — על הדינמיות, על ההתפרשות השיטתית בתחומים רבים ואפילו על התקופות, במשמעות החיובית, של השר ועוזריו. אבל דווקא לכן כמעט מצווה היא להתרכז בביקורת דווקא; בהוספת אתגרים. יש מי שיכתף אותם ויש כתף רחבה למדי להעמיס עליה. אסתפק בכמה הערות קצרצרות.

ראשית, טיפוח כוח-אדם. אינני מגלה תגליות בציון, שבשנים האחרונות התחילה להתחולל אצלנו, בלי מהומות תנות ויזרה, מהפכה טכנולוגית. אין זה חשוב אם אני אוהב או לא אוהב את הסיבות או את הנסיבות שגרמו לכך — בראש וראשונה התעשייה הצבאית. אבל מתחוללת מהפכה בציד, בשיטות. קשה להגשים בחשיבותה לגבי כל המערכת הכלכלית והמשקית, לגבי קירוב העצמאות הכלכלית ואפילו העצמאות המדינית. בתנאים הנוכחיים, כשמעמסת הבטחון מגיעה ל-25% — גדמה לי שהיא מגיעה כבר ל-25% ויותר — מן התוצר הלאומי הגלמי, כשהמחסור בידיים עובדות אינו אפיוזדה חולפת, לדעתי מתקמד כל התהליך הזה בראש וראשונה בהעלאת רמתו של כוח העבודה ובהעמקת המוטיבציה המקצועית שלו.

ארצות, אך לא רק שאין זה פותר, אלא זה מחריף את הסיכסוכים. והדגיש מר ג'נקס שאין שום תהליך למשא-ומתן, לגיוון ההסכמים הקולקטיביים, לשיפור כל המערכת של הליכי המשא-ומתן.

אני רוצה לדבר, כבוד השר, בעיקר על סעיף אחד ולעשות עליו אנטומיה; והלוואי ויכולתי לעשות עליו את הפתולוגיה. אני מקווה שעוד נגיע לפתולוגיה שלו. אני מדבר על סעיף קטן (ג) בסעיף 37' - אתה יודע עליו - המאפשר ללשכת העבודה לשלוח פועלים בשביתה הנקראת על-פי החוק "בלתי-מוגנת". לשם מה התיקון? למה נגיע כאן? אם נוותר על ציח-צוחי לשון אפשר לאמר, כי זה עלול להוביל לשבירת שביתות, להתנגשויות בין עובדים. גם כשמפעלים משיטרה - והפעילו בכמה מקרים - מה היא עשתה? היא תיווכה. היא לא מפעילה כוח, ובצדק, בתבונה. מה מוסיף סעיף זה? על-פי הנוסיון בכל העולם עובדים כאלה יסדבו ללכת למקום עבודה כזה. על-פי החוק הם יפסידו את זכותם לעבודה מטעם לשכת העבודה, הם יפסידו את הזכות לקבל דמי ביטוח בפני אבטלה. אתה תערב אנשים חפים ממפעל בשביתה שאינה שייכת להם ותעניש אותם על לא חטא. ואיפה כאן התכלית? אם מדובר על שירותים ציבוריים וקצת חיוניים, האם במקום רופאים, מהנדסים, אחיות, מפעילי ציוד כבד תגייס פועלים מן הלשכה? או לשם מה? איש לא יוכל להפעיל חוק זה. האם נחוצים במדינת ישראל עוד חוקים חנוטים שאין מפעילים אותם?

במקום להתרכז ולשבור כל כך הרבה חניטות בשר טח זה, היית צריך להשקיע יותר מאמצים בגיוון ושיכונן הכלים שבדי החבר העומד לידך - הממונה על יחסי העבודה. ועם קצת מקוריות ודמיון ויותר סמכויות, האמן לי, הוא ירשום לך בספר הפתוח שלכם דפים מן היריר הרבה יותר מאשר על-ידי אכיפת חוקי ענישה וחוקים אדמיניסטרטיביים ביישוב סיכסוכי עבודה.

כבוד השר, טיפלנו הרבה בסיכסוכי עבודה, לדעתי ללא פרופורציה. אינני מצדיק כל שביתה, גם לא את אלה שהיו בעבר; לא את כולן, אבל אל נאבד את חוש המידה. כאשר שמעתי את חברי הכנסת שערי נדמה היה, שהנה הוא מחזיק את מטה הקסם בידי ואנו איננו מאפשרים לו להשתמש בו. איפה חוש המידה? לפני שנה איבדנו 356,000 ימי עבודה בגלל שביתות. איפה הפרופורציה? בתאונות עבודה הלכו לאיבוד - ותקן אותי אם אינני מדייק - 3 מיליון ימי עבודה. פי-כמה זה? פי-שמונה, פי-תשעה. הבה נעשה חשבון: איבוד ימי עבודה - 3 מיליון; הנזק הכספי הישיר - 80 מיליון לירות ויותר; בביטוחים, רפויים, הוצאות כוללות - עד 46-50 מיליון לירות, והאבידות, והנזק בצידו, והנכות. אינני רוצה להללות בסטטיסטיקה, אבל אתה עצמך, בחוברת שלך כתבת שהשנה, בין המועסקים העצמאיים והשכירים גם יחד, עלה מספר תאונות המוות מ-165 ל-170. יש בארץ 16,000 נכים מתאונות עבודה; מתוכם, אם אינני טועה, 2,400 בנכות של 100%. זו החזית העיקרית.

אם שיבחת אותך בתחומים אחרים, הרי שבתחום הזה, לצערי הרב, אינני מבין מדוע לא קיבלנו אור ירוק להעלות נושא זה כהצעה לסדר-היום לאחר שהצעת זאת כמה וכמה פעמים, ואם אינני טועה הצעת זאת גם חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. אני חושב שכדאי היה להעלות זאת כהצעה לסדר-היום, כי יש

שאני דווקא נוטה להסכמים הקולקטיביים ולא לתחיקה. בדקתי ועיייתי בחומר, היכן חשוב החוק, זאת בארצות שהאיגוד המקצועי חלש, מצומצם. אצלנו 90% מן העובדים מאורגנים ובתוספת צו הרחבה זה יקיף 95%. אם כך, 95% מכלל העובדים זה הרבה יותר טוב. זה מאפשר דינמיות והישגים, כי אפשר יהיה להעלות את התקרה, שהרי מה שהושג השנה זה עדיין בחינת תקרה מעצובה.

אני מצטער שחברי הכנסת ארדודר איננו. מן המדבר של האופוזיציה "יצאו" כל הרעיונות המרגינים - לדבריו, מי ישב בלשכת התיאום - עכשיו - אם לא חברי מפלגתו, שהתנגדו לשכר מינימום, שהתנגדו להעלות את השכר ל-500 לירות, שהציעו לחלק את התשלום לחמש שנים? מה הדיבור הזה? בכמה קולות הם רוצים לדבר? זאת זריית חול בעיניים.

כבוד השר, בתהליך הזה, נוסף על המרכיבים שהצבעתי עליהם - ואתה ביצעת לא מעט בתחיקה הסוציאלית - יש פיגור שני, שאני מסמיק בגללו: שהתחיקה הסוציאלית בייצור מפגרת עדיין אחרי המתוקנים שבעיניים.

המדובר בפיצויים, בימי גופש, בימי מחלה ואפילו בשעות העבודה בקיץ, ביום שישי, בהבטחה מפני פשיטת-רגל - שורה שלמה. מוכרחים להשוות אותם עם המתוקנים שבעיניים. לא פריבילגיות, אבל לא קיפוח.

כבוד השר, חלקים לך שבחים על הדינמיות שלך בתחומים שונים, אבל, כפי שכתוב באחד הניסוחים "המרגינים" של החוק שאתה עומד להגיש - למעט הדינמיות שלך בהגשת חוקים המתעברים בחופש המאבק המקצועי, בעיקר התיקון לחוק ליישוב סיכסוכי עבודה. הנה נחתמו עכשיו הסכמים קולקטיביים. אני חושב שדווקא על רקע הצלחת ההסכמים האלה והתהליך הדמוקרטי והחיוני שהתלווה אליהם - וכל זה התפרש על פני כל הענפים - דווקא על רקע זה בולט החפזון שלך להיכנע למיקס-שווא, למירשמי-שווא ולפתרונות-אכזב ואכזפת הפתרון לסיכסוכי עבודה. מדוע אני חוזר על הציון הזה לאחר שעברנו את הקריאה הראשונה? למעשה עברנו אותה. אגיד לך בגלוי, קודם כל מבחינה פרופילקטית: אל תוסיף על השיטה, שעביתי היא אומללה, תוספות; שנית - נוציא לפחות כמה סעיפים אומללים מן החוק הזה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מ"פ):
למה לא יהיה לך האומץ להציע להחזיר את החוק?

דב זכין (המערך, עבודה-מ"פ):
כי הוא עבד קריאה ראשונה.

(שר העבודה י. א. אלמוגי קורא קריאת-ביניים)

לא נעדרתי את האומץ, אבל נעדרתי מן הארץ. חברי לא הצביעו בעד החוק הזה. לא תמיד אנחנו כל כך בסדר כמו בעניין זה. למה אתה תוקף אותנו דווקא בזה?

כבוד השר, ביקר כאן בארץ מר ג'נקס, יושב-ראש אירגון העבודה הבין-לאומי, שבאמתחתו נסיון עולמי. אנחנו שאלנו והוא השיב בגלוי - והאמן לי שבדקתי את העניין גם באופן פרמטי, לא רק על-פי עקרונות אידיאולוגיים - שהחוק אינו מסייע ואינו מיישב. כל ההתלהבות - ואינני רוצה לקרוא בשמות כמה חברי כנסת - זאת תגלית פרוכניציאלית. זה קיים בהרבה

היה מחתאים יותר לשמו של משרד העבודה אילו יזמות התחיקה שלו היו בכיוון הדאגה לתחיקה סוציאלית השומרת והמקדמת אינטרס ציבור העובדים. מדוי בר כאן על תיקונים רבים לחוק הביטוח הלאומי, שמדברים עליהם כבר שנים רבות, אך ללא מענה. עד מתי יגולו מאלמנה את האפשרות לקבל יחד עם קיציבת השאירים את קיציבת ביטוח הדיקה, כאשר זו מגיעה לה בתוקף זכותה האישית? זהו עולל משווע. עד מתי הביטוח הלאומי ימשיך לשלול מפועל פנסיונר, המקבל פנסיה, את זכותו גם לביטוח זיקנה ולדמי ביטוח של תאונות עבודה, אם קרתה לו תאונה? גם כאן יש קיפוח משווע ששום חברה מתוקנת לא צריכה להסכים לו.

עד מתי ימשיך ציבור הפועלים לסבול מן החסרון בתחיקה מתאימה כדי למנוע שערוריות כאלה, כפי שקרה ב"אוטוקרס", כשמעבידים משהים הפרשים, תשלומים למסים, לקופות תגמולים ולקופות-חולים ופוגעים בכך קשות בפועלים, מנכים משכר העבודה שלהם את הסכום מים האלה ומשלשלים אותם לכיסיהם? מדוע הממשלה לא תיווים חוק המחמיר בעונשם של מעבידים כאלה, חוק שיקבע שאי-תשלום ניכויים אלה ייחשב כעבירה על חוק, כמו הלנת שכר? הגיע הזמן לזימות כאלה, אדוני השר. אנו חוזרים ותובעים יזמות לתחיקה סוציאלית שתבטיח זכויות לפועלים יומיים והעברתם למעמד של עובדים חודשיים, ועוד חוקים אחרים.

כאן אנו מעלים את תביעת סיעתנו להגדלת תשלומי הביטוח הלאומי, תשלומי זיקנה, תשלומי פיצויים לקריבת תאונות עבודה וכו'. ההטבות העומות שנעשו לאחרונה בדמי ביטוח זיקנה הן אפס אפסי לעומת העלאת המחירים המסחררת, העלאת יוקר המחיה והידידת ערך דמי הביטוח, למעשה. אנו תובעים הגדלת כל סוגי דמי הביטוח הסוציאלי מתשלומי הביטוח הלאומי.

שר העבודה דיבר בסקירתו על העלאת פריון העבודה וגילה למעשה היכן עומד משרד העבודה בחזית יחסי העבודה. כבוד השר דיבר גבוהה על הצורך בהעלאת פריון העבודה לטובת המשק, אך מכל הדאגה למשק הזדקרה הדאגה להגברת ניצול הפועל לטובת הגדלת רווחי ההון. השר אמר שהדרך העיקרית שהוא רואה להגברת פריון העבודה היא העלאת המוטיבציה האישית אצל הפועל, ולא הגברת המיכון והטכניקה החדשה; לא מודרניזציה של אמצעי הייצור, אלא, למעשה, הגברת המאמץ, הגברת הזיעה של הפועל והגברת ניצולו.

חברי הכנסת. רצוני לייחס מלים אחדות לתאונות העבודה. מספר קרבנות רצונות העבודה כל שנה מגיע ליותר מ-150 איש; זהו מספר איום של אבדנות יקרות לכולם: לחברה, וראשית כל למשפחת הפועל. ידוע לנו שבמשרד העבודה יש מחלוקת, יש חוקים ומשרד העבודה משקיע מאמצים בכיוון זה, אבל אנחנו אומרים שמאמצים אלה אינם מתיישבים עם המצב הלוקי, עם הסכנות הקיימות במקומות העבודה, חוסר הבטיחות ולכן דרושה כאן הקפדה יתירה על השלטת החוק, יותר מפקחים, והחמרה רבה יותר בעונשים לגבי מעבידים עבריינים.

ולבסוף, כבוד היושב-ראש, כמה דברים הנוגעים לענייני הפועל הערבי. אין רצוני להתייחס לדאגה האב-הית, כביכול, של משרד העבודה לפועלים מן השטחים הכבושים; דאגת משרד העבודה היא דאגת שליו ההון הדואג להבטחת דיים עבדות זולות ונשפזות לניצול

בעניין זה קפאון. עניין הפיקוח, למשל: יש לך סך-הכל 70 מפקחים. אתה "שולט" על יותר מ-4,300 מקומות עבודה, ורק בשליש מהם קיימת בכלל ועדת בטיחות. יש דלילות בתחיקה; יש דלילות בפיקוח. ואם מדובר על סדרי עדיפויות בכל החזיתות שאתה מתפרש עליהן, זוהי לדעתי החזית של השנה הזאת.

אני מוכרח לוותר על שתי הערותי האחרונות. בסיום דברי אני מאחל לך ולחבר עוזריך הצלחות בכל התפיקדים.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, ואחריו לחבר-הכנסת כהנא.

הוסיף טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. פעילותו של משרד העבודה מקיפה שטחים רבים. רצוני להתייחס עתה לכמה מהם בלבד.

כיוון יזמות משרד העבודה לתחיקה מבטא, לאמיתו של דבר, את המדיניות האנטי-פועלית של הממשלה. יזמות התחיקה בשטח יחסי העבודה הצטיינו בשנה שעברה בכמה הצעות חוקים, שבאו להגביר את התערבות המדינה בסיכסוכי עבודה לרעת ציבור הפועלים, לפגוע בחופש המאבק של האיגוד המקצועי, להגביל את זכויותיו של ציבור הפועלים. מציינים אנו, בין יזמותיו של משרד העבודה בהפעלת צווי ריתוק נגד פועלים שובתים, את חוק חוזי עבודה שמציע לאפשר לממשלה, במצבים מסוימים, לכפות על הפועלים הסכם קולקטיבי שהם חותרים לתקן אותו לטובתם. אך בולט ביזמות התחיקה האנטי-פועלית הוא חוק הקדרי חוק סיכסוכי עבודה הבא, למעשה, לאסור שביתות בשירותים ציבוריים ולפגוע בזכויות האיגודים המקצועיים להגן על זכויות חבריהם עד הכרות שביתה, ולעשות את השימוש בשוברי שביתות דרך הלשכה - ליגלי.

חוק זה, הנמצא בדיון בוועדת העבודה של הכנסת, עורר את זעמם ההמוני והמוצק של ציבור הפועלים והאיגודים המקצועיים בעצרות פועלים, בהתלטות ועדי פועלים. באגודות מקצועיות רבות ובעצמות המוניות הוכח שממשלת המערך הפועלית פועלת בנדון זה בניגוד לרצון ולאינטרס ציבור הפועלים. אפילו הנהגת ההסתדרות, המוכרחה להתחשב בלחץ-רוח ציבור הפועלים, מציעה אי אלה תיקונים, שאמנם לא ישנו את החוק במהותו, אך מעוררים את זעמם של חוגי הימין שכפו את קבלת החוק הזה.

ראש הממשלה ושרים רבים מודררים להתערב אי-שית כדי לזרז את הדיונים בוועדת העבודה של הכנסת ולהביא לקבלת חוק איסור השביתות, לרעת זכויותיהם של פועלי ישראל.

יוזמי החוק הזה מתכוונים לבלום על-ידיו את מאבק קו של ציבור הפועלים. מבהילים אותם גלי השביתות האחרונות את המשק כתגובת הפועלים על הפגיעות בהם. אם מספר ימי העבודה שאבדו בשביתות היה ב-1967 52,950 ימים, והגיע ב-1971 ל-374,520 ימים - לפי המכון למחקר כלכלי וחברתי של הסתדרות העובדים - הרי זה מעיד על כך שציבור הפועלים לא ישלים לא עם הגזילות, לא עם החרדת שכרו הריאלי, ולא עם הגברת ניצולו והגברת הפגיעות בו. הוא משיב מלחמה שערה וייאבק להגנת זכויותיו. שום חוקי איסור שבי-נות לא יכבלו את ידיו.

עם נכון וחכם זה איננו מבין את אשר עלול הוא לעולל לעצמו. דברים ברורים ביותר השמיע בהקשר זה פרופ' סור זאב לב, פרופסור לפסיקה באוניברסיטה העברית בירושלים, אחד המדענים הגדולים והדגולים שלנו. הוא רואה סכנת "אפרכה" בישראל עם התרחבות העבודה בשבת בתעשייה ובשאר ענפי העבודה. ונדמה לי שאין אנון קשבת לשמוע את חומרתה של בעיה זאת.

בדבריו בכנסת בקשר למתן היתרי עבודה בשבת הודיע שר העבודה, שאין השד נורא כל כך. לדבריו, מתוך 740,000 שכירים עובדים רק 8,650 בשבתות, כי ליותר מזה לא ניתנו היתרי עבודה. העובדה ששר העבודה יכול היה לטעות טעות כה חמורה מראה עד כמה אין הדברים נתונים לתשומת לב ולתשומת לב עוזר. מספר העובדים השכירים בשבתות הוא לצערנו גדול פי כמה מן המספר שנקב שר העבודה. לא שהוא טעה במספר ההיתרים שניתן, או במספר העובדים שמותר להעסיקם, אבל הוא טעה כמה טעויות חמורות אחרות.

ראשית, מפעל שיש לו היתר עבודה בשבת להעסיק מספר עובדים מקפיד בדרך כלל להעסיק עובדים המונים לעבוד בשבתות פי כמה ממספר העובדים שמותר להעסיק. הוא רוצה ברוטציה של עובדים ועל כן בבואו להעסיק עובד יש שהוא אף מחתים אותו על טופס האומה, כי ידוע לעובד שהמפעל עובד במשמרות ובשבתות, והעובד יצטרך לעבוד אף הוא בשבת. והדבר נדרש מרוב רובם של העובדים במפעל כזה.

נוסף לכך יש מפעלים שבהם צריך להכפיל פי שלוש את מספר העובדים שמותר להעסיק בשבתות, כיוון שמפעל זה עובד בשלוש משמרות.

וכל זה מדובר עדיין במפעלים העובדים על-פי היתר עבודה מיוחד. המפעלים ומקומות העבודה העובדים על-פי היתר עבודה כלליים מעסיקים מספרים גדולים של יהודים בשבתות, והם אינם כלולים במספרים אשר מסר לנו שר העבודה.

בחוק שעות העבודה ומנוחה מופיע גם סעיף 30(א) האומר, כי חוק זה אינו חל על העבדות של... וכאן נמנים שישה סוגי עובדים הכלולים עשרות אלפים של עובדים, שחוק שעות העבודה והמנוחה אינו חל עליהם והעושים שבתם חול.

כל זה נעשה באופן חוקי, ואם נחשוב עוד, כי לצערנו אין חוק מדינת ישראל חל על שטחים נרחבים שבהם מועסקים אזרחי מדינת ישראל ותושביה היהודים בשבתות, ובין כי אף כאן פירצה גדולה בשבת. האם סוללי הכבישים והדרכים בסני לא עבדו בשבתות? ולמה עבדו? לא בגלל חיוניות המלאכה אלא מטעם פשוט: לא כדאי היה להסיעם לשבת הביתה על-מנת שיחזרו ביום ראשון, כי הנסיעה נמשכת כמה שעות. ובגלל זה היו כבר מותר לחלל את השבת. לפי מיטב הבנתי לא היה צורך במתן היתר עבודה במקום הזה לפי חוק מדינת ישראל.

ואם נביא בחשבון אותם עובדים אשר עובדים בשבתות בלא היתר, נגיע למספרים העולים פי כמה וכמה על אלה אשר מסר לנו שר העבודה.

וזה בהחלט פירוש, כי במדינת ישראל קיימים שני סוגי עבודה כבר כיום: האחד - הפתוח רק למי שמוכן לחלל שבתו, והשני - הפתוח גם למי שאינו מוכן לעשות שבתו חול.

בתעשייה, בחקלאות, ולהגברת רווחי בעלי ההון הישראלי הרוואים בשטחים הכבושים מקור לרווחים גם ממקורות כוח-האדם הזול.

דבר אחד יכול לומר כאן: אני מאחל למשרד העבודה שיבוא סוף ל"דאגתו" זו בכך שיבטל הכיבוש לטובת השלום, לטובת שני העמים, לטובת עמלי ישראל ועמלי השטחים הכבושים גם יחד. על משרד העבודה לגלות יותר דאגה לפועל הערבי בישראל, להבטחת ביצוע חוק שכר שווה לעבודה שווה מאות הפועלות הערביות העובדות במפעלי טקסטיל ושימורים בתנאי עבודה ירי-דים מאוד ומנוצלות באופן אכזרי על-ידי סרסורים למיניהם ו"ראיסים". משרד העבודה איננו נוקף אצבע לנוכח מצב זה, ואם הוא נוקף אצבע - היא איננה נראית בחיים, היא איננה מורגשת על-ידי הפועלות ולא על-ידי ציבור הפועלים הערבים.

אנו תובעים יותר דאגה להרחבת ההכשרה המקצועית לנוער הערבי, כדי שכוח-האדם הערבי לא ישמש רזרבה רק לעבודות שחורות, כפי שזה קיים היום, ולניצול אכזרי כתוצאה מכך.

אנו תובעים פיתוח מפעלי תעשייה בכפרים הערביים - ונושא זה איננו שייך רק למשרד העבודה. אנו תובעים הקמת מפעלים ליד מקורות העבודה, כדי לא לאלץ פועלים ערבים לנסוע מאות קילומטרים כל יום כדי לחפש את פת לחמם, וזאת בתנאי נסיעה מסוכנים לעתים. לפועלים הערבים יש דרישות רבות למשרד העבודה. הציבור הערבי תובע ממשרד העבודה להרחיב את רשת הכבישים לכפרים, לדאוג לתיקונם ולהרחבתם של הכבישים הקיימים. אנו מעלים תביעות אלה בתקווה שהן תזכינה לאוון קשבת מצד משרד העבודה, ושהוא גם יפעל כדי להיענות לתביעות אלה.

הי"ד מ. זר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת כהנא, ואחריו לחבר הכנסת שוסטק.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מתוך הכרת להקדיש את דבריו לבעיית היתרי העבודה בשבת לא אוכל לצעיר להתעכב על הדברים שהשמיע שר העבודה בסקירתו המקיפה והמאלפת, אשר יש בה ללא ספק הרבה דברים לשבת, אך גם שר העבודה לא התעלם מכך שיש דברים הטעונים שיפור ותיקון. לצערי, כאמור, לא אוכל להתעכב עליהם. אותי מדיאנה במיוחד שאלת השבת ואי-ההבנה השוררת בחוגים נרחבים - ותסלח לי, ידידי שר העבודה, גם בחוגי משרד העבודה המבצעים פעולות בקשר לבעיה זאת.

לא אתעכב על הצד הדתי של בעיית העבודה בשבת. לצערנו, לא שמעו לנו כאשר מחינו וכשאנו מוחים על חילול השבת הן על-ידי עבודת שכירים בשבתות, הן על-ידי עבודת עצמאים בשבת, הן על-ידי פעולות בידור הן על-ידי פעולות למען פרנסה. הצד השווה שבהן שכל אלה מתעלמות הן מקדושתה של השבת, הן ממה שנתנה השבת לעם היהודי, והן ממה שיהיה בתור יהודי חייב לשבת. אני מקווה שעוד יערה רוח ממרומים ובני העם כולם יחזרו בתשובה שלמה לש-מור על שבת קודש, אות בין עם ישראל ובין הקדוש-ברוך-הוא.

אך יש לי בקשר לכך תמיהות נוספות. היאן זה

ויש כאן כפייה ממשית. ועדי עובדים מחליטים שאין לשחרר מישור מעבודה בשבת, כי אכן יש עוד אחרים שאינם רוצים לעבוד בשבת. ואותם אחרים, שאינם מעזים לדרוש שיחרור עם אלה הדורשים, אותם ביחד כופים, כפייה גראית לעין ובלתי-גראית לעין, לעבוד בשבת.

ויש דרכים, אפילו לדידכם, להקלת המצב ולתיקונו. למה לא נחפש ביחד עצות לבעיה שצריכה להדאיג את כולנו הן מבחינה לאומית - למנוע התפתחויות מסור-כנות, הן מבחינה סוציאלית - לשמור על זכותו של בעל גזון או צבע זה הנקרא יהודי דתי לכל מקומות העבודה במדינה?

הוזכר כבר המכון הטכנולוגי, אשר יכול לא אחת לתת עצה הייך למנוע עבודה בשבתות. מדוע פסול דבר זה? מפני שהוא קשור במלה הלכה.

ומדוע פסולה העסקתם בשבת של לא-יהודים? האם מותר להעסיק גוי רק בעבודות על-יד הכותל המערבי? היום מגיב חיים גורי ב"דבר" על ההדגשה בעתונות, שערכים הם שעבדו על-יד הכותל וניקבוהו וביזוהו. הוא מצדו מדגיש: "הפעולים הערבים" האלה בונים כעת את ירושלים כולה, את התיאטרון הלאומי, ואת משכן נשיאי ישראל". ואנו אף יודעים, כי בהכשרות משלהם הם אף מצילים משקים סוציאליסטיים טובים בעבודה שכירה וזולה. והגענו לדין כך שאמר מי שאמר, שכחתי לצערי היכן קראתי זאת, כי הגענו לחזון אח-רית-הימים, שהיו ערבים בונים לנו את הארץ. אך להעסיק עובדים לא-יהודים בשבת, כדי למנוע צורך בעבודת יהודים בשבת, זה עדיין אסור. לזה עוד זוכרים איסור על "עבודה זרה".

אדוני השר, בעיה קשה וחמורה, מרחיקה לכת בתוצאותיה, הולכת וגורקמת במדינה, והיא גם בעיה סוציאלית ראשונה במעלה וכבר כיום. אל-נא תתעלמו ממנה. חמורה היא ביותר, ותבוא ברכה על מי שיתמסר לדאגה למצוא לה פתרונות. טובת העם, אופיו הסוצי-אלאי, ולדידי ולרבים שכמותי אף קדושתו וקיומו, קשו-רים בכך.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי, אחרון הנואמים בדיון זה היום.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסקירה שנמסרה על-ידי שר העבודה והחומר שקיבלנו מגללים יריעה של פעילות רבה. אין לי ספק שראויים השר ומשרדו לציון על הפעילות הרבה בכל השטחים שנוגעים למשרד.

אבל בדיון כזה אין רוצה לעמוד על כמה יסודות של מצבנו בתחום העבודה. מובן שיש תעסוקה מלאה, וזאת ברכה גדולה למדינה. אבל נדמה לי שאין אנחנו מוסרים לעצמנו דין-וחשבון מה קורה בחיי העובד. קיים מצב פרדוקסלי, משונה מאוד: תעסוקה מלאה, שכן פחות או יותר הוגן לרוב השכירים. אבל, אדוני השר, האמת היא שאין בארץ אפשרות קיום לעובד משכרו. זה קיים בכל השכבות של השכר, כי גם רמת החיים היא שונה בשכבות השונות. האמת היסודית והעמוקה היא ששום שכיר במדינת ישראל אינו יכול להתקיים משכרו, אם הוא רוצה לחיות ברמת חיים נאותה, בדירה נאותה, לתת חינוך לילדיו, להבשה נאותה וכל מה שאדם דורש בעולם המודרני. זה באמת מצב

והייתי רוצה להתעכב עוד קצת על חוסר הרצינות שביחסו של משרד העבודה למתן היתרי עבודה שב-חיות. אדגיש פעם נוספת: לדידי, מופרך כל העניין כולו ואין לו כל יסוד. אבל אתם, לדידכם, גם אתם אינכם יוצ-אים ידי חובה מינימלית של כיבוד החוק, לשונו ורוחו.

כך יש בחוק שני מושגים: האחד, של היתר עבודה כללי, והשני, של היתר עבודה מיוחד. אין בחוק כל הגדרה מהו היתר מיוחד ומהו היתר כללי. רק הגדרה אחת, והיא שהיתר מיוחד ניתן לתקופה של שנתיים. כדי להתחמק מן הצורך להביא לדיון לפני ועדה היתרי עבודה אשר תחולתם היא ליתר משנתיים, ניתנים היתרי עבודה מיוחדים אשר מתחדשים מדי שנה בשנה. בשנת 1970 ניתנו 440 היתרי עבודה מיוחדים, מהם רק 97 ניתנו פעם ראשונה ו-97 הם חד-פעמיים. 246 הם חידוש של היתר ישן. ולא עוד אלא שהיתרים חד-פעמיים הם בדרך כלל היתרי עבודה למספר קטן של אנשים. לע-מאתם, החידוש של היתר עבודה הוא על-פי רוב של היתר עבודה למספר עובדים גדול יותר. לדעתי, כל 240 המפ-עלים האלה היו צריכים לפנות בבקשה להיתר עבודה כללי, אשר טעון אישור ועדה, ולא איש יחיד יבדוק את הצורך - לדידכם, רבותי - בהיתר עבודה זה.

ועד כמה אין נותני היתרי העבודה מודעים את הצורך לבדוק אם מתן היתרי העבודה מוצדק מאיזו שהיא בחינה - מוכיחות עובדות לרוב. לא אדבר על הוכחות אשר הביא המכון הטכנולוגי על-פי ההלכה בד-בר אפשרות של צימצום מתן היתרי העבודה. הם מת-חשבים בהלכה, ובגלל זה הם כנראה פסולים להעיד ולתת עצה טובה. אבל אפשר להביא כדוגמה את העוב-דה שניתן היתר עבודה להקמת המעבר התת-קרקעי בחיפה, והתברר כי למעשה לא אירע כל רע בכך שה-עבודה לא בוצעה בשבת אלא ביום חול. ולדידי אף היה בזה מעשה טוב. עובדה זו מוכיחה כי אין כאן כל בדיקה ממשית.

ועובדה אחרת. התברר כי מהנדס מחלקת השידור במחוז תל-אביב לא ידע על איזה יסוד עובדים בתחנת השידור בשבת. הוא היה סבור כי עובדים שם על יסוד היתר עבודה כללי, ואפילו הטיל את האחריות למתן ההיתר על שר הדתות. ולאמיתו של דבר לא רק שלא היה לו היתר עבודה כללי לעבודות שביצע, אלא לא היה בידו אף היתר עבודה מיוחד. ואלה הממונים על שמירת חוק שעזת עבודה ומנוחה לא רק שלא תבעו לדון את העברייני שביצע עבודה בלא היתר משלהם, אלא - שמעו היטב - העניקו לו היתר עבודה רטר-ואקטיבי. ביום 21 באפריל 1971 ניתן היתר מיוחד לעוב-דים במחלקת משק, דואר, טלפון, שירותי הנדסה-טלפון, שירותי הנדסה-רדיו, ושירותי הדואר לתקופה המתחילה ב-1 בינואר 1971, כלומר כמעט ארבעה חודשים רטר-ואקטיבית. ולא עוד אלא שניתן היתר עבודה מיוחד בלא כל קביעת מספר העובדים. אדוני שר העבודה, היאך היתר זה כלול במספרים שהוכתר בבנסת?

ואולי עוד דוגמה: היאך אתם שומרים במדינת החוק את החוק שלכם, לא את ההלכה שלנו ושלכם. בסעיף 15(ב) של חוק שעות עבודה נאמר, כי ההיתר יוצג הצגה גראית לעין במקום שבו מעבידים לפיו. המחוקק סוף כל סוף רצה משהו בוחקוקו סעיף זה. ואילו היתם שומרים עליו, לא יכול היה לקרות אותו מקרה של מהנדס מחלקת השידור. והוא - האמינו לי, רבותי - איננו מקרה בודד. לצערנו, רבים כמות.

שעובדים את הגבול. אבל היסוד הוא בדרך כלל אנושי ומובן. למשק הפרטי והיצרני יש אפשרויות להיות גמיש ביחסי עבודה. למען לא לזעזע את המפעל — בעל המפעל על מוותר. הוא עושה חשבון: או שהרווח יהיה קטן יותר, או שהוא יטיל זאת אחר כך על המחיר של המוצר. אולם במשק הציבורי, מה יש לבדוק? עומדים פה שני צדדים. מצד אחד עומד התקציב, שהוא תמיד תקציב של גביית מסים, גם במוסדות וגם בממשלה, והתנאים הם קשים, ומצד שני עומדים המועסקים במוסדות העובדים בתנאי שכר מוגבלים ביותר וממוכנים.

צריך אולי ליצור שני מסלולים. חבר-הכנסת שערי אמר שכולם מדברים על אבטלה סמויה, ואינם עושים דבר. אולי באמת הגיע הזמן שנבדוק היטב כמה עובדים אפשר להוציא מן המשק הציבורי, בכוח, כלומר בתמיציים, בתמריצים של כוח שיכריחו לנפות את המשק הציבורי מן המיותרים.

אבל לחלק שנשאר לעבוד במשק הציבורי יש לאפשר תנאי עבודה ותנאי שכר שיוכלו להתקיים במשק זה בכבוד; רק הדבר הזה ימנע זעזועים.

תמכתי בחוק ליישוב סיכסוכי עבודה, ואני חושב שזה צעד ראשון. תמיד חשבתי שחוקים כאלה הם בבחינת גדר קטנה סביב דשא או סביב גינת פרחים. אפשר כמובן גם לעבור את הגדר הזאת, אבל אדם הגון השומר על כבודו העצמי לא מתעלם מכך ולא יעשה זאת. ודאי שהחוקים האלה אינם מונעים ולא ימנעו את כל הסיכסוכים, אבל אל נמתח יותר מדי את החבל. אי-אפשר, אדוני שר העבודה, שתהיה מדיניות שכר ריכוזית כזאת מלמעלה, המונחבת על-ידי מוסד ארצי עליון, ומה שהוא קובע בהסכם צריך לקשור את כל האיגוד המקצועי, ומצד שני להכריח את כל האיגודים המקצועיים לחיות אחר כך על-פי אותו הסדר שנעשה על-ידי המוסד העליון המרכזי, כשהם לא היו שותפים בכל המשא-ומתן ולא היתה להם כל השפעה בקביעת התנאים. משום כך הוויכוח הזה על הסמכה הוא יונק מגוּחך. צריך לאפשר באמת לאיגודים המקצועיים הללו, במסגרת כל אותם הדברים שקיימים בתוך כל הסתדרות, לחתום על כל הסכם שצריך לחייב אותם, ולתת להם אפשרות — אם בכלל ניתנת אפשרות — להכריז אוה שהם אינם מקבלים עבודה שלא על ענייני שכר ותנאים במידה כזאת צריך גם לאפשר לאיגוד המקצועי את העצמאות הזאת, ואז זה גם יחייב אותו יותר באחריות לדברים שחתמו עליהם.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שר העבודה יצא היום בהתקפה מוחצת על שר האוצר וקבע שהמסים הם מכשול לייעול העבודה והגברת המאמץ. זה ודאי נכון. כל אחד יודע זאת. לא כדאי לעבוד יותר מן המינימום. חברים הכנסת עובדים גם פחות מן המינימום. כאשר יש לך עובד מצטיין ואתה רוצה שיעבוד יותר, והוא רוצה לעבוד יותר, לא כדאי לו. כדאי לו לעשות חלטורות במקום אחד ולהעלים את ההכנסה מעיניו החמסניות של המס. זה האבסורד העליון שבמדינה, שיש בה מחסור חמור בכוח-אדם, ובייחוד בעובדים מעולים ומומחים, תמצא שיטת מסים שכל מגמתה היא להטיל קנס על עבודה ופרס על בטלה, קנס על מאמץ ויצר ופרס על ספסרות.

משונה ופרדוקסלי. אם תעבור את כל הארץ ותדבר עם כל הפועלים, הם לא מתלוננים שהשכר הוא נמוך, אבל השכר איננו מאפשר להם קיום ממשכורת אחת. רק אחוזים מעטים מן השכירים במדינת ישראל יכולים להגיד: אני יכול להתפרנס משכרי.

משום כך אנחנו עדים להרבה מאוד תופעות בלתי-מוסריות ולא בריאות. נדמה לי שהעובדים בסקטור הציבורי אינם חיים רק מעבודתם בסקטור הזה, הם משי-חזלים תמיד לחטוף ו"לגנוב" מברכאות עבודת צדדיות כדי לאון את תקציבם. זה פרדוקס אחד.

פרדוקס שני הוא שהתפוקה איננה זאת שיכול היה המשק להשיג מבחינת הציוד, מבחינת הידע, וגם מבחינת הניהול הקיימים בתוכו. גם השר דיבר היום על עניין התפוקה.

נראה שיש כאן משהו אורגני, ואני קושר את הדברים: ההכנסה הפנויה של השכיר היא הקובעת את הכל — היא הקובעת את היחס לעבודה, היא הקובעת את אפשרות הקיום, והיא שתקבע את הייצור ואת התפוקה. שמחתי לשמוע היום רמזים על שיטת המיסוי גם מפיו של שר העבודה. הוא אמר זאת כפי ששר יכול להגיד זאת — בוהירות. אבל זאת היא הבעיה.

קיימת בעיה שנייה, של צורת שיתוף הפועלים גם ברווחי המפעלים. זוהי שיטה המקובלת בכל העולם המתקדם בשטח הטכנולוגי, בארצות-הברית ובאנגליה. אנחנו עוד לא הגענו לזה ונצטרך גם לחשוב על שיטה זו, אבל קודם כל אין כל דרך אחרת, אדוני השר, מאשר שינוי במדיניות המיסוי. שום דבר אחר איננו רואה. אתה צודק בכך שגם בכוחות העבודה הנמצאים במדינה אפשר להגיע לתפוקה גדולה הרבה יותר על-ידי ייעול — וגם זה דבר חשוב — אבל אני מוכרח לומר, שגם עם העלייה הגדולה שאנחנו עדים לה, וגם עם המאמצים לעידוד נשים לעבודה וחיפוש דרכים לאתר את הנוער, אם אפילו אנחנו נתקדם באותם צעדים בשטח הייצור כפי שאנחנו מתקדמים, הרי כל המשאבים האלה לא יפתרו את הבעיה, כי הם מוגבלים למרות הכל, ויש רק דרך אחת לצאת ממעגל הקסמים, והיא לקבוע במדינת ישראל מדיניות שכר כזאת ומדיניות תמורה כזאת לעבודה, אשר תאפשר לעובד במדינת ישראל להתפרנס ולהתקיים משכרו. העלאות שכר גומיליות, עם כל המאבק שמתנהל סביבן, אינן פותרות את הבעיה. הן מטילות על המשק עול כבד, מפחיתות מצד אחד את הרווחים — וצריכים להיות רווחים על השקעות — גורמות להתייקרות, והשכיר, בחשבון הסופי, רואה שהנה נגמר החודש והשכר שהביא לביתו, ואשר הרוויח יפה מאוד ובעבודה נאה, אינו יכול לאון את תקציבו. על זה עלינו לחשוב באופן היסודי ביותר במדיניות העבודה שלנו.

דבר נוסף — יחסי עבודה. בקשר ליחסי העבודה המעורערים במדינה בשטח השירותים הציבוריים איננו חושב שיש מה לבדוק, כפי שהציע חבר-הכנסת כרמל. הדברים הם מאוד מאוד ברורים למי שקרוב לענייני עובדי הממשק הפרטי, היצרני, מוצא דרכים שונות כדי לספק דרישות של פועלים, בייחוד בעת "שוק של פועלים", ועכשיו הרי יש שוק של פועלים. אני רוצה שנהיה כנים עם עצמנו: איננו יכולים לגנות עובדים שרוצים להשתמש בתקופה זאת כדי להשיג תנאים שאינם מסויגלים להשיגם בתקופות אחרות. זה לגיטימי, זה מובן, זה אנושי, וזאת עושה כל אדם. ודאי שיש גם חוגים

שמושרד זה לוקה בהן כמו כל משרדי הממשלה האחרים? דוגמה בולטת מאוד היא בתחום סלילת הכבישים. עניין זה הוא עניין של בטיחות, של תיכנון התחבורה, זהו דבר שקובע את כל מסלולי התחבורה בארץ. מדוע זה נמצא עדיין במשרד העבודה ולא במשרד האחראי על הבטיחות, על התחבורה ועל התיכנון — הוא משרד התחבורה? לשם מה דרוש במשרד העבודה משרד טכני ומדוע הכפילות בהכשרה מקצועית בין משרד העבודה, משרד החינוך, משרד הדואר ועוד, שכולם מכ- שירים טכנאים והנדסאים?

בתי"דן לעבודה. אני זוכר את הוויכוח כאשר קודמן הביא את החוק לכנסת. מה היתה הטענה הגדולה? זה יחסוך זמן לעובדים, זה יורז את הטיפול, לעובדים אין זמן ואין כסף, זה יורז. מה מסתבר? לא רק שלא יורז — המצב הפוך. שמענו ברדיו שלשום שהיום עובדות שנתיים — שלוש שנים עד שבית-הדין לעבודה בכלל מתחיל לטפל בתביעה.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
בית-הדין לעבודה לא קיים עדיין שלוש שנים.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אני יודע, אך אילו היית מקשיב לשידור? היה זה שידור מאלף מאוד. מה מסתבר? הופיע הפקיד הראשי ואמר כך על תביעה מסוימת: עברה שנה — זה ברור, אין בכלל שום התחלה; היה שופט אחד, אחר כך שלושה שופטים, אין די שופטים, ומתברר שבכלל לא מינו די שופטים. כך עברה שנה. עוד שנה אין לך מה לחלום, אומר הפקיד — אני פשוט מצטט אותו מילי-לית. זאת אומרת, עברו שנתיים, ואולי בשנה השלישית, לפי התחזית של אותו פקיד של בית-הדין לעבודה, יתחילו לטפל בתביעה.

אם זה כך, זאת אומרת אם הטענה של זירוז בטי-פול אינה תופסת, כפי שבאמת אמרנו, כי אז נשאר נכון מה שאמרתי בזמנו באותו ויכוח — ולא הייתי יחיד, נדמה לי — שבסופו של דבר מה שישאר זה עוד מכשיר לדיכוי שביתות.

כאן אנחנו באים אל כל הסוגיה הזאת של איסור שביתות בארץ. ההסתדרות דורשת שהסמכות לאשר שביתות תעבור לידי האגודות המקצועיות. מה יותר הגיוני מזה? אם סמכות זאת תהיה בידי הצמרת הביו-רוקרטית העליונה של ההסתדרות, הוועדה המרכזת או הוועד הפועל, יאבד העובד את שארית האמון שעוד יש לו, אולי, בדמוקרטיה של ההסתדרות. הוא יודע שהוועד הפועל כפוף למשרד האוצר גם היום, כאשר ישנו המזל-כיר הנוכחי, ועל המזכיר הבא אני בכלל אינני רוצה לחשוב היום. אם זה כך, אם הוועד הפועל צריך לאשר שביתות, כי אז העובד יכול לתאר לעצמו גם היום איזה מין אישורים יינתנו.

אם רוצים, כבוד השר, ביחסי עבודה תקינים צריך להחזיר, קודם כל, לעובד את האמון שהוא אדון לגורלו, שהוא הקובע, שיש הכרעה דמוקרטית לגבי תנאי עבודה ושכר עבודה, וגם לגבי שביתות. פירוש הדבר: דצנטרלי-זציה, פירוש הדבר הגמשה, פירוש הדבר העברת סמכו-יות מן הראש אל העובדים עצמם, ככל האפשר קרוב יותר אל העובדים, אל האיגודים הארציים. הייתי אומר שיש לקרב עוד יותר את הסמכות הזאת אל העובדים, כדי שהעובדים יידעו: אנחנו הקובעים. וממילא עליהם תהיה האחריות. אין דבר מחנך יותר מאחריות.

יש לחולל שינוי דרסטי בכל שיטת המיסוי כדי שיהיה כדאי לעובד לעבוד יותר ולהתאמץ יותר. אילו היה שר העבודה לוחם על כך, היינו ודאי מברכים אותו. אך לי לא ברור מה טעם להכריז הכרזות כאלה מעל דוכן הכנסת, כאשר עמיתו, שר האוצר, הולך בכיוון הפוך.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
מדוע? תהיינה הקלות במיסוי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
נתווכח על זה כאשר ההקלות האלה תובאנה לכנסת.

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
זה יהיה מחר.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
הלוואי ואתבדה. אני חושב שבסופו של דבר, כאשר יגמר כל התהליך, נראה שמה שקרה זה ההיפך. זו ההשערה שלי, וגם העובדים חושבים כך.

אבל גם שר העבודה עצמו, מה הוא עושה בעצם? הגה, הצטברו 400 מיליון לירות בקרנות ביטוח אבטלה ונכות, שלא התחילו עוד כלל לפעול. הכסף הזה זורם ישר לתוך החבית ללא תחתית של התקציב הכללי, וכאשר יהיה צורך בכספים למלחמה באבטלה — מגיין יבוא הכסף? יהיה צורך להטיל מסים נוספים כדי לממן את הקרנות, ופירוש הדבר שנשלם פעמיים — פעם עכ-שיו ופעם א.

נקודת תורפה חמורה ביותר במערכת מיסוי הדיכוי, דיכוי החשק לעבוד, היא עבודת האשה. אנחנו חברה מודרנית, אנחנו רוצים לנצל את אוצרות הכשרון, המרץ והיזמה של הנשים, שהן כמחצית האוכלוסייה ואף יותר. והנה מפעילה הממשלה מערכת מסים המבטיחה שלא כדאי לאשה לצאת לעבודה, בייחוד אם יש לה ילד, משום שהעוורות והמטפלות עולות יותר משכר האשה. נטו גם זה מחייב שינוי דרסטי ומיידי.

לבעיית נוער השוליים. בחוברת שהניח כבוד השר על שולחן הכנסת, בעמוד 53, יש סטטיסטיקה נהדרת. מסתבר שיש 20,000 בני נוער שוליים; אם גוריד את הבנות, שהן פחות בעייתיות, נשארים כ-10,000 בנים. נראה ש-5,000 מהם כבר אותרו ורבים מהם סודרו. ואם משרד העבודה לא ישקוט על שמריו וימשיך באותה תנופה — כל הבעיה תיפתר תוך שנה. כבוד שר העבודה, האם זה רציני, האם זה אמת?

שר-העבודה י. א. אלמוגי:
האם כתוב שהבעיה תיפתר תוך שנה?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
אני ממשיך פשוט באותו קו של הסטטיסטיקה שהבאת באותה חוברת, ואם תמשיכו באותה תנופה זה מה שמתקבל. אבל עם כל הכבוד, כבוד השר, אני בור שהסטטיסטיקה הזאת היא בלוף, שהמספרים האלה אינם משקפים את המציאות.

השר דיבר על עלים — על ייעול ועל פריון. גם כאן: נאה דורש אך לא תמיד נאה מקיים. אם לייעל — מדוע לא לתת דוגמה, כבוד השר, ולהתחיל במשרד העבודה עצמו, לפי הפתגם העברי "קשוט עצמך תחי-לה"? מדוע לא להתחיל לשים קץ לכפליזות הבזבזניות

הפועלים בכל מדינות העולם שבעה ימים בשבוע יפעלו גם אצלנו שבעה ימים בשבוע, ויהיה אוטובוס, ותהיה רכבת, ויהיו כל השירותים הדרושים כדי שעובדים לא-דתיים יוכלו להסדיר חייהם כאוות נפשם.

הערה אחרונה נוגעת לעניין אילת. הייתי רוצה לצרף את קולי אל אותם חברי הכנסת שהזהירו את הממשלה מפני הפעלת צווי ריתוק. אני כלל אינני מבין, כבוד היושב-ראש: כאשר יש שביתה על שכר ועל תנאים סוציאליים, חלק מחברי הכנסת מתקומם כאיש אחד כנגד העובדים תאבי הבצע והחמסנים, שמשביתים מפעלים למען בצע כסף. כאשר יש שביתות, מפעם לפעם — ויש לעתים כאלה — למען עקרון ולמען עניין ציבורי, אותם חברי הכנסת מתקוממים בדיוק באותן מלים ובאותה צורה.

באילת שובתים אנשים על קיומה של העיר לפי השקפתם. יכול להיות שהם צודקים, יכול להיות שאינם צודקים. ברגע זה אני, אישית, אינני מבין די צרכי בזה כדי לגבש לעצמי דעה לגופו של עניין. אך בדבר אחד אני בטוח: פה שובתים עובדים על עניין שהוא מעבר לשכר ולתנאים, מעבר ללירות ולגרושים. נדמה להם שהם צריכים להציל את העיר אילת. איך יכולה הממ"שלה לבוא ולהפעיל נגד שביתה כזאת צווי ריתוק? אני מקווה שהדבר לא יקום, והייתי מציע ששר העבודה ישתמש בהשפעתו בממשלה כדי שלא יופעלו צווים אלה במקרה זה.

חיו"ר מ. זר:

הישיבה הבאה של הכנסת מחר, בשעה ארבע אחר-הצהריים, ישיבה זו נעולה.

דב זכין (המערך, עבודה-מפ"ם):
 יש גם מועצת הפועלים.

אורי אבגרי (העולם הזה-כוח חדש):

אפשר להעביר זאת הלאה עוד כמה דרגות. אין דבר יותר מחנך מאחריות ואין דבר יותר מגנון. מאשר שלטון ביורוקרטי מלמעלה.

אנחנו שוללים את הצעת החוק מעיקרה. זה לא טוב. אנחנו מתפללים שלא נראה את היום שבו ממשלת ישראל תשלח בדרכים ממלכתיות ובמכשירים ממלכתיים מפירי שביתה לנשל עובדים שובתים. אבל אינני כל כך דואג לכך, מפני שאני בטוח שהחוק הזה לא יעמוד אף יום אחד במבחן החיים. עצם העובדה שהיום, עוד לפני שנחקק החוק, הוא מתרוצץ לו בשדות מוקשים, אם הוא יתקבל, חלילה, בצורתו הנוכחית — הוא יביא לפיצוצים לאין סוף, וכאן המקום לומר לכל יוזמיו, וגם לשר העבודה ביניהם, שעוד יש זמן להתחרט על כך.

הייתי רוצה להעיר עוד שתי הערות. רבים דיברו היום על עבודה בשבת, ולא הייתי רוצה שדברים אלה יישארו בלא מענה, כאילו יש רק התובעים כך, וכאילו אין שום דעה הפוכה. האמת היא זו: יש בהחלט להכיר בזכותם של עובדים דתיים שלא לעבוד בשבת למען הדמוקרטיה וחכויות האזרח, בתנאי שהדמוקרטיה וחכויות האזרח מופעלות לכל אורך החזית. אז זכותו של עובד לגסוע בשבת באוטובוס וברכבת, לטייל בארץ ולנצל את יום מנוחתו שמורה לו בדיוק כפי ששמורה זכותו של העובד הדתי לגנוח בשבת לפי דרכו. שני הדברים האלה הולכים יחד, ומוטב שהעסקנים הדתיים — שאינם כרגע כאן — יבינו זאת אחת ולתמיד. אנחנו בעד שיחרור עובדים דתיים מעבודה בשבתות — בתנאי שהשירותים

הישיבה נעלה בשעה 20.30.